

Az általános középiskolai és szakközépiskolai oktatás
végén elvárt tanulói teljesítmény általános tudásszabványai
az általános tantárgyakból

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

Az általános középiskolai és szakközépiskolai oktatás végén elvárt tanulói teljesítmény általános tudásszabványai az általános tantárgyakból
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

Kiadó:

Oktatási és Nevelési Minőségellenőrző Intézet

A kiadásért felel:

Dr. Branislav Randelović igazgató

Szerkesztő:

Dr. Katona Edit

Dr. Horváth Futó Hargita

Danijela Đukić

Szerzők:

Dr. Katona Edit

Dr. Horváth Futó Hargita

Lektor és korrektor:

Dr. Katona Edit

Dr. Horváth Futó Hargita

Recenzensek:

Dr. Toldi Éva

Tolnai Varga Piroska

A dokumentum az interneten a következő URL-címen érhető el:

www.ceo.edu.rs

Példányszám: 6

ISBN

TARTALOMJEGYZÉK

1. A tanulói teljesítmény általános tudásszabványai	3
1.1. Általános és tantárgyközi kompetenciák a középiskolai oktatás végén	6
2. A Magyar nyelv és irodalom tantárgyra vonatkozó képzési standardokról	14
2.1. NYELVI ISMERETEK	19
2.2. IRODALMI ISMERETEK	48
2.3. KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA	80
2.4. A képzési standardok alkalmazása a tanítási folyamatban – a tervezésben, a tanítás folyamán és a tanulói teljesítmény értékelésében	109
3. Irodalom	118

1. A TANULÓI TELJESÍTMÉNY ÁLTALÁNOS TUDÁSSZABVÁNYAI

A tudásszabványok fogalma

Oktatási rendszerünkben az *Oktatási és nevelési rendszer alapjairól szóló törvény* (2009) rendelkezéseinek értelmében több szabványcsoportot kell definiálni, ezek közé tartoznak a tanulók, illetve hallgatók teljesítményének tudásszabványai is. Tekintettel arra, hogy már alkalmazásban vannak az általános oktatás első és második ciklusának végén és az általános felnőttoktatás első és harmadik ciklusának végén elvárt tanulói teljesítmény általános szabványai, a középiskolai oktatásra vonatkozó szabványok meghozatalával befejeződik azoknak az ismereteknek, képességeknek és kompetenciáknak a szabványosítási folyamata, amelyeket a tanulóknak az egyetem előtti oktatásban el kell sajátítaniuk.

A szabványok kidolgozásának folyamata

A szabványokat külön munkacsoportok dolgozták ki. A munkacsoportokat úgy állították össze, hogy tagjaik között legyen meghatározott tantárgyat tanító tanár, egyetemi tanár, pedagógus, pszichológus és szakember az Oktatási és Nevelési Minőségellenőrző Intézetből és az Oktatás- és Nevelésfejlesztési Intézetből. A szabványok kidolgozásakor a munkacsoportok és az Intézet segítséget kaptak *A záróvizsgák rendszerének minőségét biztosító nemzeti szintű támogatás az általános és a középiskolai oktatásban* elnevezésű projekt szakértőitől.

Az általános középfokú oktatás szabványai olyan kompetenciákon alapulnak, amelyeknek lehetővé kell tenniük a tanulóknak, hogy sikerrel megfelelhessenek különféle élethelyzetek különböző életkihívásaira (oktatási, társadalmi, művelődési, interperszonális, gyakorlati stb.). Ahhoz, hogy kompetensen és sikerrel megfelelhessenek az ilyen kihívásoknak, a tanulóknak el kell sajátítaniuk, és tudniuk kell alkalmazni az ismeretek, képességek és attitűdök különböző formáit, azaz ki kell fejleszteniük a *tudáson alapuló kompetenciákat*. A szabványoknak tehát azt kell leírniuk, mit tudnak és képesek megtenni a tanulók a kompetenciafejlesztés különböző szintjein, azaz a szabványok szerint történik a középiskolai oktatás végén elért kompetencia meghatározott szintjének a mérése.

Három szabványt (teljesítményszintet) definiáltunk minden kompetenciára – *alapszint, középszint és haladó szint*. Minden szabvány (szint) definiálja azokat az ismereteket, képességeket és attitűdöket, amelyeket a tanulóknak el kell sajátítaniuk, és azt is, hogy milyen kihívásoknak kell megfelelni ahhoz, hogy teljesítsék ezt a szabványt (szintet). A három szabvány (szint) kumulatív és egymásba épül, úgyhogy a haladó szinten levő tanulók megfelelnek mind a három szint követelményeinek.

A szabvány alapszintje definiálja a meghatározott kompetenciákban a teljesítmény szintjét (ismeretek, képességek és attitűd), amelyet a tanulónak el kell sajátítania ahhoz, hogy aktívan és produktívan részt vehessen az élet különböző területein zajló (társadalmi, gazdasági, oktatási, családi és személyes vonatkozású stb.) tevékenységekben.

A szabvány középszintje definiálja a meghatározott kompetenciákban a teljesítmény szintjét (ismeretek, képességek és attitűd), amelyet a tanulónak el kell sajátítania ahhoz, hogy sikerrel folytathassa egyetemi tanulmányait különböző területeken.

A szabvány haladó szintje definiálja a meghatározott kompetenciákban a teljesítmény szintjét (ismeretek, képességek és attitűd), amelyet a tanulónak el kell sajátítania ahhoz, hogy sikerrel folytathassa egyetemi tanulmányait azon a területen, amelyen ezek a kompetenciák különösen fontos előfeltételt jelentenek.

Keret 1. Kulcsfogalmak – a szabvány felépítése

A **kompetenciaszabványok** leíró módon definiálják, mely fokozatos összetettségű különleges kihívásoknak tudnak a tanulók megfelelni a kompetencia meghatározott szintjén (alapszint, középszint és haladó szint).

Az **általános és tantárgyközi kompetenciák** azoknak a kompetenciáknak a narratív leírását képezik, amelyek különböző ismeretek és képességek integrációján alapulnak és különböző tantárgyak keretében és a tanterv alapján fejlődnek ki.

Az **általános tantárgyi kompetencia** annak a narratív leírását képezi, hogy a tanulók mit tudnak és képesek megtenni az egyes tantárgyak keretében kapott képzés alapján. Az általános tantárgyi kompetencia az adott tantárgy tanulásának végső célját írja le.

A **specifikus tantárgyi kompetenciák** a tanuló specifikus képességeinek narratív leírását képezik, amelyek lehetővé teszik számára, hogy kifejlessze az általános tantárgyi kompetenciát.

A **szabványok a tanuló teljesítményének felmérésére szolgálnak a meghatározott kompetenciák fejlesztése terén.** A szabványok definiálják, milyen elvárások vannak a tanuló teljesítményének tekintetében a kompetenciafejlesztés különböző szintjein. A szabványok egyben a felmérés kritériumai is. Lehetnek a) „szabványkimutatás” és b) „kompetenciaszabvány” (lásd a definíciókat a továbbiakban).

Példák:

- A csupán az általános szintű szabványoknak eleget tevő tanuló meg tudja érteni a közismert témákra vonatkozó tájékoztató jellegű szövegeket.
- A haladó szintű szabványoknak eleget tevő tanuló kritikai személetet alkalmaz az ismeretlen körülmények között jelentkező új probléma megoldásakor.

A **tudásszabványok leírása** definiálja a konkrét ismereteket, képességeket vagy attitűdöt, amelyet a tanulóknak el kell sajátítaniuk a tanítás meghatározott területén/tárgykörében (domain), a szabvány meghatározott szintjén.

Példák:

- A tanuló képes beszámolót írni egy könyvről, színházi előadásról, filmről stb.
- A tanuló képes megoldani két kétismeretlenes egyenletet.

A **kimenetek** definiálják a tanulás várt eredményét, mindazt, ami az oktatási folyamatban megvalósul. A kimeneteket minden évre az általános és a tantárgyközi kompetenciák és a tudásszabványok alapján definiálják.

A szabványok kidolgozásának folyamatában olyan hozzáállást alkalmaztunk, amelyben összhangba kerülnek az elméleti és gyakorlati vonatkozások.

A szabványok és a tanterv/curriculum viszonya

Oktatási rendszerünkben a tanítási-tanulási programok még a hagyományos koncepcióval készülnek, és a tanítás céljait, feladatait és tartalmának áttekintését tartalmazzák. Folyamatban van egy olyan curriculum kidolgozása, amely minden tantárgy tanulásának kimeneteit tartalmazni fogja. Amikor majd ezt a curriculumot elkezdik alkalmazni, a tanárok számára nyilvánvalóvá fog válni a szabványok és a curriculumban definiált kimenetek közötti természetes összefüggés, és a kimenetekre orientált tanítás tervezésekor nem lesznek dilemmáik, hogy a tanítás folyamatában hol van a szabványok helye. Addig is, amíg erre nem kerül sor, a tanárookra vár az a kihívásokkal teli feladat, hogy a tanítást a szabványokban leírt követelmények szerint alakítsák, de közben ne hanyagolják el a tantervben előírányzott tartalmakat sem.

A szabványok ugyanis mérőeszközök, amelyek segítségével megállapítható, mit és mennyire sikerült fejleszteni és teljesíteni. Emiatt fontos, hogy a tanár már a munka tervezésekor tiszteletben tartsa a szabványokat, amelyekben az egyes tudományos területek által kínált kritikai ismeretek és képességek vannak leírva, s amelyekre a tanulónak szükségük van nemcsak formatív értelemben, hanem azért is, hogy jobban megértsék az őket körülvevő világot, s abban a saját viselkedésüket, saját szerepüket és helyzetüket.

A tanárt a munkájában elsősorban az **általános tantárgyi és a specifikus tantárgyi kompetenciáknak** kell vezérelniük, amelyek valójában arra a kérdésre adnak választ, hogy: Miért van szüksége a tanulónak erre a tantárgyra? Mit lesz képes abból, amit e tantárgy keretében tanult, alkalmazni az életében, az oktatási intézményen kívül vagy a továbbtanulás során, méghozzá sikerrel? Hogy emlékeztessünk, a kompetenciák a tanítási folyamatban kezdenek kifejlődni, de az a lényeg, hogy majd akkor jussanak kifejezésre, amikor a tanuló kikerült a tanítási folyamatból. A **tudásszabványok kimutatása** ad választ a kérdésre: Mely szintig, alap- vagy haladó szintig, kell érniük a tanuló elsajátított ismereteinek, kialakított képességeinek és attitűdjének, hogy az iskolai oktatás keretében sikerrel befejezhesse a tanítási folyamatot? És végezetül, mivel minden tanulónak **ki kell fejlesztenie az általános és tantárgyközi kompetenciákat**, és ehhez minden tantárgynak hozzá kell járulnia, minden tanárnak fel kell ismernie a maga tantárgyában, hogy mi az, amivel hozzájárul e kompetenciák fejlesztéséhez, és tervezéskor figyelembe kell vennie ezt a tényt.

A szabványok általi megméréstéshez tartoznak a kimenetek és a kompetenciák is. A szabványok alkalmazása egyike azon módoknak, amelyek lehetővé teszik, hogy ne csak feltételezzük, mit értünk el valójában a tanítási folyamatban, hanem le is mérjük azt. A szabványokon alapuló mérés számos visszajelzést ad az oktatási rendszer minőségéről és fejlesztési szükségleteiről, s létrejön egy összkép, amely minden egyes iskola, minden tanár és minden tanuló munkáját és eredményeit összefoglalja.

1.1. ÁLTALÁNOS ÉS TANTÁRGYKÖZI KOMPETENCIÁK A KÖZÉPISKOLAI OKTATÁS VÉGÉN

Szerbiában mindeztidáig az általános műveltségi tantárgyak általános és középiskolai tanítási-tanulási programjai csupán az egyes tantárgyak oktatási céljait definiálták, a több tudományág együttműködése révén létrejövő, kompetencián alapuló tanulási kimeneteket nem. Az eddigi gyakorlat csak két vagy több tudományterület koordinált, szimultán együttműködését ismeri egy-egy téma feldolgozásában (a tantárgyak közötti korreláció formájában). Jelen dokumentumban új területek merülnek fel, amelyek relevánsak az egyén személyes, professzionális és szociális fejlődése szempontjából, amelyek által egy-egy kompetenciát a tantárgyi ismeretek rugalmas és dinamikus integrációjával lehet elsajátítani.

Az egyes tantárgyak és az általános és tantárgyközi kompetenciák viszonya

A tanítási folyamat általános és tantárgyközi kompetenciák felé való orientálódása nem jelenti új tantárgyak, sem egy meghatározott kompetenciának szentelt tematikus órák bevezetését, hanem az általános és tantárgyközi kompetenciák fejlesztését különböző tantárgyakon belül. Ezt több módon lehet elérni.

Először is a tantárgyi kimeneteket úgy kell definiálni, hogy általuk kapcsolat létesüljön az általános és tantárgyközi kompetenciákkal. Más szóval, a tantárgyi ismereteket és a rajtuk alapuló képességeket, a szigorúan vett tantárgyi kontextuson kívül az általános és tantárgyközi kompetenciák kontextusában is definiálni kell. Az így definiált kimenetek megvalósítása az általános és tantárgyközi kompetenciák fejlesztéséhez is vezet. A minden egyes év/osztály számára, amelyben az adott tantárgyat tanítják, így módon meghatározott tantárgyi kimenettel kirajzolódik az általános és tantárgyközi kompetenciák fejlődésének irányvonala is. Eközben fontos az is, hogy egy tantárgyi kimenet megvalósítása által hozzá lehet járulni több általános és tantárgyközi kompetencia fejlesztéséhez, és hogy egyikük fejlesztése több tantárgyi kimenetet támogathat.

Másodszor, az általános és tantárgyközi kompetenciák fejlesztéséhez hozzájárul a tantárgyi kompetenciák fejlesztése is, mert a tantárgyi kompetenciákat nehéz teljesen elválasztani az általánosaktól. Bármilyen specifikusak is, a tantárgyi kompetenciákat nem lehet hitelesen megindokolni, ha semmivel sem járulnak hozzá ahhoz, hogy a tanulók sikeresebben tanuljanak és éljenek.

Hogyan fejlesszük a kompetenciákat?

Az általános és tantárgyközi kompetenciák, és általában a kompetenciák felé való orientálódás hozta alapvető változás az olyan ismeretek, képességek és attitűdök dinamikusabb és fokozottabb kombinálásában nyilvánul meg, amelyek relevánsak a funkcionális alkalmazásukat megkövetelő különböző reális kontextusok szempontjából. Ez több tanár, illetve tantárgy tevékenységének koordinálásával és együttműködésével és az óra újszerű megszervezésével érhető el. Minden óra alkalmat nyújt arra, hogy dolgozzunk a tantárgyközi kompetenciákon is, az ennek kedvező légkörhöz pedig a következők szükségesek:

- olyan helyzetbe kell hozni a tanulót, amely megköveteli a tantárgyi és tantárgyközi kompetenciák egyidejűleg történő alkalmazását. Akkor következik ez be, amikor a tanulótól elvárjuk, hogy szerzett tudását olyan helyzetben alkalmazza, amely nem csupán a mása vagy egyszerű modifikációja annak a szituációnak, amelyben a tudást elsajátította, hanem teljesen új helyzet.
- kutatási tevékenység, új termék létrehozása, projekttanulás;
- csoportmunka és szerepvállalás olyan komplex feladatok keretében, amelyeket kizárólag különböző szerepek és több résztvevő együttműködésével lehet megoldani oly módon, hogy minden tanulóban kialakuljon a kötelezettségek iránti felelősség;
- a tanítás tematikus tervezése (ajánlott több tantárgy anyagát összehangolni), ami a rendelkezésre álló

források alkalmazására és a szűkebb környezet szükségleteinek felismerésére támaszkodik.

A kompetenciák fejlesztésére irányuló tanítás megköveteli a tanárok együttműködését és közös munkáját.

A tematikus és integratív tanítás, amelynek előfeltételét képezik a tanárok közös munkájának különböző formái (kérdéseket és problémákat vetnek fel, kis projekteket terveznek és valósítanak meg stb.), természetes környezetet alkot az összes kulcskompetencia fejlesztéséhez. Az ilyen tanítás során a tanulók konkrét tevékenységeken keresztül tanulnak, ahelyett, hogy csupán információkat kapnának és jegyeznék meg, valós, autentikus kérdésekkel és problémákkal foglalkoznak, kilépnek az egyes tantárgyak kereteiből, különböző természetű ismereteket és tudásszegmentumokat kötnek össze, ezáltal fejlődnek, és el tudnak igazodni valós helyzetek és különböző tanulási feladatok megoldása során.

Mely kompetenciák kulcsfontosságúak a fiatalok képzése szempontjából?

Lényegében véve az általános és tantárgyközi kompetenciák fejlesztése nem jelent konkurenciát a meghatározott tantárgyakhoz fűződő tartalmak és kompetenciák fejlesztése számára. Éppen ellenkezőleg, a tantárgyközi kompetenciák egy lépéssel többet jelentenek a tananyag megértésében és a tanultak alkalmazásában, fejlesztésükért pedig a felelősség megoszlik az összes tanár és tantárgy között. Ez azt jelenti, hogy az általános és tantárgyközi kompetenciák támogatása közös tervezést követel meg az iskolai csapatok szintjén, interaktív és aktív tanulási formák alkalmazását, valamint az iskola és a tanárok nagyobb autonómiáját az oktatási kimenetek megvalósításában.

Az általános és tantárgyközi kompetenciák szelektálásának alapvető kritériuma az, hogy potenciálisan relevánsak és hasznosak legyenek mindenki számára, továbbá hogy összhangban álljanak a társadalom etikai, gazdasági és művelődési értékeivel és konvencióival. Az egyén szempontjából az általános és tantárgyközi kompetenciák lehetővé teszik az alkalmazkodást különböző szociális kontextusokhoz és hálózatokhoz, beleértve azokat is, amelyeket most nem ismerünk, mert autonómiára tesznek szert a megítélésben és a döntéshozatalban.

Szem előtt tartva ezeket a körülményeket és kritériumokat, valamint a szerbiai oktatási rendszer jellegzetességeit és a körülményeket, amelyek között pillanatnyilag funkcionál, tizenegy általános és tantárgyközi kompetenciát különböztetünk meg, ezek a legrelevánsabbak ahhoz, hogy a tanulókat kellőképpen felkészítsék a társadalomban való aktív részvételre és az élethosszig tartó tanulásra.

Hogyan tudjuk figyelemmel kísérni és osztályozni a kompetenciákat?

Jelen dokumentum az általános és tantárgyközi kompetenciákat kötelezőként definiálja, a várt kimeneteket pedig minden kompetencia esetében csak az alapszinten határozza meg. Az osztályozás különböző formái révén figyelemmel kísérjük a tanulók egyéni haladását, és irányítjuk a további fejlődésüket.

Ez a kérdés egy még fontosabbat foglal magában: Miért kell mégis osztályozni ezekben a kompetenciákban a kimeneteket, valamint a fejlesztésükben elért haladást?

Ez a második kérdés annál az egyszerű oknál fogva fontosabb, hogy a tanulók közismerten azt tanulják, amiről tudják, hogy osztályozni fogjuk, és oly módon tanulják, ahogy elvárjuk tőlük.

Ebből eredően az általános kompetenciák sorsa részben attól függ, hogy a szokásos módon osztályozzuk-e vagy nem. Másfelől nyilvánvaló, hogy az általános kompetenciák természete túlságosan is komplex egy hagyományos iskolai osztályzat viszonylag korlátozott teljesítménymérési lehetőségeihez képest. Sokkal több értelme van, ha a kompetenciák fejlődését figyelemmel kísérjük, felmérjük és

ellenőrizzük, mintsem a szokásos módon osztályozzuk.

Bizonyos szabályok és eljárások érvényesek az általános kompetenciák fejlődésének figyelemmel kísérésében és felmérésében:

- A kompetenciák fejlődését a tanárok a tanulókkal közösen kísérik figyelemmel.
- A tanárok együttműködnek és közösen mérik fel tanulóiknál a kompetenciák fejlődését.
- A figyelemmel kísérés folyamata jellegénél fogva inkább formatív, mintsem szummatív.
- Felméréskor különböző példákat vesznek figyelembe, amelyek a kompetencia fejlettségét mutatják.
- Felméréskor figyelembe vesszük a tanulók önértékelését és a korosztálybeliek értékelését is, nem csak a tanárét.
- A túlnyomórészt kvantitatív adatok és mutatók helyett nagy jelentőséget kapnak a kvalitatívak.
- A felmérés tartalmazza a kompetenciabeli fejlettség erős és gyenge oldalainak a leírását és a javaslatokat, hogyan fejlődjön tovább, nem csupán ítéleteket fogalmaz meg a fejlettség fokáról.

A következő kompetenciákat a tantárgyi szabványokat meghatározó csoportok tagjai definiálták, oly módon, hogy minden kompetenciára alakult egy ideiglenes munkacsoport, amelyet a tantárgyi csoportok képviselői alkottak. Ők definiálták a kompetenciák kimeneteit, s figyelték arra, hogyan járul hozzá az adott tantárgy egy meghatározott kompetencia fejlesztéséhez.

1. Az élethosszig tartó tanulás kompetenciája

Az egyén személyes és professzionális fejlődése elsősorban azon a képességen múlik, hogyan tudja irányítani a tanulási folyamatát. A tanulót fel kell készíteni arra, hogy kezdeményezze a tanulást, tanulási stratégiát válasszon, és kialakítsa a tanulási környezetet, a tanulás folyamán figyelemmel kíséje és ellenőrizze a haladást, és a szándékával és céljával összhangban irányítsa a tanulást. Az előzetes tanulás és az iskolán kívül szerzett tapasztalat felhasználásával a tanuló képes új ismeretekre és képességekre szert tenni. Tudatában van a tanulás folyamatának, a tanulás adta lehetőségeknek és nehézségeknek; felül tud kerekedni a nehézségeken, és kitart a tanulásban. Ismereteit különböző helyzetekben alkalmazza, a helyzet jellegzetességeinek és saját céljainak függvényében.

- A tanuló tervezni tudja a tanulás idejét, a tanulás folyamatát, és irányítja azt.
- Önállóan formálja tudását; felméri a tananyag felépítését, képes elválasztani az ismertet az ismeretlentől, a lényegeset a lényegtelentől; képes összegezni és kidolgozni a megadott témákat.
- Hatékonyan alkalmaz különböző tanulási stratégiákat, a tananyag jellegéhez és a tanulás céljaihoz idomítja őket.
- Különböző szövegfajtákat ismer, és ki tudja választani a megfelelő olvasási stratégiát.
- Különböséget tesz tények és interpretációk, álláspontok, hiedelmek és vélemények között; egy meghatározott témával kapcsolatban érvel, megkülönbözteti az érveket erejük és jelentőségük szerint.
- Fel tudja mérni saját eredményességét a tanulásban; felismeri a tanulási nehézségeket, és tudja, hogyan küszöbölni ki őket.

2. A kommunikáció

A tanuló ismeri a kommunikáció különböző módjait, és célszerűen és konstruktívan használja őket, amikor magánjellegű, nyilvános, oktatási és professzionális kontextusban kommunikál. A tanuló a kommunikáció módját és eszközeit a helyzet jellegzetességeihez idomítja (a kommunikáció céljához és tárgyához, a kommunikációs kapacitásokhoz és a partner jellegzetességeihez stb.). A beszédhelyzetnek megfelelően és kreatív módon használja a kommunikáció fogalmait, nyelvét és stílusát, amelyek specifikusak a különböző tudomány- és művészeti ágakban. Másokkal kommunikálva képes kifejezni magát (a véleményét, érzelmeit, álláspontját, értékeit és identitását) és megvalósítani a céljait

pozitív, konstruktív és érvelő módon, tiszteletben tartva és becsülve a másik felet. Különböző kommunikációs helyzetekben kritikailag méri fel a kommunikáció tartalmát és módját. A tanuló fejlett tudattal rendelkezik a pozitív és konstruktív kommunikáció jelentőségére vonatkozóan, és aktívan hozzájárul a párbeszédkultúra ápolásához a közösségekben, amelyeknek tagja.

- Aktívan hozzájárul a párbeszédkultúra ápolásához, a különbségek tiszteletben tartásához és ápolásához és a kommunikáció alapvető normáinak betartásához.
- A tanuló ismeri a kommunikáció különböző módjainak specifikus jellegzetességeit (szóbeli és írásbeli, közvetlen és közvetett kommunikáció, pl. telefonon, interneten).
- Érthetően ki tud fejezni meghatározott tartalmat szóban és írásban, és hozzá tudja igazítani mondanivalóját a szituáció követelményeihez és jellegzetességeihez: tiszteletben tartja a műfaji jellegzetességeket, a terjedelmi korlátokat, a prezentáció rendeltetését és a hallgatóság szükségleteit.
- Tiszteli a beszédtársat – a kommunikáció tartalmára reagál, nem a beszédtárs személyére; azonosítja a beszédtárs álláspontját (szempontját) és képes felmérni az állásponttal kapcsolatos érvek és ellenérvek súlyát.
- Kommunikációs helyzetben pozitív, konstruktív és argumentált módon fejezi ki az álláspontját, véleményét, érzelmeit, értékeit és identitását, hogy megvalósítsa a céljait és jobban megértse a világot, más személyeket és közösségeket.
- A tanuló a beszédhelyzetnek megfelelően kreatív módon használja a kommunikáció minden formáját, alkalmazza a különböző tudományos, műszaki és művészeti ágakban elvárt stílusjegyeket és stíluseszközöket.

3. Az adatok és információk kezelése

A tanuló megérti annak jelentőségét, hogy megbízható adatokat használjon a munkában, döntéshozatalban és a mindennapi életben. Felhasználja a különböző tantárgyak tanulása során szerzett ismereteit és képességeit, hogy bemutasson, elolvasson és értelmezzen egyes adatokat, miközben szöveget, számokat, diagramokat és különböző audiovizuális formákat használ. A tanuló különböző forrásokból meríti az információit és a számára szükséges adatokat (könyvtár, média, internet, személyes kommunikáció stb.), és kritikailag felülvizsgálja megbízhatóságukat és helyénvalóságukat. Szelektálja és integrálja a különböző forrásokban hatékonyan megtalált információkat.

- Tudja, hogy az események megértéséhez és a megfelelő döntések meghozatalához releváns és megbízható adatokkal kell rendelkeznie.
- Össze tudja hasonlítani az adatszerzés forrásait és módjait, felméri a megbízhatóságukat és felismeri a hiba lehetséges okait.
- Használja az adatok táblázatos és grafikai ábrázolását, és tudja olvasni, értelmezni és alkalmazni az ily módon bemutatott adatokat.
- Információs technológiákat használ az adatok őrzésére, prezentálására és alapvető feldolgozására.
- Különbséget tesz az egyes adatok és értelmezési lehetőségeik között, tudja, hogy ugyanazokat az adatokat, a kontextustól függően, különféleképpen lehet értelmezni, és hogy az értelmezés elfogult is lehet.
- Megérti a különbséget a nyilvános és a magánjellegű adatok között, tudja, milyen adatokat kaphat egyes intézményektől, és alkalmazza a magánjellegű adatok védelmének alapvető szabályait.

4. Digitális kompetencia

A tanuló képes felelősségteljes és kritikai módon használni az információs és kommunikációs technológiák területén rendelkezésére álló eszközöket (berendezések, szoftvertermékek, elektronikus kommunikációs szolgáltatások és az elektronikus kommunikációban használható szolgáltatások) annak érdekében, hogy

hatékonyan elvégezhesse a kitűzött célokat és feladatokat a mindennapi életben, az iskolában és leendő munkája során. Ismeri a rendelkezésre álló információs és kommunikációs technológiák (a továbbiakban: IKT) alapvető jellegzetességeit és alkalmazásuk lehetőségeit a mindennapi életben, a munkában és az oktatásban, illetve az egyén és a közösség életére és munkájára gyakorolt hatásukat. Szem előtt tartva a kitűzött célok és feladatok rendeltetését, képes kiválasztani a megfelelő IKT-eszközt és felelősségteljes és kreatív módon használni azt az erre irányuló tevékenységekben (kommunikáció; együttműködés; a közösség életében való részvétel; tanulás; problémák megoldása; tranzakciók; önálló és közös tevékenységek tervezése, szervezése és irányítása; információk készítése, szervezése, feldolgozása és cseréje). A problémák megoldásához való hozzáállását az adott technológia lehetőségeihez idomítja. Az IKT alkalmazásakor tudatában van a kockázatoknak a maga és mások biztonsága és érdeke tekintetében, és felelősségteljesen eljárva védi magát és embertársait a nemkívánatos következményektől.

- Tudja használni a böngészőt, felméri az információk helyénvalóságát és megbízhatóságát, elemzi és szisztematizálja őket elektronikus formában a megfelelő IKT-eszközök felhasználásával (berendezések, szoftver-termékek és elektronikus szolgáltatások).
- Elektronikus formában fejezi ki magát a megfelelő IKT-eszközök használatával, beleértve a multimediális kifejezésmódot és a felhasznált IKT-eszközökre jellemző, formálisan definiált jelölési rendszerek elemeivel való kifejezésmódot (pl. címek, kérdések, vezénylés, képletek, műveletek stb. a megfelelő jelölési rendszerben kifejezve).
- Az IKT segítségével képes az információkat bemutatni, szervezni, strukturálni és formattálni, hatékonyan kihasználva az adott IKT-eszköz lehetőségeit.
- Egy-egy probléma megoldásakor ki tudja választani a megfelelő IKT-eszközöket, és a probléma megoldásának módját hozzáidomítja az adott IKT-eszközök lehetőségeihez.
- Hatékonyan használja az IKT-t kommunikációra és együttműködésre.
- Felismeri az IKT alkalmazásának kockázatait és veszélyeit, és ennek tudatában felelősségteljesen jár el.

5. A problémák megoldása

A tanuló felhasználja individuális kapacitásait (a különböző tantárgyak anyagából szerzett ismeretek, az iskolán kívül szerzett tapasztalatok, valamint intellektuális, érzelmi és szociális képességek) és egyéb rendelkezésre álló forrásokat (különböző információforrások, eszközök, könyvek, más tanulók, tanárok és az iskolai és iskolán kívüli környezetben levő személyek tapasztalatai stb.), szelektíven és célszerűen használja őket, kitartó a probléma megoldásában, és megtalálja/kidolgozza a hatékony megoldást az olyan egyértelműen vagy viszonylag egyértelműen definiált problémahelyzetre, amelyre nincs nyilvánvaló megoldás, s amely a tanulás közben vagy az iskolai életben merül fel.

- A problémahelyzetet vizsgálva a tanuló azonosítja a problémahelyzet korlátait és releváns jellegzetességeit, és megérti az összefüggéseiket.
- A tanuló megtalálja/kidolgozza a probléma lehetséges megoldásait.
- A tanuló összehasonlítja a problémahelyzet többféle lehetséges megoldását a megfelelő kritériumokon keresztül, meg tudja magyarázni, melyek a különböző megoldások előnyei és hátrányai, és ki tudja választani a legjobb megoldást.
- A tanuló előkészíti a kiválasztott megoldás alkalmazását, figyelemmel kíséri azt, alkalmazkodik az új ismeretekhez, amelyeket az adott megoldás végrehajtása közben szerez, és sikerül megoldania a problémahelyzetet.
- A tanuló értékeli az adott megoldás alkalmazását, felismeri a jó és a gyenge oldalait, és ajánlatokat fogalmaz meg az azonos vagy hasonló problémahelyzet előfordulása esetére.

6. Az együttműködés

A tanuló képes arra, hogy másokkal együttműködve vagy egy csoport tagjaként részt vegyen egy-egy probléma közös megoldásában vagy közös projektek megvalósításában. Konstruktívan, felelősségteljesen

és kreatívan vesz részt a közös tevékenységekben, a kölcsönös tiszteletben tartás, egyenjogúság, szolidaritás és együttműködés szellemében. Tevékenyen, érvelő magatartást alkalmazva, konstruktívan járul hozzá a csoport tevékenységéhez a csoportmunka minden fázisában: a csoport megalakítása, a közös célok megfogalmazása, a közös tevékenység szabályaival kapcsolatos egyeztetés, a közös célok megvalósítására vonatkozó optimális mód megfogalmazása, a különböző javaslatok kritikai áttekintése, a szerepek és kötelességek felosztása, meghatározott tevékenységekért való felelősség vállalása, a közös munka felügyelete és a megállapodások egyeztetése az új tapasztalatokkal és ismeretekkel, amelyek a közös tevékenység és együttműködés során merülnek fel. A megbeszélések során ki tudja fejezni az érzelmeit, meggyőződéseit, álláspontjait és javaslatait. Támogat másokat abban, hogy kifejtsék a nézeteiket, elfogadja, hogy a nézetkülönbségek a csoportmunka előnyét jelentik, és tiszteletben tartja azokat, akiknek más nézeteik vannak. Másokkal együttműködve arra törekszik, hogy a döntéseket közösen hozzák meg, érvek és a közös munka elfogadott szabályai alapján.

- Konstruktívan, érvelve és kreatívan járul hozzá a csoport munkájához, a közös célok egyeztetéséhez és megvalósításához.
- Hozzájárul ahhoz, hogy megállapítsák a közös munka szabályait, és tartja magát hozzájuk a közös munka folyamán.
- Aktívan figyel és megfelelő kérdéseket tesz fel, tiszteletben tartva a beszédpartnereket és munkatársakat, a vitában érveket használ.
- Konstruktívan járul hozzá az álláspont- és nézetkülönbségek megoldásához, és eközben tiszteletben tartja a többiekét a csoport egyenjogú tagjaiként.
- Felelősségteljesen, kitartóan és kreatívan vesz részt a csoportmunka keretében vállalt kötelezettségek teljesítésében.
- Részt vesz a csoport munkájának kritikai, érvekkel alátámasztott és konstruktív felülvizsgálásában, és hozzájárul a csoport munkájának fejlesztéséhez.

7. Felelősségteljes részvétel a demokratikus társadalomban

A tanuló képes aktívan, kompetensen, kritikai személetet alkalmazva, felelősségteljesen részt venni az iskola életében, a közösségek életében, amelyeknek tagja, továbbá a szélesebb demokratikus közösségben, miközben azok a jogok és kötelezettségek vezérlik, amelyek a közösség tagjaként és polgárként megilletik. Elfogad és tisztel másokat, mint autonóm és azonos értékű személyeket. A közösségben végzett tevékenységével hozzájárul az emberi és kisebbségi jogok, humanista értékek és alapvető demokratikus értékek és elvek védelméhez és ápolásához. Él a jogával, hogy maga válasszon kultúrát, szubkultúrát és hagyományt, amelyet ápolni fog és érvényre juttat, miközben tiszteli mások jogát, hogy másmilyen kultúrát, szubkultúrát és hagyományokat ápoljanak és érvényesítsenek. Tiszteletben tartja a különböző közösségek, hagyományaik és identitásuk egyenjogúságát. Számon tartja a saját vagy más közösségek lehetséges marginalizálódását vagy diszkriminálását, és aktívan kifejezi szolidaritását azokkal, akiket diszkriminálnak vagy marginalizálnak. Képes társulni másokkal annak érdekében, hogy elkötelezetten, toleránsan, érvelve és kritikai személetet alkalmazva képviseljék meghatározott álláspontokat, érdekeket és politikát, tiszteletben tartva azoknak a jogait, akik ellentétes kezdeményezéseket képviselnek, valamint tisztelve a döntéshozatal szabályait és eljárásait.

- Aktívan részt vesz az iskola és a közösség életében oly módon, hogy a többi résztvevőt azonos értékű autonóm személyként tiszteli, akárcsak az emberi és kisebbségi jogait, oly módon is, hogy szembeszáll az erőszak és a diszkrimináció különböző formáival.
- Tevékenységével az iskolában és a közösségben érvényre juttatja a tolerancia, az egyenjogúság és a párbeszéd szellemét.
- Kritikai hozzáállással és érvelve vesz részt az őt érdeklő nyílt kérdések megvitatásában, tiszteletben tartja a különböző véleményeket és érdekeket, és személyes hozzájárulását adja egy-egy megállapodás eléréséhez.
- Érti hovatartozását egy meghatározott kulturális közösséghez, helyi közösséghez, régióhoz,

amelyben él, a szélesebb társadalomhoz, államhoz és azokhoz a nemzetközi szervezetekhez, amelyeknek Szerbia tagja.

- Határozottan fejezi ki az identitását, és tiszteletben tartja a különböző kultúrákat és hagyományokat, ily módon hozzájárulva az interkulturalitás szelleméhez.
- Választások alkalmával képes olyan politikai eszmék és programok mellett dönteni, amelyekről az a véleménye, hogy a legjobban járulnak hozzá a személyes és a társadalmi haszon megvalósításához, és tiszteletben tartja mások jogát, hogy mást válasszanak.
- Síkra száll a szolidaritásért, és részt vesz humanitárius tevékenységekben.

8. Az egészséghez való felelősségteljes viszonyulás

A tanuló információkat gyűjt olyan témákról, amelyek a pszichofizikai egészség kockázataira, megőrzésére és fejlesztésére vonatkoznak. Felméri a releváns körülményeket, és szükség esetén dönt és/vagy bekapcsolódik olyan tevékenységekbe, amelyek fontosak a betegségek megelőzése és az egészség megőrzése szempontjából. Tudatában van az egészség minden dimenziójának (fizikai, mentális, szociális, érzelmi egészség). Ismeri azokat a tényezőket, amelyek hozzájárulnak az egészséghez vagy veszélyeztetik azt, és hatásuk implikációit az egyénre, csoportra vagy közösségre nézve. Magatartásával, mint egyén és mint különböző csoportok és közösségek tagja, népszerűsíti az egészséget, az egészségvédelmet és egészséges életmódot.

- Ismeri az élelem alapvető összetevőit és azokat a tényezőket, amelyek a minőségére hatnak; megérti a helyes étkezés és az élelem megfelelő feldolgozásának jelentőségét az egészség megőrzésének szempontjából.
- Ismeri az alapvető fertőző betegségek jellegzetességeit, előidézőiket és a preventív intézkedéseket.
- Megérti a gyógyszerek és helyes alkalmazásuk jelentőségét az egészség megőrzésének szempontjából.
- Ismeri a nikotin, az alkohol és más pszichoaktív szerek használatának lehetséges következményeit.
- Életmódja megválasztásakor figyelembe veszi választásának jó oldalait és kockázatait (pl. aktív sportolás, vegetáriánus étkezés).
- Tud elsősegélyt nyújtani.

9. A környezethez való felelősségteljes viszonyulás

A környezethez való felelősségteljes viszonyulás feltételezi a természet ismeretét és megélését; annak felismerését, mekkora jelentősége van a természetnek az élet fenntartásában a Földön; az élővilág, a természetes erőforrások az éghajlati viszonyok életre gyakorolt kölcsönhatásainak megértését; a diverzitás, az ökológiai élőhelyek és az éghajlati viszonyok megőrzését; aktívan részt vesz a közösség egészségének megőrzésében. A tanuló tudja, milyen hatással lehet az emberi tevékenység a természeti környezet fejlesztésére vagy veszélyeztetésére és a fenntartható fejlődésre. Kész csatlakozni a törekvésekhez, amelyek célja megőrizni a környezetet, melyben él, dolgozik és tanul.

- Érti az ember számára egészséges és biztonságos környezet koncepcióját (víz, levegő, talaj), és kész aktívan részt venni a közösség életminőségének védelmében és fejlesztésében.
- Megértést és készséget mutat arra, hogy részt vegyen a természet védelmében és az erőforrások felhasználásában oly módon, hogy ne kerüljenek veszélybe a leendő nemzedékek életfeltételei.
- Felméri, milyen kockázattal és haszonnal jár egyes vegyszerek használata a környezet és az emberi egészség szempontjából, és felelősségteljesen bánik velük (helyesen raktározza őket, és elhelyezi a szeméttároló helyeken).
- Ismeri azokat a tényezőket, amelyek hatással vannak a talaj, a víz és a levegő szennyezésére, érti és meg tudja jósolni használatuknak a következményeit.
- Belátja a különböző energiaforrások használatának előnyeit és hátrányait.
- Megérti az újrahasznosítás lehetőségének jelentőségét és hasznát.

10. Az esztétikai kompetencia

A tanuló ismeri az emberi közösség kulturális hagyatékát, tudatosodott benne a művészeti és kulturális alkotások értéke, valamint azok jelentősége a társadalmi fejlődés szempontjából. Az esztétikai kompetencia ennél egy lépéssel továbbmegy a művészeti kifejezőmód különböző formái és eszközei kölcsönös összefüggéseinek felismerése irányába. Tudatában van az esztétikai dimenzió jelentőségének a mindennapi életben, kritikailag viszonyul az esztétikai tényezők alkalmazásához és az azzal való visszaéléshez. A tanuló képessé válik arra, hogy kifejezze az észrevételeit, érzéseit és ötleteit a különböző médiumokban megjelenő művészeti kifejezőmódokkal kapcsolatban, hogy kulturális szokásokra tegyen szert, hogy autonóm esztétikai kritériumokat és preferenciákat alakítson ki, és azok alapján alkosson ítéletet.

- Pozitívan értékeli a kultúra és a művészet hozzájárulását az emberi közösség fejlődéséhez; tudatában van a kultúra, tudomány, művészet és technológia kölcsönhatásainak.
- Fogékonyságot mutat az esztétika iránt a mindennapi életben, és kritikailag viszonyul az esztétika használatához és az azzal való visszaéléshez.
- Preferenciákat alakít ki a művészeti és kulturális stílusok iránt, és személyes tapasztalatainak a gazdagítására használja őket.
- Összeköti a művészeti és kulturális alkotásokat létrehozásuk történelmi, társadalmi és földrajzi körülményeivel.
- Tudja elemezni és kritikailag értékelni a művészeti alkotásokat, amelyek különböző stílusok és korszakok képviselői, továbbá a domináns irányzatok jellegzetességeitől eltérő alkotásokat is.
- Értékeli az alternatív művészeti formákat és kifejezőmódokat (a szubkultúra alkotásait).

11. Vállalkozókészség és vállalkozói kompetencia

Az oktatáson és vállalkozáson keresztül a tanuló elsajátítja a szervezői képességeket és készségeket, beleértve a különböző interperszonális képességeket, valamint a térszervezést, az idővel és pénzzel való gazdálkodást. A tanuló képes a komplex tervezésre és döntéshozatalra, ami több feltétel egyidejűleg való tiszteletben tartását feltételezi. Tud projekteket készíteni az előre meghatározott követelmények szerint. Tudja, hogyan ismerkedjen meg meghatározott tevékenységek és munkahelyek jellegzetességeivel, kész volentörködni és kihasználni egyéb lehetőségeket, hogy munkatapasztalatot szerezzen.

- A tanuló megérti a személyes aktivitás fontosságát, és kezdeményezi a munkapiac jellegzetességeivel való megismerkedést (egyres munkahelyek követelményei, intézmények működésének módja, pozicionálása az üzleti világban).
- Megérti a munkapiac működésének elveit és annak szükségét, hogy folyamatosan képezze magát a piac alakulásával és a munkaadók elvárásaival összhangban.
- Képes azonosítani és megfelelően bemutatni saját képességeit és készségeit („erős oldalát”); tud életrajzot és motivációs levelet írni.
- Képes kifejezni és képviselni az ötleteit és hatni másokra a nyilvános beszéd, a tárgyalás és konfliktusrendezés képességének fejlesztése által.
- Képes megfelelő és reális célokat kitűzni, miközben felméri és elfogadja a kockázatokat; megtervezi és ügyesen alkalmazza a számára fontos erőforrásokat (ismeretek és képességek, idő, pénz, technológia és más források). A célok elérésére fókuszál.
- Tud kommunikálni a munkaadókkal; tud tárgyalni; kész gyakorlati munkát végezni és volentörködni, tiszteletben tartva a megállapodásokat.

Magyar nyelv és irodalom

2. A Magyar nyelv és irodalom tantárgyra vonatkozó képzési standardokról¹

Kézikönyvünk a középiskolai oktatás végén elvárt tanulói teljesítmény újonnan elkészült általános tudásszabványait – képzési standardjait tartalmazza. Célja a szerbiai oktatási rendszer korszerűsítése és fejlesztése. *A kötelező oktatási ciklus végén és az első ciklus végén elvárt tanulói teljesítmény általános szabványait – képzési standardjait* felölelő dokumentumokat követően a sorozat harmadik, a középiskolai képzést záró anyaga a következő sajátosságokkal rendelkezik:

1. A kézikönyv a tanulói teljesítmények (ismeretek, készségek, képességek) leírását megelőzően mindhárom szinten (alapszint, középszint, haladó szint) összefoglalja az általános tantárgyi kompetenciákat, amelyek a középiskolai oktatás során elérendő legfontosabb célokat (oktatási, nevelési és funkcionális) is megfogalmazzák.

2. A szintén három szinten differenciált specifikus tantárgyi kompetenciák két nagy területet fednek le: *Magyar nyelv és kommunikáció* és *Irodalom*, ami a középiskolai tantárgy elnevezésével is összhangban van – Magyar nyelv és irodalom.

3. A nyelv és kommunikációs kultúra területének tartalma beépül a szépirodalmi és más típusú szövegek értelmezési területébe, ami hozzájárul a tantárgy e két részterületének egységesítéséhez.

4. A középiskolai oktatás végén elvárt tanulói teljesítmény általános tudásszabványai – képzési standardjai *Magyar nyelv és irodalom* tantárgyból a *Nyelvi ismeretek*, az *Irodalmi ismeretek* és a *Kommunikációs kultúra* területéről tartalmazznak szabványokat. Ez a csoportosítás jobban megfelel a tantárgynak, mint az általános iskolai standardok csoportosítása. A legnagyobb gondot ugyanis a tanulói teljesítmény leírása és a tanítási-tanulási programok tartalma összekapcsolásának megértésében a négy részterületre való felosztás okozta: *Olvasási készség és szövegértés*, *Szövegalkotás (írásbeli)*, *Nyelvi szintek grammatikája*, *Jelentés*, *A nyelv rétegződése*, *A magyar nyelv története*, *Irodalom*, miközben a programokban a hármas felosztás szerepel: *Nyelvi ismeretek*, *Irodalmi ismeretek* és *Kommunikációs kultúra*. Mivel az olvasási készség és szövegértés összefügg a szépirodalmi szövegek olvasásával, befogadásával és értelmezésével, a középiskolai dokumentumban ezek a részterületek együtt jelennek meg. Az általános iskolai standardoknál a helyesírás a *Szövegalkotás* részterülethez tartozott (ez pedig a *Kommunikációs kultúra* részét képezi), holott az iskolai programokban ez a részterület a *Nyelvi ismeretek* területéhez tartozik. Az oktatási tartalmak realizációjának tervezésekor ez gondot okozott a módszeres egységekhez tartozó (teljes vagy részleges) standardok kiválasztásánál. Ezt a hiányosságot a középiskolai dokumentumban kiküszöböltük.

5. A standardok szintek szerinti strukturálása ugyanaz maradt, mint az általános iskolai dokumentumokban, de a tanulói tudásszintek értelmezése eltérő. Az általános iskolában az alapszint a tanulók többségére vonatkozik, a középiskolában ez a szint azt a tudást jelenti, amelyet minden középiskolai tanuló elsajátíthat, aki nem tanul tovább (valamilyen főiskolán vagy egyetemi karon). A középszint azoknak a tanulóknak jelent kihívást, akik továbbtanulnak valamilyen felsőoktatási intézményben, a haladó szint pedig azokra a diákokra vonatkozik, akik különös érdeklődést mutatnak egy bizonyos szakterület – filológia, nyelvészet, illetve a magyar nyelv és irodalom szakiránt.

¹Pejić Ana et al. (2015).

A kötelező általános középiskolai és szakközépiskolai oktatás végén elvárt tanulói teljesítmény általános tudásszabványai – képzési standardjai az általános tantárgyakból

Általános tantárgyi kompetenciák

Ismeretekkel rendelkezik a magyar nyelvvel, a nemzeti kulturális örökség részét képező, a korának megfelelő magyar irodalmi alkotásokkal, a világirodalom remekműveivel és az irodalmi szövegek elemzésének alapelveivel kapcsolatban. Megismerkedik a kommunikáció alapvető jellemzőivel, tisztában van beszélt és írott változatának szabályaival. A köznyelvi norma elvárásainak tiszteletben tartásával beszél és ír. Összefüggő, szabatos, a stilisztikai szempontoknak megfelelő beszélt és írott nyelvi szöveget alkot, megérti és kritikusan megfontolja azt, amit olvas, szókincese folyamatosan gyarapodik. Elolvassa, átéli és értelmezi a szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű műveket. Az olvasást az ön- és világértés eszközének tekinti. Fokozatosan olvasóvá válik, választani tud olvasásra szánt műveket a saját ízlése alapján, igényévé válik, hogy fejlessze szövegértési és beszédkulturáját egyéni fejlődése és a nemzeti kultúra megőrzése és gyarapítása érdekében. Tiszteli, tudatosan őrzi és ápolja az anyanyelvét.

Alapszint

Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteletben tartja a köznyelvi normát, kulturáltan meghallgatja mások véleményét. Összefüggő, nyelvi-stilisztikai szempontból jól formált rövidebb, egyszerűbb beszélt vagy írott nyelvi szöveget alkot. Elsajátítja a gyakorlati írásbeliség magánéleti és közéleti műfajait. Megért rövidebb, egyszerűbb összefüggés-rendszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű szövegeket, és kritikai szemlélettel viszonyul tartalmukhoz. Poétikai szótára fokozatosan kialakul.

Alapismeretekkel rendelkezik a nyelvről, a kommunikáció tényezőiről és funkcióiról, ismeri a nyelvi rétegeket, a különböző nyelvváltozatokat. Alaptudásra tesz szert a magyar nyelv hangtanával, szótanával, mondattanával kapcsolatban, és képes beszédben és írásban alkalmazni a nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat. Alapvető szövegtani, stilisztikai ismereteket szerez.

Folyamatosan gyarapítja szókincsét, a szókészletből a beszédhelyzetnek megfelelő kifejezéseket válogatja ki. Természetes igényévé válik, hogy tanulja, őrizzé és ápolja az anyanyelvét.

Ismeri az iskolai tantervben kötelezően előírányzott irodalmi műveket, és el tudja őket helyezni az alkotói opusban és az irodalomtörténet kontextusában. Tisztában van a korstílusok, irányzatok alapvető poétikai-stilisztikai jellemzőivel a magyar és a világirodalomban. Felismeri a szövegek nyelvi, szerkezeti, stilisztikai jellemzőit, és példákkal támasztja alá megállapításait. Kialakulnak olvasási szokásai, megtapasztalja az olvasás önmegértésben betöltött szerepét.

Megismerkedik a kézikönyvek használatával, a könyvtárhasználat szabályaival, és betekintést nyer az internetes információszerzés formáiba. Tisztában van az e-nyelvhelyességgel, az e-dokumentumok létrehozásához szükséges szabályrendszerrel. Használja a legalapvetőbb szótárakat, a helyesírási szabályzatot, ismeri a szócikkek felépítését.

Középszint

A tanuló helytáll a kommunikáció különböző közéleti színterein. Közönség előtt beszél nyelvi, irodalmi és művelődési témákról. Összetettebb beszélt vagy írott nyelvi szövegek megalkotásakor is szabatosan közli gondolatait. Kialakult olvasói ízlése van. Megért és értelmez hosszabb, egyszerű összefüggés-rendszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket is az élményközpontú és tudományos célokat szolgáló olvasás során. Kritikai szemlélettel viszonyul a szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű szövegekhez.

Szélesebb körű ismeretekkel rendelkezik a nyelv jellegzetességeiről, szerepéről, funkcióiról, alapismeretei vannak a világ nyelveiről. Tájékozódik a tömegkommunikáció világában, megismerkedik a médiaműfajokkal. Tisztában van a magyar nyelv eredetével, történeti korszakaival

és a magyar írásbeliség kialakulásának történetével. Megérti, hogy a nyelv változatokban él, felismeri a területi és társadalmi nyelvváltozatokat. Kiterjedtebb ismeretei vannak a nyelvi szintek grammatikájáról (hangtan, szótan, mondattan, szövegtan). Stilisztikai ismereteinek birtokában és a szövegtípusok osztályozásának szempontjait megismerve elemzi a különböző szövegeket, és hozza létre alkotásait.

Szókinccse folyamatosan gazdagodik, nyelvi, nyelvhelyességi tudását a gyakorlatban is alkalmazza, tud élni a szabatos, világos, változatos kifejezőmód lehetőségével.

Gyakorlottan értelmezi az irodalmi szövegek tematikáját, mondanivalóját, szerkezeti, poétikai, stilisztikai, nyelvi és műfaji jellemzőit. Ismeri és alkalmazza az irodalomelméleti fogalmakat az irodalmi művek értelmezésekor. A szöveg értő olvasójává válik. Önállóan felismeri és elemzi az irodalmi művek alapkérdéseit, véleményét meggyőző érvekkel támasztja alá. Átlátja az irodalom és más művészetek közötti kapcsolatok természetét és jellemzőit.

Jártassággal rendelkezik a könyvtárral, a kézikönyvek használatával és az internetes információszerzés szabályaival kapcsolatban. Képes számítógépes szövegszerkesztő segítségével a helyesírási szabályoknak megfelelő szöveget alkotni.

Haladó szint

A tanuló képessé válik a tananyag által előírányzott összetett irodalmi, kulturális és nyelvészeti témák megvitatására. Fejlett retorikai készségekkel rendelkezik. Nyelvi és irodalmi témákat feldolgozó szakszövegeket alkot.

Szövegolvasási, -értelmezési képességei kialakulnak, tudatosodik benne a befogadói (olvasói) szerep. Fejlődik benne a kritikai látásmód, az egyéni véleményformálás vezényli összetettebb szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű szövegek elemzésekor is. A szövegek szerkezeti, stilisztikai jegyeit magabiztosan felismeri. A házi olvasmányokon kívül egyéni választáson alapuló szövegek értelmezésére is képes. Véleményének megfogalmazásában az érett érvelő technika érvényesül. Rendszeres olvasóvá válik, olvasási stratégiáit az adott irodalmi mű jellemvonásaihoz és az olvasási célhoz idomítja (élmény, kutatás, alkotás). Művészetközi ismereteit kamatoztatva maga is képes intermediális összefüggések feltárására.

Széleskörű ismeretei vannak a nyelvről és a magyar nyelv rendszeréről, a régi és új kommunikációs műfajokról. Felismeri és összeveti a szövegek poétikai, szerkezeti, stilisztikai jellemzőit. A stílusrétegek nyelvi eszközeiről nyert elméleti tudását a gyakorlatban (szövegek elemzésekor és megalkotásakor is kamatoztatja). Megismeri a modern nyelvészet irányzatait, és ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. A szöveg pragmatikai jellemzőivel ismerkedve feltárul előtte a nyelv működési aktusa, kibontakoznak a szövegjelentés elemzésének sokoldalú lehetőségei.

Magabiztosan mozog a könyvtár, a kézikönyvek, az internethasználat világában. Az irodalmi művek elemzésekor rendszeresen használja a széleskörű szakirodalmat. Az új információhordozók használatának etikai követelményeit szem előtt tartva, a digitális média előnyeit és eszközeit felhasználva hozza létre alkotásait. Alkalmazza az e-dokumentumok létrehozásához szükséges, az e-nyelvhelyesség elvárásainak megfelelő szabályrendszert.

A tanulóknak széleskörű ismeretei vannak a nyelv általános jellemzőiről, funkciójáról és a magyar nyelv rendszeréről (a különböző nyelvi szintekről: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan). Szövegtani ismeretei birtokában alá tudja rendelni a szövegvilág tényezőit a szövegszerkesztés szempontjainak. Betekintést nyer a modern nyelvészet irányzataiba, és ismereteit felhasználja projektumi munkáinak elkészítésekor. Átlátja a nyelvészet és más tudományterületek közötti kapcsolatok természetét.

Speciális tantárgyi kompetenciák: MAGYAR NYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

Alapszint

A tanuló ismereteket szerez a nyelv alapvető szerepéről, a kommunikáció jellemzőiről és funkciójáról. Tisztelettel viseltetik anyanyelve, valamint más népek nyelve és kultúrája

íránt.¹ Alapszinten ismeri a magyar nyelv rendszerét (a nyelvi szintek grammatikáját: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan).

1 A normatív nyelvváltozatok (irodalmi nyelv, köznyelv) fogalma mellett a regionális köznyelv sajátosságaival is megismerkedik, tisztában van annak jellemzőivel, értékével. Megbecsüli a nyelvjárásokat, megismeri a választékos, igényes nyelvhasználat jellemzőit, és a beszédhelyzetnek megfelelően alkalmazza a különböző nyelvváltozatokat.

Jól tájékozódik a szöveg alsóbb szintjein, hangtani ismeretekre tesz szert, megkülönbözteti a szófajokat, ismeri a magyar nyelv alaktani rendszerét. Képes gondolatait önállóan, a nyelvi normának megfelelő, szabatos mondatokban megfogalmazni, a mondatokat alapszinten elemezni. Ismereteket szerez jel és jelentés viszonyáról, tájékozódik a magyar nyelvtörténetben.

Megismerkedik a szöveg általános jellemzőivel, a stílusrétegekkel, a stilisztika alapfogalmaival, a szövegtípusokkal. Meg tudja határozni a rövid terjedelmű szövegek alkotóelemeit (téma, cím, tagolás, bekezdések), felismeri a szövegösszetartó erőt, kapcsolóelemeket.

Megismeri a helyes kiejtés szabályait, a kulturált nyelvi megnyilatkozás eszköztárát. Kifejezően, szöveghűen mond el rövidebb szövegrészleteket, memoritereket.

Használja legfontosabb szótárainkat, a helyesírási szabályzatot, és gyakorlatra tesz szert az internetes információszerzésben. Elsajátítja a nyelvi magatartásformák és az internetes kommunikáció illemszabályait. A tananyaggal, a mindennapi élet kérdéseivel kapcsolatos vitákban kulturáltan fejezi ki és érvekkel támasztja alá véleményét.

Vitastratégiája az érvek logikus felsorakoztatására és mások véleményének a meghallgatására épül. Képes az alapvető írásbeli jellegű magánéleti és közéleti szövegtípusok (kérvény, önéletrajz, motivációs levél, fellebbezés), valamint számítógépes prezentációs programok, technikák használatára. Iskoláztatása végén megírja az érettségi dolgozatot tiszteletben tartva a szakdolgozat létrehozásának tematikus, stilisztikai, szerkezeti követelményeit.

Középszint

A tanuló a nyelvi rendszer sajátosságainak alaposabb ismeretéről tesz tanúbizonyságot. Tisztában van a nyelvrokonság fogalmával, a nyelvek közötti rokonság viszonyrendszerével. Ismeri és megnyilatkozásaiban alkalmazza a helyes kiejtés szabályait és a művelt beszéd eszköztárát. Irodalmi szövegek felolvasásakor és elmondásakor, a mindennapi kommunikációban a szövegfonetikai eszközök ismeretének birtokában hozza létre produkcióját. Ismeri és alkalmazza az alapvető helyesírási szabályokat.

A tanulóban kialakul a nyelvi rendszer egységének fogalma. Alaposabb ismeretei vannak a szófajok rendszeréről és a mondat szerkezetéről. Elemzési készségeinek birtokában az anyanyelv morfológiai rendszerét biztonságosan kezeli, a mondat részeit felismeri és megfelelő mondatmodellek révén elemzi. Felismeri a különféle szövegtípusok, szövegműfajok stílusjegyeit, a nyelvi stíluszeszközöket. A tömegkommunikáció témakörében magabiztosan eligazodik, megismerkedik a médiaműfajokkal.

Kifejezően olvas, gyarapítja szókincsét, a különféle beszédhelyzetekben a kommunikációs körülményeknek megfelelően szólal meg, és a szókészlet megfelelő elemeit alkalmazza szóbeli és írásbeli megnyilatkozásai során.

Tájékozódik a nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő források révén. Képes összetettebb szövegtípusok létrehozására, szabatosan és világosan fogalmaz. Önállóan készít különféle tematikájú beszámolókat.

Haladó szint

A tanulóknak széleskörű ismeretei vannak a nyelv általános jellemzőiről, funkciójáról és a magyar nyelv rendszeréről (a különböző nyelvi szintekről: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan). Szövegtani ismeretei birtokában alá tudja rendelni a szövegvilág tényezőit a szövegszerkesztés

szempontjainak. Ismeri az új netes kommunikációs műfajok, szövegtípusok tartalmi-formai jellemzőit, és önálló véleményt fogalmaz meg róluk.

Tisztában van a szöveg pragmatikai jellemzőivel. Betekintést nyer a modern nyelvészet irányzataiba, és ismereteit felhasználja projektumi munkáinak elkészítésekor. Átlátja a nyelvészet és más tudományterületek közötti kapcsolatok természetét.

Retorikai ismereteit felhasználva képes meggyőző érvelő szöveg létrehozására és előadására a beszéd megszólaltatásának nyelvi és nem nyelvi eszközeinek a tudatos felhasználásával, a hallgatóság elvárásainak a figyelembevételével. A különböző szakszövegeket, publicisztikai műfajú írásokat és irodalmi szövegeket a szövegalkotás állomásainak a figyelembevételével, a beszédhelyzetnek, a műfajnak megfelelő stílusban, a szövegösszefüggést biztosító elemek alkalmazásával alkotja meg és adja elő.

Képes könyvtári kutatómunkán, önálló gyűjtésen, rendszerezésen alapuló, egyéni látásmódot tükröző dolgozatok, értekezések, esszék elkészítésére.

Speciális tantárgyi kompetenciák: IRODALOM

Alapszint

Érthetően és folyékonyan olvas. Alkalmassá válik irodalmi és nem irodalmi szövegek értő olvasására, megért és parafrázisra rövidebb, egyszerűbb irodalmi szövegeket. Képes röviden megfogalmazni az irodalmi mű témáját, és felismeri a keresett információkat a nem szépirodalmi szövegben. Ismeri a tantervben előírányzott irodalmi műveket és alkotóik munkásságát és az irodalmi korszakok legfontosabb tartalmi-formai jellemzőit. Különbséget tesz a szóbeli és az írásbeli irodalom között. Ismeri a népköltészet és műköltészet jellemzőit és kapcsolatrendszerét. Felismeri az irodalmi alkotások formai, stilisztikai és műfaji jegyeit, meg tudja fogalmazni a szövegviláguk témáját és jellemzőit. Értelmezi a rövidebb, egyszerűbb irodalmi szövegekhez kötődő kérdéseket. Megérti, miért fontos az olvasás személyiségének formálása, szókincsének gyarapítása szempontjából. Benyomásainak és következtetéseinek kifejtésekor irodalmi és nem irodalmi szövegek példáira hivatkozik. Képes megkülönböztetni a szó szerinti és átvitt értelmű, metaforikus tartalmakat. El tudja helyezni az irodalmat a művészetek rendszerében (zene, film, képzőművészet, színművészet stb.). Interdiszciplináris ismereteket szerez.

Középszint

Ismeri az alapvető olvasási stratégiákat, és alkalmazni tudja őket az adott olvasási helyzetekben. Sokrétűen értelmez és kritikusan átgondol hosszabb terjedelmű, egyszerűbb irodalmi és nem irodalmi szövegeket. A tanterv szerint szerzett ismereteit és más kutatási forrásokat felhasználva értelmezi és megkülönbözteti az irodalmi mű kompozíciójának, jelentésrétegének legfontosabb elemeit, stilisztikai, nyelvi és formai jellemzőit. Ismeri az alapvető irodalmi, irodalomelméleti fogalmakat, kifejezéseket, és a célnak megfelelően alkalmazza őket az irodalmi művek értelmezésekor. Önállóan elemzi az irodalmi alkotásokhoz fűződő kérdéseket, és érvekkel támasztja alá véleményét. Képes feltárni a különböző irodalmi művek, korszakok, stílusirányzatok közötti összefüggéseket. Felfedezi az irodalmi művek közötti intertextuális és interdiszciplináris kapcsolatokat. Érti és értékeli az irodalom és más művészetek közötti összefüggéseket. Egyértelműen állást foglal az olvasott szöveggel kapcsolatban. Önállóan választ olvasmányt a korosztályának megfelelő irodalom köréből. Olvasói kíváncsiságot mutat, érti, milyen jelentősége van az olvasásnak a maga műveltsége és tudása fejlesztésében. Kutatói szemlélettel, alkotó módon tesz szert olyan olvasói jártasságra, amit használni tud a különböző irodalmi művek és műfajok tanulmányozása során, és amellyel fejleszti irodalmi, nyelvi, kulturális és nemzeti identitását.

Haladó szint

Élvezettel, kutatói érdeklődéssel és kritikai szemlélettel olvas, értelmez és értékeli összetett, a tanterv által előírt irodalmi és nem irodalmi szövegeket, de ajánlott és önállóan választott műveket

is szívesen forgat és értelmez. Önállóan ismeri fel és elemzi az irodalmi alkotásokban felvetődő kérdéseket. Több szempontot érvényesít az irodalmi művek értelmezésekor, és képes őket intermediális és interdiszciplináris kontextusba helyezni: összekötni más művészeti ágakkal és tudományterületekkel. Jártasságot szerez az irodalmi művek kiemelt tematikai, formai-stilisztikai jellemzőiknek összehasonlításában. Fejlett érvelő technikával ismerteti véleményét a szövegről, és fogalmazza meg következtetéseit. A tantervben előírányzott irodalmi művek értelmezésekor behatóan tanulmányozza a nyomtatott és elektronikus szakirodalmat. Az olvasási feladattal összhangban álló olvasási stratégiákat alkalmaz. Fejlett olvasási kultúrája van, az irodalmi mű olvasása élményt jelent számára. Az olvasás révén gyarapítja tudását, szókincsét, fejleszti érvelési készségét, ki tudja fejteni véleményét, meg tudja védeni álláspontját. Tud irodalmi műveket ajánlani másoknak, és megindokolja a választását. Tiszteletet mutat a nemzeti irodalom és kultúra értékei és más népek kultúrája iránt. A fordítási irodalom megismerése révén és más népekkel való kapcsolata során gyarapítja interkulturális ismereteit. Kritikai szemléletet tanúsít az irodalmi alkotásokhoz kötődő szakirodalom internetes forrásaiból való választáskor, előnyben részesíti az értékteremtő folyóiratokat.

2.1. NYELVI ISMERETEK

Ebben a fejezetben, ahol szükségesnek találtuk, magyarázatokkal egészítettük ki az elvárt tanulói teljesítmény nyelvi ismeretek részterületére vonatkozó tudásszabványait.

ALAPSZINT

2.MNY.1.1.1. Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodás kapcsolatával, a verbális és a nem verbális kommunikáció¹fogalmával. Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), funkcióit.

1 A kommunikáció két alapvető formáját különböztetjük meg aszerint, hogy nyelvi kódokkal továbbítjuk-e az üzeneteket vagy valamely más módon: verbális (nyelvi, írásban vagy szavakban megnyilatkozó) és nonverbális (nem szavakban megnyilatkozó). A verbális kommunikáció a nyelvből – mint általános jelrendszerből – és ennek alkalmazásából, a beszédből és az írásból áll. A nonverbális kommunikációs eszközök a közlést, a verbális kommunikációt, a nyelvilleg megformált szöveget kísérő, azt kiegészítő, bizonyos mértékig a kommunikációt segítő és szervező, erősítő, máskor módosító vagy éppen korlátozó, olykor helyettesítő eszközök.

Nonverbalitás a kézzel írt szövegben: az írás igényessége, a betűk megformáltsága, egyéni jellege, a sorok iránya, a margók mérete, a szöveg elrendezése a papíron; nyomtatott szövegben: betűtípus, betűméret, a szöveg tagolása és tagoltságága (alcím, dőlt, félkövér, bekezdések, iniciálék, lábjegyzetek stb.). A tömegtájékoztatásban kommunikációs, pontosabban információs funkciója lehet a tördelésnek, a betűtípusnak a címetől (cím, felcím, alcím stb.) kezdve egészen addig, hogy az adott kiadványban melyik lapra, mely rovatba és a lap mely részére kerül az adott írás.

A kommunikációelméletben leggyakrabban említett nonverbális jelek: a tekintet, a mimika, a gesztus, a testtartás, a térköz.

A beszéd során alkalmazott szupraszegmentális (mondatfonetikai) eszközök: a hangsúly, a hangerő, a hangmagasság, a hanglejtés, a hangszín, a beszéd dallam, a beszédtempó, a beszédritmus, a beszéd szünet.

2.MNY.1.1.2. Ismeri az írásmű és beszédmű létrehozásának fázisait: anyaggyűjtés, elrendezés, megszerkesztés. Megismerkedik a retorika néhány alapfogalmával: érvtípusok¹, retorikai eszközök. Tud vázlatot készíteni.

1 Az érvtípusok közül megismeri a definícióból, az ok-okozati viszonyból, a körülményekből eredő, az analógián alapuló érveket és az érvelés logikai alapformáit (dedukció, indukción). A stilisztikai eszközök közül megismeri és alkalmazza az ismétlés, felsorolás, fokozás és kapcsolatteremtés alakzatait.

2.MNY.1.1.3. Tisztában van vele, hogy a nyelv változó rendszer. Ismeri a nyelv rétegződését, társadalmi és táji tagolódását.¹ Ismeri a norma fogalmát, a nyelvhasználat alapvető szabályait. El tudja helyezni a magyar nyelvet a világ nyelvei között. Megnevezi első nyelvemlékeinket, és ismeri keletkezésük időpontját.

1 A függőleges (vertikális) tagolódásnál a *csoportnyelvek*: (szakmákhoz tartozó) szaknyelvek/tudományos nyelv (tudományok által használt nyelvváltozatok), hobbinyelvek, argó (tolvajnyelv), szleng, a rétegnyelvek (gyermeknyelv, diáknyelv, ifjúsági nyelv, katonai nyelv), a vízszintes (horizontális) táji tagolódásnál a *tájnyelv, a nyelvjárások* témáját érintjük. Alapszinten tudatosul, a nyelvváltozatok létezése. Középszinten alaposabb betekintést nyer a diák a nyelvváltozatok természetébe (MNY.2.1.3.), haladó szinten ezt tovább bővítjük a tájnyelv jellemzőinek részletezésével, a szociolektusok és digilektusok témájának korunkra jellemző problematikájával (MNY.3.1.3.).

2.MNY.1.1.4. Ismeri helyesírásunk alapelveit. Ismeri a beszédhangok keletkezésének módját. Ismeri a mássalhangzók és magánhangzók rendszerét. Megkülönbözteti a magánhangzókat időtartam (rövid és hosszú) és a nyelv vízszintes mozgása szerint (mély és magas magánhangzók). Ismeri, megnevezi és alkalmazza a hangrend és a magánhangzó-illeszkedés törvényét. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti fölosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak egyszerűbb eseteit. Pontosan jelöli a magánhangzók és mássalhangzók időtartamát a közismert szavakban. A hangkapcsolatokat helyesen jelöli a mássalhangzó-változások esetében.

2.MNY.1.1.5. Alapismeretei vannak a szókészlet felosztásáról¹. Tisztában van a szó és lexéma fogalmával. Felismeri és megnevezi az alapszófajokat és átmeneti szófajokat. Ismeri a legalapvetőbb szóalkotási módokat. Ismeri és megnevezi a legfontosabb igefajtákat, az igékhez járuló idő- és módjeleket és személyragokat (az alanyi és tárgyas ragozás jellemzőit). Ismeri, megnevezi a névszókhoz járuló toldalékokat. Ismeri a szóképzés szabályait, a toldalékmorfémák fajtáit, alakját, jelentését, sorrendjét.

1 A szókészlet (szavakból) lexémákból és állandósult szókapcsolatokból áll. Az állandósult szókapcsolatok újabb elnevezése: *frazológiai egység, frazeologizmus, frazéma* (Forgács, 2007). A frazémák közül különös gondot fordítunk a szólások, közmondások, helyzetmondatok tanítására (változataira, jelentésére, szerepére, gyűjtésére).

2.MNY.1.1.6. Megnevezi az alárendelő és mellérendelő szóösszetételek típusait. Tisztában van a tulajdonnevek (a közismert személynevek, intézménynevek, címek, földrajzi nevek, márkanevek stb.) helyesírásának alapvető szabályaival. Megismerkedik az egybeírás és különírás eseteinek legalapvetőbb szabályaival. Ismeri és alkalmazza a szótagolás és elválasztás szabályait.

2.MNY.1.1.7. Tisztában van a hangalak és a jelentés kapcsolatával. Ismeri a szavak állandó és alkalmi jelentését. Ismeri a másodlagos és harmadlagos jelentés fogalmát, a szótárak szócikkeinek felépítését. Ismeri az egyjelentésű, a többjelentésű, az azonos alakú, hasonló alakú, ellentétes jelentésű, hangutánzó és hangulatfestő, valamint a rokon értelmű szavakat.

2.MNY.1.1.8. Felismeri a mondatot mint a szöveg láncszemét. Ismeri a mondatfajtákat, a mondatok modalitását jelző formai jegyeket. Megkülönbözteti az egyszerű és összetett mondatot. Felismeri és megnevezi a szószerkezeteket, az egyszerű mondat alkotóelemeit: fő részeit és a bővítményeket. Ismeri az összetett mondatok rendszerét. Megkülönbözteti az alá- és mellérendelő mondatokat. Tisztában van a mondatok központosításának alapvető szabályaival, helyesírási követelményeivel. Ismeri az egyszerű és összetett mondatok megalkotásához szükséges nyelvhelyességi szabályokat (az egyeztetés, az igemódok, az igekötők, a névelők, vonatkozó névmások, a névszók toldalékolása tekintetében).

2.MNY.1.1.9. Ismeri a szöveg meghatározó jegyeit, a szöveg felépítését. Meg tudja határozni a rövid terjedelmű szövegek alkotóelemeit (téma, cím, tagolás, bekezdések). Felismeri a szövegösszetartó erőt, a kapcsolóelemeket. Megismerkedik az írott¹ és beszélt szövegtípusokkal. Felismeri az elbeszélő, leíró, érvelő szövegtípusokat (kommunikációs funkció szerinti felosztásban).² Megismeri a hivatalos nyelvhasználat szövegtípusait: kérvény, levél, önéletrajz, motivációs levél.

1 Az *írott szöveg* kifejezés nemcsak a nyomtatott, hanem az elektronikus médiában hozzáférhető szövegek összességére is utal. A médium, vagyis annak alapján, hogy milyen hordozón jelennek meg, *nyomtatott* és *digitális szövegről* beszélünk: a nyomtatott szöveg tipikusan papíron, a digitális monitoron vagy egyéb erre szolgáló eszközön, például telefonkijelzőn olvasható. A kettő között a legfontosabb különbség azonban nem ebben, hanem az olvasás módjában van (PISA2009).

2 A szövegtípusok kommunikációs funkció szerinti csoportosítása: a *leírás* (pl. tárgy-, személyleírás, meghatározás), az *elbeszélés* (mese, történetmondás, beszámoló), az *érvelés* (véleménykifejtés, ítélezés, cáfolás). A leíró szövegek célja egy ember (külső, belső), tárgy, állat, növény, táj vagy egy munkafolyamat szemléletes, érzékletes leírása, az elbeszélő szövegek célja a tájékoztatás vagy egy esemény elbeszélése, az érvelő szövegeké pedig a hallgatóság befolyásolása, meggyőzése.

KÖZÉPSZINT

2.MNY.2.1.1. Különbséget tesz a beszéd és írás jellemzői között. Ismeri az írás kialakulásának történetét. Ismeri a közlésfolyamat funkcióit (tájékoztató, ábrázoló, ismertető, felhívó, poétikai, értelmező, kapcsolattartó, metanyelvi). Tud a kommunikációs zavarok forrásairól, a közlés nehézségeiről. Ismeri a kommunikáció megvalósulási formáit (én-kommunikáció, személyközi, csoportos és tömegkommunikáció). Megismeri a tömegkommunikáció jellemzőit, szocializáló és véleményformáló hatását.

2.MNY.2.1.2. Megismerkedik a tömegkommunikáció új eszközeivel, az írott és elektronikus sajtó műfajaival: hír, tudósítás, interjú, riport, karcolat, recenzió stb. Ismeri a szóbeli kommunikációs folyamat szakaszait, és alkalmazza a megfelelő hozzájuk kötődő nyelvi formákat: kapcsolatfelvétel (köszönés, bemutatkozás, bemutatás, megszólítás), a kapcsolat tartása, lezárása. Felismeri, megnevezi és megalkotja az alapvető szövegtípusokat (elbeszélő, leíró, érvelő). Megismerkedik a szónoki beszéd fölépítésével.

2.MNY.2.1.3. Ismeri, megfogalmazza, alkalmazza a norma, a köznyelv alapvető szabályait. Tisztában van a regionális köznyelv jellemzőivel, használati tereivel. Tud a szókészlet változásáról: felismeri az új szavakat a mai nyelvhasználatban. Felismeri a különböző nyelvváltozatok nyelvi jellemzőit. Tisztában van a csoportnyelvek, az új (internetes) nyelvi létmódok jellemzőivel. Ismeri a magyar nyelv eredetét. Fel tudja vázolni a finnugor nyelvcsaládot. Fel tudja vázolni a magyar írásbeliség kialakulásának rövid történetét.

2.MNY.2.1.4. El tudja végezni a magánhangzók felosztását az időtartam, az ajakműködés és a nyelv vízszintes, valamint függőleges mozgása szerint. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngesség szerinti felosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak magyar nyelvben ismert eseteit.

2.MNY.2.1.5. Képes a magyar nyelv szófaji rendszerének felvázolására. Tudja a szófajok alapvető tulajdonságait, ismeri az alapszófajok alcsoportjait. Ismeri a viszonyzókat és mondatzókat. Ismeri a többszófajúság, az alkalmi szófajváltás fogalmát. Ismeri a ritkább szóalkotási módokat (szórövidülés, szóelvonás, szóhasadás, szóvegyülés, mozaikszó-alkotás, népetimológia, köznevesülés). Megnevezi a képzőfajtákat, ismeri szerepüket. Ismereteket szerez a nyelvújítás sajátos szóalkotási módjairól (szóképzés, szóösszetétel, szóösszerántás, szórövidítés, elavult szavak felújítása, tájszavak beemelése a köznyelvbe, idegen szavak lefordítása). Ismeri a mozaikszók, a fontosabb rövidítések, a számok helyes írásmódját. Ismeri a legfontosabb idegen szavak magyarban szokásos alakját, használatának szabályait, jelentését. Megismeri és alkalmazza a hagyományos írású magyar személynevek és az idegen nevek helyesírásához kötődő szabályokat.

2.MNY.2.1.6. Ismeri a paronimákat, homonimákat. Tisztában van a paronimákhoz kötődő nyelvhelyességi tudnivalókkal. Irodalmi alkotások elemzésekor alkalmazza a szó hangulati értékéről szerzett ismereteit.

2.MNY.2.1.7. Az egyszerű mondatot mondatmodellek révén elemzi. Tisztában van a mondat megszerkesztettségi fokával (tagolt és tagolatlan mondat). Megnevezi az alá- és mellérendelő mondatok fajtáit. Az összetett mondatokat mondatmodellek révén elemzi. A nyelvtani szabályoknak megfelelő egyszerű és összetett mondatokat alkot. Alapismereteket szerez az összetett mondatok szerkezetének sajátos eseteiről (beékelődéses mondatok, mondatátszövődés). Ismeri a magyar nyelvben szokásos idézőmódokat.

2.MNY.2.1.8. Képes érvelő szóbeli és írásbeli szövegtípusok létrehozására: hozzászólás, esszé, kisértékezés. Felismeri a szöveg szerkezeti elemeit, a cím, a téma és a tételmondat kapcsolatát. Felismeri és megnevezi a szöveg kapcsolóelemeit (grammatikai és jelentéstani elemek). Ismeretei vannak az írásképről és helyesírásról mint stíluseszközről.

HALADÓ SZINT

2.MNY.3.1.1. Ismereteket szerez a modern nyelvészet eredményeiről. Megismerkedik a nyelvészet határtudományaival. Ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. Ismereteket szerez a határon túli régiók nyelvhasználatáról. Ismeri a kétnyelvűség problematikáját, a közismert interferenciajelenségeket.

2.MNY.3.1.2. Megismerkedik a beszédfajtákkal (törvényszéki – védő- és vádbeszéd, tanácsadó, alkalmi beszéd stb.). Ismeri a tudományos szövegek nyelvi jellemzőit. Tudatosan él az írott és elektronikus sajtó műfajaival: cikk, vezércikk, kommentár, glossza, tárca, kritika, blogbejegyzés stb.

2.MNY.3.1.3. Ismeri a dialektus, szociolektus, digilektus fogalmát¹. Ismeri a tájszavak felosztását. Képes a magyar nyelv eredetének átfogó bemutatására. Ismeri és be tudja mutatni a nyelvrokonság bizonyítékait. Képes bemutatni első nyelvemlékeink tartalmi-nyelvi jellemzőit. Ismeretekkel rendelkezik a legjelesebb őshazakutatókkal, finnugristákkal, nyelvújítókkal, nyelvészekkel, nyelvi folyóiratokkal kapcsolatban.

1 Párhuzamot vonunk a nyelvváltozatok (nyelvi rétegek) között, mint amilyen: a *dialektus* (nyelvjárás), *szociolektus* („társadalmi nyelvjárás”), a *digilektus* (Veszelszki Ágnes elnevezése nyomán „a tágabb értelemben vett, számítógép közvetítette kommunikáció nyelvhasználati módja” (Veszelszki 2013). Ezeket a jellemzőket a nyelv állandó változásának természetes következményeiként írjuk le, az új változatokat mint a rendszer alapvető természetéből kinőtt produktumokat tárgyaljuk és gyakoroljuk.

2.MNY.3.1.4. Ismeri a magyar beszédhangok rendszerét. Magabiztosan elemzi a mássalhangzó-változásokat, megérti a többszörös hangtani változásokat.

2.MNY.3.1.5. Különbséget tesz szabályos és szabálytalan szóalkotás között. Tudatában van a magyar nyelv agglutináló jellegének, jelentéstömörítő vonásainak, a magyar szóalakokat összeveti idegen nyelvi példákkal. Felismeri az átmeneti és összetett mondatrészeket (határozói értékű tárgy, összetett határozók). Ismeri a szabad bővítmenyek és a vonzat fogalmát. Felismeri a valódi és álszintagmákat, a szintagmák kapcsolódását a mondat szinteződésében. Ismeri a metafora nyelvtani megnyilvánulási módjait (a predikatív, a jelzői és az értelmezői szerkezet).

2.MNY.3.1.6. Felismeri és mondatmodellek révén elemzi a többszörösen összetett mondatokat. Tisztában van a sajátos jelentéstartalom ismertetőjegyeivel az összetett mondatokban. Felismeri és alkalmazza a függő beszéd jellemző jegyeit. Felismeri az analitikusság és szintetikus kifejezőmód lehetőségeit, és összeveti a magyar nyelvi és idegen nyelvi szerkezeteket.

2.MNY.3.1.7. Ismeri a szövegtípusok osztályozásnak szempontjait (a kommunikáció funkciója, színtere, a stílusrétegek, a kommunikáció fajtája szerint). Felismeri, megnevezi és tudatosan alkalmazza a szöveg grammatikai és jelentéstani kapcsolóelemeit. Megismerkedik a téma és réma fogalmával. Ügyel az egyes szövegtípusok szerkezeti-stilisztikai jellemzőinek helyes alkalmazására. Tisztában van a mondatformák stilisztikai szerepével.

2.1.1. feladatsor

1. feladat

2.MNY.1.1.1.	<i>Alapszint</i>
Húzd alá a kommunikáció alaptényezőit!	
üzenet, érv, feladó, beszédhelyzet, rétegződés, csatorna, időtartam, nyelvhelyesség, vevő	
Megoldás	
üzenet, feladó, beszédhelyzet, csatorna, vevő	

2. feladat

2.MNY.1.1.1.	<i>Alapszint</i>
Pótold a kommunikáció két hiányzó alaptényezőjét!	
feladó, vevő, kód, beszédhelyzet, zaj, kontextus	
Megoldás	
üzenet, csatorna	

3. feladat

2.MNY. 1.1.2.	<i>Alapszint</i>
<p>Érvelő beszédek megalkotásakor gyakran élünk az ismétlés retorikai/stilisztikai alakzatával. Az alábbiakban négy típusát ismerheted meg ennek a stilisztikai eszköznek. Figyeld meg a példákat, majd oldd meg a feladatot!</p> <p><i>Előismétlés (anafora)</i> retorikai alakzat, melyben az egymást követő mondatok, sorok, versszakok azonos szóval kezdődnek.</p> <p><i>A szerelem a kérdés. A szerelem a válasz. A szerelem a minden.</i></p> <p><i>Utóismétlés vagy végismétlés:</i> Az egymást követő kifejezések, tagmondatok vagy mondatok végén előforduló ismétlés.</p> <p>Künn a fagy közelit. Öröm, gond közelit. Karácsony közelit. (Babits Mihály: <i>Beteg-klapancia</i>)</p> <p><i>Kezdő-záró ismétlés:</i> A mondatot ugyanaz a szó vagy szó szerkezet nyitja meg és zárja le.</p> <p><i>Szerelmedért</i> Feldúlnám eszemet És annak minden gondolatját, S képzelmem édes tartományát; Eltépném lelkemet <i>Szerelmedért.</i> (Vörösmarty Mihály: <i>Ábránd</i>)</p> <p><i>Haladó ismétlés (ismétlő fokozás):</i> A záró szó, szó szerkezet a következő sor, mondat kezdő elemeként jelenik meg.</p> <p>Ég szülte földet, Föld szülte fát, Fa szülte ágát, Ága szülte bimbaját, Bimbaja szülte virágját, Virágja szülte Szent Annát,</p>	

Szent Anna szülte Máriát,
Mária szülte Krisztus Urunkat, a világ megváltóját. (Archaikus népi imádság)

A fenti példák nyomán állapítsd meg, milyen ismétléstípusok jelennek meg az alábbi szövegekben!
Válaszodat írd a vonalra!

- a) Amikor gyermek voltam, úgy szóltam, mint gyermek,
úgy éreztem, mint gyermek, úgy gondolkoztam, mint gyermek. (Pál apostol)

Az ismétléstípus megnevezése: _____

- b) Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom,
alszik a pókháló közelében a légy a falon.
(Radnóti Miklós: *Éjszaka*)

Az ismétléstípus megnevezése: _____

- c) Lefekszem. Óh, ágyam,
Óh ágyam, tavaly még,
Tavaly még más voltál.
Más voltál: álom-hely,
Álom-hely, erő-kut...
(Ady Endre: *Az ágyam hívogat*)

Az ismétléstípus megnevezése: _____

- d) De érteni mindig tudott,
De magyarul mindig tudott.
(Ady Endre: *A tavalyi cselédek*)

Az ismétléstípus megnevezése: _____

Megoldás

- a) utó- vagy végismétlés párhuzamos szerkezetben, b) előismétlés, c) haladó ismétlés, d) kezdő-záró ismétlés

4. feladat

2.MNY.1.1.3.

Alapszint

Állapítsd meg, mely nyelvi réteg(ek)ből származnak az alábbi szövegek!

a) Carl Gustav Jung elmélete szerint örökletesen rendelkezünk ősmintákkal (archetípusok), melyek egyetemesek, nincs konkrét tartalmuk, hanem csak egyfajta formai keretet jelentenek, amelyet mindenkinél a tudatos tapasztalati anyag tölt majd ki. Véleménye szerint a tudattalant csak a tudaton keresztül lehet elérni, ezért fontos a tudatos tartalmak tanulmányozása. Felismerte, hogy a tudat és az éntudat két különböző dolog, de én nélkül nem létezhet tudatosság. (*Sulinet*)

b) A pasi igyekezett hazafelé, mert kajálni szeretett volna. Remélte, hogy valami zsír jó vacsora vár rá. Nem komálta a rántott karfiolt, de nem hajtotta búra a búráját, hanem engedelmesen bevágta az adagját.

c) Az atyafi hazafelé indult. Nagyon éhes volt, hisz csak egy kis paszulyleves és csanáltea vót ebédre. Akadt egy néhány fitying a bugyellárisában, így megállt venni egy kila kolompért. A piaci kofa már kászálódott hazafelé, de még összeválogatott a garabó aljáról egy kila jóféle árut.

d)
a belső mosoly megsegít,
átölel, nem vagy egymagad –
felsugárzik az arcodon:
már bentről melegít a nap.

(Szabó T. Anna: *A belső mosoly*)

a) _____, b) _____, c) _____, d) _____

Megoldás

a) tudományos nyelv/szaknyelv, b) szleng/diáknyelv, c) népnyelv, d) irodalmi nyelv

5. feladat

2.MNY.1.1.4.

Alapszint

Állapítsd meg, helyesírásunk mely alapelvei érvényesülnek az alábbi szavak helyesírásában!

- a) vádlottól, asszony, tollal, szebből: _____
b) egészség, barátja, hagyja, fogkefe: _____
c) Babits, Mikszáth, Kodály, Madách: _____

Megoldás

- a) egyszerűsítés elve,
b) szóelemző/etimologikus írásmód elve
c) hagyomány elve

6. feladat

2.MNY.1.1.4.

Alapszint

Egészítsd ki a szavakat a rövid vagy a hosszú mássalhangzóval!

l – ll ha _____ gat, vá _____ al, vá _____ ik, má _____ ik, ná _____ a, lehe _____ et,
á _____ andó, á _____ talános, java _____, baci _____ us, e _____ ipszis

Megoldás

hallgat, vállal, válik, mállik, nála, lehelet, állandó, általános, javall, bacilus, ellipszis

7. feladat

2.MNY.1.1.4.	<i>Alapszint</i>
Írj 6 olyan igét, amelyekben hosszú <i>ll</i> mássalhangzó van!	

Megoldás	
Pl. hullik, zöldell, barnállik, ballag, mállik, álldogál	

8. feladat

2.MNY.1.1.4.	<i>Alapszint</i>
Írj öt olyan szópárt, amelyekben a <i>magánhangzó</i> időtartamának jelentésmegkülönböztető szerepe van!	

Megoldás	
Például: rugó – rúgó, öröm – őrm, kor – kór, fuga – fúga, bor – bór	

9. feladat

2.MNY.1.1.4.	<i>Alapszint</i>
Állapítsd meg, hogy az alábbi szópárok kezdőhangjai miben térnek el egymástól!	
bor – por, vér – fér, dér – tér, zúr – szúr: _____	
Megoldás	
Zöngéesség tekintetében térnek el egymástól.	

10. feladat

2.MNY.1.1.5.	<i>Alapszint</i>
Húzd alá az alábbi szósorban a határozószókat!	
ott, néha, gyalog, busszal, rögtön, hajnalban, holnap, múlva, alatt, számára, egyedül	
Megoldás	
ott, néha, gyalog, rögtön, holnap, egyedül	

11. feladat

2.MNY. 1.1.5.	Alapszint
Mely frazémákra utalnak az alábbi szövegek? Írd a vonalra a közmondásokat, szólásokat, szóláshasonlatokat!	
a) Ez tíz éve történt. Anna szerette azt a kis lakást, ott kezdték az életüket, azon a negyvennyolc négyzetméteren, amit mindvégig ötvenkettőnek tartottak, mert ötvenkettőnek vették, csak eladáskor mérték le, s lett negyvennyolc – amiből, hogy egy puha fordulattal éljünk, már nem engedtek. (Esterházy Péter: <i>Hrabal könyve</i>)	
Frazéma: _____	
b) Francba. Hol a köpenyem. Ahogy fölállok, beverem a fejem, csillagokat látok, egri csillagok, a csillagok között apám áll az ajtóban. (Garaczi László: <i>Pompásan buszozunk!</i>)	
Frazéma: _____	
c) Ma nyolcad napja, hogy itt a telet kitelelvén elhagya kéd bennünket, mint szent Pál az oláhokat, és a császári városban lévő székébe visszahelyezteté ked magát. (Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i>)	
Frazéma: _____	
d) Költő hazudj, de rajt ne fogjanak; Mert van egy példa, hogy: a sánta eb... A sánta költő még keservesebb. (Arany János: <i>Vojtina ars poétikája</i>)	
Frazéma: _____	
Megoldás:	
a) Nem enged a negyvennyolcból. b) csillagokat lát c) Úgy otthagya, mint Szent Pál az oláhokat. d) A hazug embert hamarabb utoléri, mint a sánta kutyát.	

12. feladat

2.MNY.1.1.5.	Alapszint
2.MNY.2.1.5	Középszint
Milyen szóalkotási módokkal jöttek létre az alábbi szavak?	
a) sebész, tanulékony, irodalom _____ b) citrancs, ordibál, csokréta _____ c) fenerosszpóra, gémkapocs, kárókatona _____ d) pascal, zserbó, mecénás, szendvics _____	
Megoldás	
a) szóképzés, b) szóvegyülés, c) népetimológia, d) köznevesülés	

13. feladat

2.MNY.1.1.5. 2.MNY.1.2.3.	<i>Alapszint</i>
Olvasd el az alábbi Kosztolányi-idézetet, és válaszolj a kérdésekre!	
A játék. Az különös. Gömbölyű és gyönyörű, csodaszép és csodajó, nyitható és csukható, gomb és gömb és gyöngy, gyűrű. Bűvös kulacs és gyertya lángja, színes árnyék, ördöglámpa. (Kosztolányi Dezső: <i>A játék</i>)	
a) Állapítsd meg, mely szófajok uralkodnak a versrészletben! Írd a vonalra! _____	
b) Határozd meg, milyen stílusnak nevezzük ezt a költészetben! _____	
Megoldás	
a) A melléknevek vannak túlsúlyban (gömbölyű, gyönyörű, csodaszép stb.), valamint a főnevek (gomb, gömb, gyűrű stb.) Összefoglaló nevükön: névszók. b) A stílus: névszói – nominális	

14. feladat

2.MNY.1.1.6.	<i>Alapszint</i>
Határozd meg az alábbi alárendelő szóösszetételek fajtáját!	
a) földönfutó _____ c) békeszerető _____ b) édesvíz _____ d) székláb _____	
e) Írd a vonalra a jelöletlen szóösszetételek betűjelét! _____	
Megoldás	
a) földönfutó – helyhatározói szóösszetétel b) édesvíz – minőségjelzői szóösszetétel c) békeszerető – tárgyias szóösszetétel d) székláb – birtokos jelzői szóösszetétel e) Jelöletlen szóösszetételek: b, c, d	

15. feladat

2.MNY.1.1.6.	<i>Alapszint</i>
Egészítsd ki a mondatokat! Ügyelj a helyesírásra!	
a) Melyik általános iskolába jártál? (Írd ki az iskola teljes nevét!)	

b) Számomra a legnehezebb nyelv a(z) _____	
c) Legkedvesebb ünnepem a(z) _____	
d) A kiskutyám neve _____	
e) A kedvenc könyvem címe: _____	
f) Legszívesebben a(z) _____ tenger mellett nyaralok.	
Megoldás	
Például:	
a) A <i>Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskolába</i> jártam.	
b) Számomra legnehezebb nyelv az <i>angol</i> .	
c) Legkedvesebb ünnepem a <i>karácsony</i> .	
d) A kiskutyám neve <i>Bodri</i> .	
e) A kedvenc könyvem címe: <i>A megnyugvás ösvényein</i> .	
f) Legszívesebben az <i>Adriai-tenger</i> mellett nyaralok.	

16. feladat

2.MNY.1.1.8.	<i>Alapszint</i>
2.MNY.2.1.7.	<i>Középszint</i>
1. Tedd ki az írásjelet, ahol szükséges! Ügyelj a mint kötőszó szerepére!	
a) Goethe korábban született <i>mint</i> Petőfi.	
b) Goethe <i>mint</i> politikus is jelentős.	
c) <i>Mint</i> tudjuk Steve Jobs szobrát 2011-ben avatták föl Budapesten.	
d) Tolnai Ottó <i>több mint</i> húsz irodalmi díjat kapott.	
e) Az osztály pillanatok alatt olyan lett <i>mint</i> egy megbolydult méhkas.	
2. Az első két mondatban alakítsd át a <i>mintes</i> szerkezetet <i>ragos névszóval</i> kifejezett <i>határozóvá</i> : Írd le a mondatokat a vonalra!	

Megoldás
<p>1. a) Goethe korábban született, <i>mint Petőfi</i>. b) Goethe <i>mint politikus</i> is jelentős. c) Mint tudjuk, Steve Jobs szobrát 2011-ben avatták föl Budapesten. d) Tolnai Ottó több mint húsz irodalmi díjat kapott. e) Az osztály pillanatok alatt olyan lett, mint egy megbolydult méhkas.</p> <p>2. Az átalakított mondatok Goethe korábban élt Petőfinél. Goethe politikusként is jelentős.</p>

17. feladat

2.MNY.1.1.8.	<i>Alapszint</i>
<p>Húzd alá egy vonallal az alanyt, két vonallal az állítmányt az alábbi mondatokban!</p> <p>a) Janka unokám egyéves lesz decemberben. b) Jobb lett volna otthon maradni. c) A szorgalmasak csak ülnek és dolgoznak. d) A szomszédék fia és mi a jövő héten fogunk indulni a telelésre.</p>	
<p>Megoldás</p> <p>a) Janka <u>unokám</u> <u>egyéves lesz</u> decemberben. b) <u>Jobb lett volna</u> otthon <u>maradni</u>. c) A <u>szorgalmasak</u> csak <u>ülnek és dolgoznak</u>. d) A szomszédék <u>fia</u> és <u>mi</u> a jövő héten <u>fogunk indulni</u> a telelésre.</p>	

18. feladat

2.MNY.1.1.8. 2.MNY.1.3.4. 2.MNY.2.1.6.	<i>Alapszint</i> <i>Középszint</i>
<p>Vizsgáld meg az alábbi mondatokat nyelvhelyességi szempontból! Húzd alá a hibásnak vélt szóalakot vagy szó szerkezetet, majd írd a vonalra a kijavított mondatot!</p> <p>a) Mondtam nekik, hogy induljonak haza. _____</p> <p>b) Elolvasnák egy könyvet. _____</p> <p>c) Ez a hír engem nem folyásolt be a választásnál. _____</p> <p>d) A szomszédasszony egyenlőre elhalassza a műtétet. _____</p>	

e) A fiamat összevissza csipkódták a szúnyogok.

f) Az mellett a fa mellett üldögéltünk.

g) Az mellett, hogy kedves, még okos is.

h) Az Egyesült Államok elfogadták a javaslatot.

i) El kellett-e volna mennünk futni?

j) Nem-e volna jó egy finom csokit venni?

k) Ez a szimból nekem is nagyon tetszik.

l) Ha megírod a molbát, megkapod a potvrdát.

Megoldás

a) Mondtam nekik, hogy induljonak haza. – Mondtam nekik, hogy *induljanak* haza.

b) Elolvasnák egy könyvet. – *Elolvasnék* egy könyvet.

c) Ez a hír engem nem folyásolt be a választásnál. – Ez a hír engem nem *befolyásolt* a választásnál.

d) A szomszédasszony egyenlőre elhalassza a műtétet. – A szomszédasszony *egyelőre elhalasztja* a műtétet.

e) A fiamat összevissza csipkódták a szúnyogok. – A fiamat összevissza *csipkedték* a szúnyogok

f) Az mellett a fa mellett üldögéltünk. – *A mellett a fa mellett* üldögéltünk.

g) Az mellett, hogy kedves, még okos is. – *Amellett,* hogy kedves, még okos is.

h) Az Egyesült Államok elfogadták a javaslatot. – *Az Egyesült Államok elfogadta* a javaslatot.

i) El kellett-e volna mennünk futni? – *El kellett volna-e mennünk* futni?

j) Nem-e volna jó egy finom csokit venni? – *Nem volna-e jó* egy finom csokit venni?

k) Ez a szimból nekem is nagyon tetszik. – Ez a *szimbólum* nekem is nagyon tetszik.

l) Ha megírod a molbát, megkapod a potvrdát. – Ha megírod a *kérvényt*, megkapod az *igazolást/bizonylatot/elismervényt*.

19. feladat

2.MNY.1.1.8.	Alapszint
Helyettesítsd be a megfelelő vonatkozó névmási kötőszót!	
a) A kutya, _____ eddig is ott ólálkodott a gazdája körül, most örömtáncba kezdett.	
b) Valami olyat tett, _____ sehogyan se tudott megbocsátani neki a barátnője.	
c) Olyan családok jelentkeztek a nyaralásra, _____ már tavaly megismerkedtünk a telelésen.	
d) Az ünnep azé, _____ várja. (Szabó T. Anna)	
Megoldás	
a) amely vagy amelyik b) amit c) amelyekkel d) aki	

20. feladat

2.MNY.1.1.9.	Alapszint
Jelöld a szövegben a nyelvtani kapcsolóelemeket!	
a) A visszautaló elem(ek)et egyenes vonallal húzd alá! b) A előreutaló elem(ek)et hullámos vonallal jelöld!	
Egyszer az athéniak álmélkodva látták, hogy Diogenész kitárt tenyérrel áll egy szobor előtt, mintha kéregetne. Ezt kérdezték tőle: – Mit csinálsz, Diogenész? Diogenész erre így válaszolt: – Alamizsnát kérek a szobortól. Ezzel szoktatom magam a visszautasításhoz.	
c) Nevezd meg az utalóelemek szófaját! _____	
Megoldás	
a/b) Egyszer az athéniak álmélkodva látták, hogy Diogenész kitárt tenyérrel áll egy szobor előtt, mintha kéregetne. <u>Ezt</u> kérdezték <u>tőle</u> : – Mit csinálsz, Diogenész? Diogenész <u>erre</u> így válaszolt: – Alamizsnát kérek a szobortól. <u>Ezzel</u> szoktatom magam a visszautasításhoz. c) Az utalóelemek (mutató és személyes) névmások	

21. feladat

2.MNY.1.1.9. 2.MNY.2.3.2.	Alapszint Középszint
Az alábbi meghatározások közül válaszd ki, mit mondhattak az esszéről, mi vonatkozhat az esszére!	
<ul style="list-style-type: none">a) Egyéni véleményt nem tükrözhet.b) Az esszé bevezetője épülhet kérdésekre.c) Montaigne ezt mondta az esszé kapcsán: <i>Magam vagyok könyvem anyaga.</i>d) Leginkább a lírához áll közel mint műfajhoz.e) Átmenti műfajnak tekinthető a tudomány és az irodalom között.f) Az elbeszélés egy sajátos középkori formája.g) Az esszé legfontosabb jegye a kreativitás, egyediség.h) Az esszét a publicisztikai műfajok között is számon tartják.i) Az esszé annyit jelent: kísérlet.j) Az esszé lehet érvelő, leíró, elbeszélő típusú is.k) Az esszé gyakran indul idézettel, mely az írás ihletője.	
Megoldás	
b, c, e, g, h, i, j, k	

22. feladat

2.MNY.2.1.1.	Alapszint
Olvasd el az alábbi szöveget, és fogalmazd meg, miért sikertelen a nyelvi kommunikáció a beszédpartnerek között!	
<p>Egy cowboy és egy indián találkozik a prérin. Az indián mutatóujját a cowboyra szegezi. Az válaszul felemeli szétterpesztett mutatóujját és középső ujját. Az indián az arca előtt összekulcsolja a kezét. Erre a cowboy lazán int a jobb kezével. Mindketten továbblovagolnak. A cowboy hazaér, és meséli a feleségének: „Képzeld, találkoztam ma egy rézbőrűvel. Megfenyegetett a mutatóujjával, hogy lelő. Akkor én a kezemmel azt jeleztem az indiánnak, hogy én kétszer lövöm le. És mivel nyomban kegyelmet kért tőlem, értésére adtam, tűnjön el.” Néhány mérfölddel nyugatabbra, a wigwamban, asszonyának azt meséli az indián: „Képzeld, találkoztam ma egy sápadtarcúval. Megkérdeztem, 'Hogy hívnak?' Mire ő azt mondta: 'Kecske.' Erre megkérdeztem: 'Hegyi kecske?', ő pedig azt válaszolta: 'Nem, folyami kecske.' (Koch–Krefeld–Oesterreicher: <i>Neues aus Sankt Eiermark</i>)</p>	
A kommunikációs zavar azért keletkezett, mert _____ _____ _____ _____	
Megoldás:	
A kommunikációs zavar azért keletkezett, mert a beszédpartnerek nem értik az <i>interkulturális kommunikációt</i> , a kommunikáció résztvevői különböző kultúrából valók, különböző anyanyelvűek, eltérő kulturális háttérrel rendelkeznek, és olyan jeleket, nonverbális eszközöket választanak, amelyeket a befogadó nem tud helyes jelentésében dekódolni... (vagy hasonló válaszok).	

23. feladat

2.MNY.2.1.1.	Középszint
<p>A kommunikáció mely funkcióit ismered föl az alábbi megnyilatkozásokban? Vigyázz, mert egy-egy szövegben egyszerre több funkció is érvényesülhet!</p> <p>a) Csütörtök estig Vajdaság déli részén elszórtan heves hózáporok alakulhatnak ki, amelyeket átmenetileg viharos szellőkések kísérhetnek. A napi középhőmérséklet 0 és 4°C között alakul. A megnehezült közlekedési körülmények miatt az autóvezetőket fokozott óvatosságra intik. _____ funkció.</p> <p>b) Jobb lesz, ha jó melegen fölöltözöl ebben a hidegben! _____ funkció.</p> <p>c) Aranyport szítál rám ma a jelen S nótába fog az ódon ébenóra. (Juhász Gyula: Órák zenéje) _____ funkció.</p> <p>d) Szia! Hogy vagy? _____ funkció.</p> <p>e) Hogy is mondjam? Nem találok a megfelelő szót. _____ funkció.</p>	
<p>Megoldás</p> <p>a) tájékoztató és fölhívó b) fölhívó c) poétikai d) kapcsolattartó e) metanyelvi/értelmező</p>	

24. feladat

2.MNY.2.1.2.	Középszint
<p>Szophoklész <i>Antigoné</i> című drámájának első részéből idézünk, ahol Kreón beszédet mond a város bölcsei előtt, melyben uralkodói programját foglalja össze. Nevezd meg Kreón szónoki beszédének a részeit! Válogass a retorikai beszéd alább feltüntetett elemei közül, majd írd a vonalra a megoldást!</p> <p>– (bevezető) megszólítás és a jóindulat megnyerése – összefoglalás (következtetés) – elbeszélés – bizonyítás érveléssel – tételmondat célkitűzéssel</p> <p>1. <i>Jó férfiak</i>, nagy megrázkódtatás után A várost újra talpra állni engedik az istenek. S én szolgát küldtem értetek,</p>	

Hogy hozzám jöjjetek, de csak ti, senki más,
Mivel tudom, míg Láiosz trónszéke állt,
Ti tiszteltétek őt, utána Oidipuszt,
S bár elbukott, hűségesek maradtatok,
Tanácsotokkal támogatva két fiát.

A szónoki beszéd része: _____

2.

De most, hogy íme ők a kettős sors alatt,
De egy napon s egymásra törve estek el,
Szégyenletes sebbel, mit testvérkéz ütött
Az elbukottakról a vérrokon jogán
Rám szállt minden hatalmuk és enyém a trón.

A szónoki beszéd része: _____

3.

.....aki
A város ellenségének mutatkozik,
Az én barátom nem lehet, mivel tudom,
A város ment meg minket is; hajója míg
Békén halad, barátunk lesz, amennyi kell.
Hazánkat ily elvekkel én nagyra teszem
S ezekkel egy tőről szakadt parancsom is,
Mit most az Oidipusz fiakra hirdetek

A szónoki beszéd része: _____

4.

Ezért a városért harcolt Eteoklész,
Ezért forgatva dárdáját esett is el,
S én végtisztességét megadni rendelem,
Mint illik és a hős halottaknak kijár.
De Polüneikészt, bár egy test, egy vér vele,
Mivel hazája és az ősi istenek
Ellen hozott hadat; míg számkivetve volt,
S vár fokára lángot vetni készen állt
S a testvér vérét inni s üzni mint rabot,
Hát városszerte meghirdetni rendelem,
Hogy eltemetni s megsíratni sem szabad.

A szónoki beszéd része: _____

5.

Így tartom én helyesnek, s míg én itt vagyok,
A jók jutalma bűnös kézre nem kerül,
S ki jó szívvel van városunk: hazánk iránt,
Azt életében s holtában megtisztetem.

A szónoki beszéd része: _____

Megoldás
1. (bevezető) megszólítás és a jóindulat megnyerése, 2. elbeszélés, 3. tételmondat célkitűzéssel, 4. bizonyítás érveléssel, 5. összefoglalás (következtetés)

25. feladat

2.MNY. 2.1.4.	<i>Középszint</i>
Írj hat olyan összetett szót, amelyben csak ajakkerekítéses magánhangzók vannak!	
<hr/> <hr/>	
Megoldás	
Például: szófaj, kötőtű, hangtan, hatökör, örömanya, fűzfa	

26. feladat

2.MNY.2.1.4.	<i>Középszint</i>
Írj hat olyan szót, amelyben csak ajakkerekítéses magánhangzók és zöngétlen mássalhangzók vannak!	
<hr/> <hr/>	
Megoldás	
Pl. pók, szükös, csapos, fa, kap, tyúk	

27. feladat

2.MNY.2.1.4.	<i>Középszint</i>			
Töltsd ki a táblázatot! Az alábbi szavakat sorold be a megfelelő hangtani változásokhoz!				
barátja, igazság, sín pár, kanállal, húzzátok, díszben, anyja, azonban, adhat, multság				
Zöngésségi részleges hasonulás	Képzés helye szerinti részleges hasonulás	Írásban jelölt teljes hasonulás	Írásban nem jelölt teljes hasonulás	Összeolvadás

Megoldás				
Zöngésségi részleges hasonulás	Képzés helye szerinti részleges hasonulás	Írásban jelölt teljes hasonulás	Írásban nem jelölt teljes hasonulás	Összeolvadás
adhat	sínpár	húzzátok	igazság	barátja
díszben	azonban	kanállal	anyja	mulatság

28. feladat

2.MNY.2.1.5.	Középszint
Húzd alá az alábbi szósorban a két szófajú szavakat!	
elől, alul, este, reggel, nemsokára, piros, meztláb, svéd, védő	
Megoldás	
este, reggel, piros, svéd, védő	

29. feladat

2.MNY.2.1.7.	Középszint
Állapítsd meg, melyik versidézet mondszerkezete felel meg az alábbi mondatmodellnek! A megfelelő mondat előtti betűt karikázd be!	
<p>a) Én nem tudom, mi ez, de édes ez, Egy pillantásod hogyha megkeres. (Juhász Gyula: <i>Szerelem?</i>)</p> <p>b) Nem tudtam többé, hogy te vagy-e te, Vagy áldott csipkebokor drága tested. (Tóth Árpád: <i>Esti sugárkoszorú</i>)</p> <p>c) Nem tudok én meghalni se, élni se nélküled immár. (Radnóti Miklós: <i>Hetedik ecloga</i>)</p>	
Megoldás	
b)	

30. feladat

2.MNY.2.1.7.	Középszint
Olvasd el a szöveget, és szüntesd meg az idéző mondataiban lévő szóismétlést!	
– Jöjj velem, örök életet adok neked – <i>csábított</i> a gonosz. – Élni úgy, hogy minden percünk csupa kín és gyötrelem? Egy percig sem tudnék úgy létezni. Inkább azzal a tudattal akarok meghalni, hogy érdemes volt élnem – <i>feleltem</i> . – „De mindöröktől fogva élek én!” – <i>felelte</i> a gonosz. – Mindöröktől fogva élsz, de boldog vagy? Van, aki szeret? – <i>feleltem</i> .	
Válassz az itt megadott szavak közül!	
<i>visszavág, nyakaskodik, sajnálkozik rajta, rémüldözik, fennhéjázik, csúfondároskodik, gonoszkodik, fortélyoskodik, büszkélkedik</i>	
Írd be a kiválasztott szavakat!	
– Jöjj velem, örök életet adok neked – <i>csábított</i> a gonosz. – Élni úgy, hogy minden percünk csupa kín és gyötrelem? Egy percig sem tudnék úgy létezni. Inkább azzal a tudattal akarok meghalni, hogy érdemes volt élnem – _____. – De mindöröktől fogva élek én! – _____ a gonosz. – Mindöröktől fogva élsz, de boldog vagy? Van, aki szeret? _____.	
Megoldás	
Egy lehetséges megoldás: – Jöjj velem, örök életet adok neked – <i>csábított</i> a gonosz. – Élni úgy, hogy minden percünk csupa kín és gyötrelem? Egy percig sem tudnék úgy létezni. Inkább azzal a tudattal akarok meghalni, hogy érdemes volt élnem – <i>vágtam vissza</i> . – De mindöröktől fogva élek én! – <i>csúfondároskodott</i> a gonosz. – Mindöröktől fogva élsz, de boldog vagy? Van, aki szeret? – <i>sajnálkoztam rajta</i> én.	

31. feladat

2.MNY.2.1.8.	Középszint
a) Pótold a szöveg hiányzó kapcsolóelemeit!	
Vannak könyvek, melyeket „ki lehet olvasni.” Ha valaki végére ért egy szórakoztató úti regénynek, nyomban kihajítja a vonatablakon. Többé nincs _____ szüksége. Mindent tud, amit akart tudni _____. De némely könyv csakugyan kiolvashatatlan. Különösen az igaz versek _____. _____ jobban beleolvassuk magunkat. Mennél inkább megismerkedünk _____, annál titokzatosabbak. Már tudjuk _____ fejből is, de minden alkalommal, hogy elénk kerülnek, új fényben ragyognak föl. Elolvassuk ezerszer, s legközelebb, ezeregyedszer, az Ezeregyéjszaka tündéri varázsát árasztják. Mi lehet _____ az oka? Nyilván az, hogy nem szövegükben van a tartalom, hanem mögötte. Ezért nem „fognak el” sohasem. <p style="text-align: right;">(Kosztolányi Dezső <i>A kiolvashatatlan vers</i> című írása nyomán)</p>	
b) Nevezd meg az kapcsolóelemek fajtáját! _____	

c) Nevezd meg az utalóelemek szófaját! _____

d) Előreutaló vagy visszautaló elemeket alkalmaz a szerző? _____

Megoldás

a) Vannak könyvek, melyeket „ki lehet olvasni.” Ha valaki végére ért egy szórakoztató úti regénynek, nyomban kihajítja a vonatablakon. Többé nincs rá szüksége. Mindent tud, amit akart tudni róla/belőle. De némely könyv csakugyan kiolvashatatlan. Különösen az igaz versek ilyenek. Ezekbe jobban beleolvassuk magunkat. Mennél inkább megismerkedünk velük, annál titokzatosabbak. Már tudjuk őket fejből is, de minden alkalommal, hogy elének kerülnek, új fényben ragyognak föl. Elolvassuk ezerszer, s legközelebb, ezeregyedszer, az Ezeregyéjszaka tündéri varázsát árasztják. Mi lehet ennek az oka? Nyilván az, hogy nem szövegükben van a tartalom, hanem mögötte. Ezért nem „fogynak el” sohasem.

b) grammatikai kapcsolóelemek

c) (személyes és mutató) névmások

d) visszautaló elemeket (visszautaló névmásokat)

32. feladat

2.MNY.2.1.8
2.MNY.2.3.5.
2.MNY.3.1.3.
2.MNY.3.2.5.

Középszint
Haladó szint

Olvasd el az alábbi versátírást, amely Ady Endre több költeményéből táplálkozik, majd felelj a kérdésekre!

Szilvási Csaba

ady & ←
gogl & magogl fia vagyok *|

gogl & magogl fia vagyok *,
a holnapok & honlapok fia,
computRS, tLFonos √g*y,
blogos, iwiwS dalia.

hulámok gyűrűz → O5M
s míg a monitorom ISM,
régmúlt iné √k Mlé@
bódít szRLmSN.

CSnd van. a képRNYzúgás
már majdnM √húz, altat, bFed,
mikor ^csipog mobilom:
„J5 1 SMSed!”

(Édes Anyanyelvünk, 2012/1.)

1. Stilisztikai-nyelvi szempontból mi az érdekessége a versnek?

2. Olvasd el, és írd le hagyományos módon a vers második versszakát!

3. Gondolkodj el, nyelvi megoldások tekintetében mit tapasztalsz!

a) Mik a lexikai (szókincsbeli) jellemzők? Írj ki néhány, a virtuális világra utaló szót!

b) Formai jellemzők tekintetében mit emelnél ki újdonságként?

c) Emlékeztet-e téged valamire ez a költemény az írás kialakulásának idejéből?

d) Tetszik-e neked ez a mű? Indokold is válaszodat!

Megoldás

1. A digitális világ ihlette az alkotás kifejezőmódját, afféle sms-, csetnyelven íródik.

2.

Hullámok gyűrűznek köröttem,
s míg a monitorom lesem,
régmúlt email-ek emléke
bódít szerelmesen.

3.

a) A számítástechnika, elektronika szakszókincséből származó idegen szavak szerepelnek benne: gogl, computRS, blogos, iwiwS, monitor, mobilom.

b) A betűk mellett a digitális világ jelei kapnak helyett benne: @, &, ←, *, √, ∧.

Kihagy magánhangzókat, úgy rövidít. Össze kell olvasni, betűket, jeleket, számokat.

c) Igen, akkor is használtak sajátos jeleket. A szótagírás is jellemző volt, hieroglifákat is alkalmaztak. Több írásban csak a mássalhangzókat jelölték.

d) Tetszik, mert korszerű, a diákok írásmódjára jellemző kifejezőmódot alkalmaz./Nem tetszik, mert nehezen olvasható, a líra szépségeitől idegen stb.

33. feladat

2.MNY.3.1.1.	Haladó szint
<p>A modern nyelvészet új eredményei (Georg Lakoff és Mark Johnson kutatásai) nyilvánvalóvá tették, hogy a metafora alapvető funkciója a fogalmak megértésének a segítése. A metaforában két fogalmi tartomány révén létesül kapcsolat. A forrástartomány konkrétabb fogalmai által nevezzük meg a céltartomány absztraktabb fogalmait.</p>	
<p>Például:</p>	
<p>A diploma megszerzése <i>életének fontos állomása</i> volt. >AZ ÉLET = ÚT</p>	
<p><i>Fa leszek, ha fának vagy virága.</i> >AZ EMBER = NÖVÉNY</p>	
<p>Az alábbi mindennapi kifejezésekben és versidézetekben egészítsd ki a kognitív (gondolati) metaforát, a céltartomány mellé írd be a forrástartományt!</p>	
<p>a) belül már <i>szárnyat bont a lélek</i> A LÉLEK = _____ (Varró Dániel)</p>	
<p>b) Én drágalátos <i>palotám</i>, Jó illatú, piros <i>rózsám</i>, Gyönyörű szép kis <i>violám</i>, Élj sokáig, szép <i>Juliám!</i> AZ EMBER = _____ (Balassi Bálint)</p>	
<p>c) Csak az <i>idődöt pazarolod!</i> AZ IDŐ = _____</p>	
<p>d) Fáradt voltam, az agyam <i>egyszerűen lefagyott.</i> AZ AGY = _____</p>	
<p>Megoldás</p>	
<p>a) A LÉLEK = MADÁR, b) AZ EMBER = ÉPÜLET, AZ EMBER = NÖVÉNY/VIRÁG, c) AZ IDŐ = PÉNZ, d) AZ ELME = (SZÁMÍTÓ)GÉP</p>	

34. feladat

2.MNY.3.1.3.

Haladó szint

Válaszolj a következő kérdésekre!

a) Definiáld a szórványemlék fogalmát! Írj egy példát a magyar nyelvemlékek közül!

b) Melyik az első ránk maradt magyar szövegemlék? Mikor keletkezett?

c) Melyik magyar nyelvemlékünket fedezték fel 1922-ben Leuven (Belgium) városában, a XIII. századból származó latin nyelvű hártayakódex 134b lapján?

d) Hogyan nevezzük a középkori kézzel írott könyveket? Írj egy példát a magyar középkor évszázadaiból épségben vagy töredékesen fennmaradt kézírásos könyvekből!

e) Melyik uralkodó nevéhez köthetők a corvinák?

Megoldás

a) Szórványemlékeknek azokat a nyelvemlékeket nevezzük, amelyek idegen nyelvű szövegbe elszórtan vagy tömegesebben beágyazva magyar nyelvi elemeket, rendszerint tulajdonneveket tartalmaznak, pl. *A tihanyi apátság alapítólevele* (1055).

b) Halotti beszéd és könyörgés, 1192–1195 között keletkezett.

c) Ómagyar Mária-siralom

d) Kódexeknek nevezzük: pl. Jókai-kódex, Bécsi Kódex, Münchener Kódex, Apor-kódex stb.

e) Hunyadi Mátyás

35. feladat

2.MNY.3.1.3.	Haladó szint
A nyelvjárások sajátos szavai a tájszók. Az alábbi leírások elé írd be a megfelelő tájszó fajtáját! Válassz az alábbi három lehetőség közül: jelentésbeli, valódi, alaki (tájszó)!	
a) _____ <i>tájszók</i> – olyan tárgyat, dolgot, fogalmat neveznek meg, amelyet a köznyelvben más szóval jelölünk, vagy egyáltalán nem mondunk. Például: <i>murok, csetres</i>	
b) _____ <i>tájszók</i> – olyan nyelvjárási szó, amely hangalakban ugyan megegyezik a köznyelvi szavakkal, de jelentésében eltér tőlük. Például a köznyelvi <i>bogár</i> szó a Dunántúlon csak a legyet jelenti. Biharban a <i>cseléd</i> szó jelentése gyermek.	
c) _____ <i>tájszók</i> – megvannak a köznyelvben is, de a nyelvjárásokban némileg eltérő alakban fordulnak elő. Például a <i>csalán</i> szó többféle változata – <i>csalány, csallán, csollán</i> .	
Megoldás	
a) valódi tájszók b) jelentésbeli tájszók c) alaki tájszók	

36. feladat

2.MNY.3.1.4.	Haladó szint
Állapítsd meg, az alábbi szavak hangtani szempontból miben térnek el egymástól! Mindegyik szópár mellé írd oda a különbséget!	
sok – sokk: _____	
fuga – fúga: _____	
bor – bőr: _____	
bor – bér: _____	
Megoldás	
sok – sokk – Különbség van a mássalhangzó(k) időtartamában. fuga – fúga – A magánhangzók között (u-ú) időtartambeli különbség van. fűt – hűt – A szókezdő mássalhangzók (f-h) a képzés helyében különböznek. dér – tér – A szókezdő mássalhangzók (d-t) zöngésségben térnek el egymástól.	

37. feladat

2.MNY.3.1.5.	Haladó szint
<p>Olvasd el az alábbi idézeteket, húzd alá a metaforákat, majd nevezd meg a metafora nyelvtani megnyilvánulási formáit! Állapítsd meg, milyen (predikatív, jelzői és értelmezői) szószerkezetek alkotják a metaforát!</p> <p>a) Este van már, sietnek az esték álnokul mint a tolvaj öregség. (Babits Mihály: <i>Ősz és tavasz között</i>)</p> <p>A metafora nyelvtani megnyilvánulási formája: _____</p> <p>b) Ifjuságom, e zöld vadont szabadnak hittem és öröknek (József Attila: <i>Talán eltűnök hirtelen...</i>)</p> <p>A metafora nyelvtani megnyilvánulási formája: _____</p> <p>c) A szótár csak kagyló, ezzel csak meregetünk a nyelv tengeréből. (Kosztolányi Dezső)</p> <p>A metafora nyelvtani megnyilvánulási formája: _____</p>	
Megoldás	
<p>a) <u>tolvaj öregség</u> – minőségjelzői metafora, b) <u>Ifjuságom, e zöld vadont</u> – értelmezői metafora, c) <u>A szótár csak kagyló</u> – predikatív szerkezeten alapuló metafora, <u>a nyelv tengeréből</u> – birtokos jelzői metafora</p>	

38. feladat

2.MNY.3.1.6.	Haladó szint
<p>Írj az alábbi mondatszerkezetnek megfelelő mondatot!</p> <div data-bbox="215 1619 486 1809" style="text-align: center;"><pre>graph TD; 1((1)) --- 2[2]; 1 --- 3[3]; 2 --- 3; T1[T] --- 2; 3 --- T2[T];</pre></div> <p>_____</p>	
Megoldás	
Pl. Azt gondoltam, férjhez megyek a nyáron, és egy szép hosszú nászútra megyek Erdélybe.	

39. feladat

2.MNY.3.1.6.	<i>Haladó szint</i>
<p>Írd át az alábbi párbeszédet (egyes szám első személyű) belső monológgá, amelyben a párbeszédet magaddal folytatod, de idézed az alábbi szöveget!</p> <p>Például:</p> <ul style="list-style-type: none">– Jöjj velem, örök életet adok neked – <i>csábított</i> a gonosz.– Élni úgy, hogy minden percünk csupa kín és gyötrellem? Egy percig sem tudnék úgy létezni. Inkább azzal a tudattal akarok meghalni, hogy érdemes volt élnem – <i>vágtam vissza</i>.– De mindöröktől fogva élek én! – <i>csúfondároskodott</i> a gonosz.– Mindöröktől fogva élsz, de boldog vagy? Van, aki szeret? – <i>sajnálkoztam rajta</i> én. <p>Használj különböző modalitású mondatokat, indulatszavakat, az élőbeszédre jellemző kifejezéseket, minősítsd a gonosz ajánlatát, háborogj, tiltakozz! Idézettel is válaszolhatsz.</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
Megoldás	
<p>Egy lehetséges megoldás:</p> <p>A gonosz arra csábított, hogy lépjek az ő útjára. Megálljunk! Nem, barátocskám! Hogyan! (Vagy: Ó, nem, kedves uram!/Távol áll tőlem a gondolat! Hah! Minő gyalázat!) Úgy élni, hogy minden percem csupa kín és gyötrellem legyen? Még a gondolat is őrzítő! Szívem megremeg! Te nem jársz túl az én eszemen! Egy percig sem tudnék úgy létezni. Azzal a tudattal akarok meghalni, hogy érdemes volt élnem. Fickó, el ne hidd, hogy sikerülhet: „<i>szebb dolog kopott kabátba szokni, Úri döllyffel megállni, mosolyogni</i>” (Ady Endre). Nem leszek az inasod, hogy is énekelte Cipő: <i>Fehér ingem tiszta legyen, olyan, mint a hó</i>.</p>	
Megjegyzés	
<p>Az értékelésnél a következő szempontok érvényesülnek:</p> <ul style="list-style-type: none">– A szöveg összefüggő, logikus.– Találó kifejezéseket, indulatszavakat, különböző modalitású mondatokat, idézeteket alkalmaz a tanuló.– Nyelvhelyességileg kifogástalan a megalkotott szöveg.	

40. feladat

2.MNY.3.1.7.	Haladó szint
<p>Olvasd el a szövegeket, és nevezd meg, melyik stílusréteghez tartoznak!</p> <p>a) I. BEVEZETŐ RENDELKEZÉSEK</p> <p style="text-align: center;"><i>A törvény tárgya</i></p> <p style="text-align: center;">1. szakasz</p> <p>A jelen törvény a középiskolai oktatást és nevelést az oktatási és nevelési rendszer egységes rendszereként szabályozza, mégpedig a középfokú oktatási és nevelési tevékenység ellátását, a nyelvhasználatot, a programokat és vizsgákat, a tanulók jogait, kötelezettségeit és felelősségét, a nyilvántartásokat és a közokiratokat, a foglalkoztatottak sztrájkhoz való jogát, valamint a középiskolai oktatás és nevelés tekintetében jelentős egyéb kérdéseket.</p> <p style="text-align: right;"><i>(Törvény a középiskolai oktatásról és nevelésről)</i></p> <p>A stílusréteg megnevezése: _____</p> <p>b) Elfogadták a tankönyvtörvényt</p> <p><i>A parlamentben zöld fényt kapott a tanfelügyelőségekről szóló törvény is</i></p> <p>A köztársasági képviselőház tegnap elfogadta a tankönyvekről szóló törvényt, amely – egyebek mellett – lehetővé teszi a digitális tankönyvek kiadását és használatát is. Az új törvény révén egyszerűbbé válik a tankönyvek jóváhagyása, kiadása, illetve a szülők számára ezek beszerzése is. A törvény előírja a kis példányszámú tankönyvek kiadásával foglalkozó központ létrehozását, amely a nemzeti kisebbségek nyelvén megjelenő tankönyvekkel, illetve a szakközépiskolák számára készülő kiadványokkal lesz megbízva.</p> <p style="text-align: right;"><i>(Magyar Szó, 2018. április 6.)</i></p> <p>A stílusréteg megnevezése: _____</p> <p>c) Joó Gyula a törvény fogalmát ugyanis, amivel a történeti és az összehasonlító vizsgálódás tartományát körülhatárolja, előfeltevésként kezeli, amelynek tartalmát az aktuális tudás alapján adja meg. Bár a törvény történetileg számos alakban lép elénk, azokat felismerni és jellemezni a modern törvényfogalom alapján lehet. Ez az alap Georg Jellinek formális törvényfogalma, aki egyébként szintén történeti és összehasonlító szemlélettel közelített tárgyához, így minden bizonnyal több volt Joó számára egyszerű hivatkozási pontnál. A törvény pozitív jog, a jogi normával azonos értelmű, forrása pedig közömbös. Sőt mi több, a fogalom szempontjából a törvény tartalma is elhanyagolható, minthogy ez az alkotmányos államban értékkel és jelentőséggel nem bír.</p> <p style="text-align: right;"><i>(Takács Albert: A törvény fogalma és a jog-összehasonlítás)</i></p> <p>A stílusréteg megnevezése: _____</p>	
Megoldás:	
<p>a) hivatalos stílus</p> <p>b) publicisztikai stílus</p> <p>c) tudományos stílus</p>	

2.2. IRODALMI ISMERETEK

2.2.1. Irodalomtanítás és kompetenciafejlesztés tudásszabványokba foglalva

Az Európai Unióban elfogadott kulcskompetenciák a hazai közoktatás dokumentumaiba is beépülnek. A tantervek fejlesztendő területként jelölik meg a következőket: anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, matematika, természettudományok, digitális és hatékony önálló tanulás, kezdeményezőkézség, szociális, állampolgári és vállalkozói kompetencia, esztétikai kompetencia és a művészi tudatosság és kifejezőkézség kompetenciája. A felsorolt kulcskompetenciáknak nevezett készségek, képességek, ismeretek, attitűdök a személyes boldoguláshoz és fejlődéshez, az egyén sikeres társadalmi integrációjához szükségesek. A kulcskompetenciák fejlesztése az iskolai oktatás-nevelés alapvető céljává vált.

A 21. század iskolájának egyik nagy kihívását az irodalomtanítás megújítása jelenti, hiszen a tantárgy társadalmi és iskolabeli presztízse egyaránt megrendült az utóbbi évtizedekben: a pedagógusoknak olyan szemléleti-módszertani modelleket kell konstruálniuk, amelyekkel alkalmazkodni tudnak az információs társadalom megváltozott tanulási környezetéhez, fejleszthetik az olvasáskultúrát, az olvasási készséget és szövegértést, a kreativitást, a kritikai gondolkodást, az irodalomórát pedig a közös kommunikáció, az élménymegosztás és a műértelmezés színterévé tehetik. Ahhoz, hogy az irodalomóra hermeneutikai szituációként működjön, ingergazdaggá, élményszerűvé kell tenni, s ennek érdekében a tanárok a digitális eszközöket és adatbázisokat, az internetet, a kreatív írást, a kortárs irodalmat, a populáris regisztert, a gamifikációt, a projekt módszert, a drámapedagógia módszertanát és eszköztárát, az iskolán kívüli irodalmi élményszerzés lehetőségeit próbálják beépíteni a tanításba.

Pála Károly az irodalomtanítás és kompetenciafejlesztés összefüggéseit vizsgáló tanulmányában rámutat, hogy a mai irodalomtanítás uralkodó irányzata ötvözi az elmúlt száz esztendő jellegzetes tendenciáit: a szerzőt, a kort, illetve a művet középpontba állító gyakorlatot, és legkevésbé a posztmodern felfogásra és a hermeneutika közelítésmódjára építő, a tanulót középpontba helyező megoldásokat alkalmazza: „A tanítási-tanulási folyamatot meghatározó tevékenységek így alapvetően a művelődéstörténeti háttérre, a szerző életrajzára, a művek keletkezéstörténetére és cselekményére koncentrálnak. Szerencsés esetben sor kerül a szövegek nyelvi-stilisztikai, illetve strukturális-kompozíciós elemzésére is (Pála: 2006: 139). Pála írásában megoldásként azt javasolja, hogy a magyartanításban két egymással összefüggő radikális hangsúlymódosításra van szükség: „Az egyik a készségfejlesztés és a kánonközvetítés (műveltségközvetítés) viszonyának átrendezése az előbbi javára, az utóbbi kárára. A másik a magyar elnevezésű tantárgy olyasfajta koncepcióváltása, mely az irodalomtörténet + leíró nyelvtan tantárgyi kettősség helyett a kommunikációs képességfejlesztésre, illetve az egyéni és a kollektív önmegértés, önmeghatározás elősegítésére törekvő, integrált nyelvi-irodalmi tárgyat hoz létre” (Pála: 2006: 139).

Folyamatosan keresni kell azokat az utakat, új módszereket, stratégiákat, amelyekkel megújíthatjuk módszertani eszköztárunkat, és az internet kommunikációs közegében létező diákjainkban olyan készségeket, képességeket fejleszthetünk ki, és olyan tudásanyagokat adhatunk át nekik, amelyek segítségével képessé válnak a gyors és hatékony kommunikációra, önkifejezésre, a szövegek értő olvasására, „mélyebben és hozzáértőbben viszonyulnak a történelemhez, a kultúrához és általában a másik emberhez” (Fűzfá, 2016: 13). Fűzfá Balázs oktatási szakember (és szakértői csapata) a magyarországi irodalomtanítás megújítására tett lépéseit tizenegy pontban foglalta össze: a kortárs irodalom és az irodalom határterületeinek vezető szerepbe helyezése (kulturális multimedialitás), a legújabb technomediális kultúrtechnikák és az internet alkalmazása (online generáció, technomédiák), a munkaformák változatossága (csoportképző módszerek), a médiakonfigurációkon alapuló közösségi élményszerzés általi találkozás az irodalommal (fesztivalizáció), az intertextualitás, a hipertext-navigáció, a „sharing culture”, a „copy-paste culture” (hipertextualitás) kihívásaira való reflexiók, irodalomtanítási válaszadások stb., s ezek mellett a performativitást is kiemelik. Az irodalomtanítás egyik megújulási módja szerintük a

performativitás, az irodalom testközeli és közösségi tévé, az irodalommal való élményszerű találkozás (közösség és irodalom; drámapedagógia és irodalom; író-olvasótalálkozók, színházlátogatás, kultuszhelyek felkeresése, interaktív múzeumlátogatás, koncert, show, slam poetry és irodalomtanítás kapcsolata) (Füzfa, 2016: 24).

Az irodalomórát időnként fesztivállá kell változtatni, hogy a napi rutin, a komolyság fellazuljon, s ez az osztályteremben, de a megszokott tantermi keretből való kilépéssel is megvalósítható. Az iskolán kívüli irodalomtanítás tere a könyvtár, a múzeum, az emlékhelyek stb. A múzeumok napjainkra az élethosszig tartó tanulás meghatározó intézményeivé váltak, az iskolán kívüli oktatás színtereként pedig a tananyag elmélyítését és kibővítését, élményszerű befogadását teszik lehetővé. A kultusz kutatás és az irodalmi muzeológia eredményeinek oktatásba való integrálásával új távlatok nyílnak az irodalomtanítás területén (Horváth Futó, 2012: 71).

Az irodalmi ismeretek részterület tudásszabványai olyan ismeretanyagot, készségeket és képességeket hívnak elő, amelyek egyrészt a tantervi anyag kronologikus rendezési elvével összhangban alakultak ki (pl. ismeri és megnevezi az irodalmi korszakok legfontosabb tartalmi formai jellemzőit; az irodalmi műveket elhelyezi az alapvető irodalmi kontextusokban/viszonyrendszerekben: magyar és világirodalom, klasszikus és kortárs irodalom, korstílus és stílusirányzat; vagy felismeri a különböző irodalmi művek, korszakok, stílusirányzatok közötti összefüggéseket; ismeri az irodalmi alkotások nemzeti, történelmi és szellemi környezetét), másrészt az intertextualitáson és intermedialitáson alapuló kapcsolódásokra (pl. felfedezi és megnevezi az irodalmi művek közötti intertextuális és interdiszciplináris kapcsolatokat), a témák, motívumok, műfajok különböző korszakokban való vizsgálatára is hangsúlyt helyeznek (az összehasonlító elemzéseknél lehetőség van a populáris regiszter bevonására is).

A különböző irodalmi művek műfaji, nyelvi és kulturális szempontok, valamint a nemzeti jellemzők (népi kultúra, művelődéstörténet, néphagyomány stb.) szerinti elemzésére vonatkozó szabványt a regionális kultúra és a helyi kultuszok szempontjaival bővítettük. A regionális lehetőségek kiaknázása is alkalom a kísérletezésre. Az Arany János-év alkalmából szerkesztett tanári kézikönyvben konkrét javaslatokat is tettünk ennek megvalósítására: pl. Kosztolányi Dező Arany Jánosról vallott nézetei, Csáth Géza és Arany János *Zách Klárája*, Csáth Géza *Zách Klára* című melodramája I felvonásban, délszláv kapcsolatok (*Szibinyáni Jank* / Hunyadi János alakja, Arany és Zmaj), a *Toldi*-trilógia szerb fordítása, a vajdasági irodalom Arany-képe, a vajdasági recepció, vajdasági illusztrációk, intermediális vonatkozások (újabbban Nemes Fekete Edit balladailusztrációi), kultusztudományi szempontok felvetése – Gergely Boriska „mitikus nagyságig” hatoló kultuszmeséje: *Mese Arany Jánosról*. Ezek a témakörök, problémafelvetések, intertextuális, interdiszciplináris és intermediális kapcsolatok kiselőadások révén, szakköri foglalkozásokon vagy projektmódszerrel is feldolgozhatók (Hózsá–Horváth, 2018: 9–10).

A tudásszabványok kiemelik a tanuló interkulturális ismereteinek gyarapítását az olvasmányok, illetve fordítások révén és más népekkel való kapcsolat során (pl. tiszteletet mutat más népek kultúrája iránt; olvasmányai, illetve fordítások révén és más népekkel való kapcsolata során gyarapítja interkulturális ismereteit). Fordítói műhelyek szervezése, a szövegek fordítása, a kész fordítások elemzése, összevetése alkalmat nyújt az interkulturális kommunikáció nyelvi és kulturális aspektusainak megismerésére, az országok és régiók kulturái közti megértés fejlesztésére, az anyanyelv és az idegen nyelv hasonló és eltérő vonásainak összevetésére. Az interetnicitás jegyében zajló művelődéstörténeti, irodalom- és fordításelméleti kérdéseket érintő fordításórákon a kultúraspecifikumok átültetésével való foglalkozások, gyakorlatok felhasználhatók az anyanyelvi és idegen nyelvi szókincs bővítésére, pontosítására és aktivizálására, az interkulturális érzékenység fejlesztésére. A földrajzi, néprajzi, társadalmi-politikai reáliák fordítása olyan terep, amely révén sok információt tudhatunk meg egy nép kultúrájáról, történelméről, gondolkodásmódjáról. A fordítónak jól kell ismernie a forrásnyelvi és célnyelvi kultúrát, extralingvális ismeretekkel is rendelkeznie kell ahhoz, hogy a célnyelvi olvasó számára hozzáférhetővé, érthetővé tegye a forrásnyelvi szöveget. A fordítás nem csak a nyelvek közötti párbeszéd, hanem a kultúrák közötti is. A fordítás mint interkulturális tréning a turizmussal kapcsolatos munkára felkészítő középiskolák, szakközépiskolák anyanyelvi és idegen nyelvi óráin nem csak a nyelvi, hanem egyben a szakmai

kompetenciát is fejleszti. A tanulók nyelvi kompetenciájának és szenzibilitásának növelése, de az interkulturális nevelés szempontjából is kimagasló szerepet tölt(het) be a gyermekmédiá és a gyermekkultúra. A vajdasági gyermek- és ifjúsági sajtó manapság is szem előtt tartja ezt a szempontot. A gyermeksajtót interneten is böngészheti a fiatal olvasó, egy-egy új név, egy figyelemre méltó szövegrészlet további keresésre is serkenthet. Különösen fontos ez manapság, amikor a fiatalok olvasása a házi olvasmányokra (vagy még arra sem) korlátozódik (Hózsá–Horváth, 2017: 720).

Cserhalmi Zsuzsa *Amit az irodalomtanításról tudni kellene...* című módszertani szakkönyvében megállapítja, az irodalomtanárnak, az irodalomtanításnak tudatosítania kell azt a tényt, hogy az olvasóvá válás egyéni, individuális dolog, és lehet független (vagy elválhat) az iskolai irodalomtanítástól: „Az olvasás, az olvasottság, az irodalmi műveltség értéke ma nem tartozik a közös evidenciák közé. Az irodalomtanári munka sikerének, hatékonyságának hivatalos fokmérői a különböző szintű sikeres felvételi vizsgák, versenyhelyezések, eredményes szaktárgyi érettségik. A legtöbb (pályakezdő) tanár mást szeretne elérni: olvasni szerető, irodalmat értő, arra pénzt és időt áldozó embereket nevelni. Ezt csak példaadással lehet, a vonzó tanári személyiség varázsával, de lehet olyan tanári technikákkal is, amelyek az irodalomórát teszik az *irodalomolvasás* elsődleges terepévé. Az *irodalomtanítás* eminens előfeltétele, az olvasás mint időtöltés ugyanis »kiment« a tanítás alól, s ha ezt nem látja be a tanár, munkája optimális esetben is művelődéstörténeti ismeretközvetítés lesz, s nem irodalomtanítás, nem értelmezői közösségek formálása” (Cserhalmi, 2001: 8).

2.2.2. Magyarázatok az irodalmi ismeretek részterülethez tartozó tudásszabványokhoz

ALAPSZINT

2.MNY.1.2.1. Különbséget tesz a szóbeli és az írásbeli irodalom között. Ismeri a népköltészet és műköltészet jellemzőit és kapcsolatrendszerét. Felismeri a prózai és verses formát, és különbséget tesz a dráma, epika és a líra műneme között. Ismeri a ritmusfajtákat (ütemhangsúlyos és időmértékes verselés), felismeri a sortípusokat, strófaszervezeteket és versformákat (hexameter, párvers, tercina, szonett, ballada, képvers), és megkülönbözteti a kötött és a szabad verset.

2.MNY.1.2.2. Elhatárolja egymástól az irodalmi alkotás szerzőjét a mű elbeszélőjétől, a dráma szereplőjétől, illetve a lírai éntől. Ismeri a szépirodalmi mű szerkezetének alapelemeit: téma, motívum; cselekmény, a cselekmény ideje és helyszíne; 1. és 3. személyű elbeszélés; leírás típusai; monológ és párbeszéd. Ismeri az alábbi műfajok jellemzőit: dal, elégia, himnusz, óda, mítosz, adoma, anekdota, eposz, epigramma, novella, elbeszélés, kaland-, család-, történelmi, levélregény, tragédia, komédia. Részletek alapján felismeri az átmeneti műfajokat (ballada, verses regény).

2.MNY.1.2.3. Felismeri és megnevezi az irodalmi mű részlete alapján a stíluselemeket, stílusárnyalatokat, továbbá a stílusrétegek, korstílusok, stílusirányzatok nyelvi-stilisztikai jellemzőit. Felismeri a szépirodalmi műben a nyelvi-stilisztikai eszközöket (költői jelző, állandó jelző, hasonlat, csonka és teljes metafora, szinesztézia, megszemélyesítés, hangutánzó szavak, fokozás, ellentét, költői kérdés, mondatpárhuzam), megkülönbözteti a rímfajtákat (a páros, a kereszt-, az ölelkező, a bokor- és a félrímet) és az ismétlés fajtáit: hangismétlés (alliteráció), szóismétlés, töismétlés (figura etymologica), refrén.

2.MNY.1.2.4. Ismeri és megnevezi a tantervben előírányzott irodalmi műveket és alkotóik munkásságának jellemzőit, továbbá az irodalmi korszakok legfontosabb tartalmi-formai jellemzőit. Képes röviden megfogalmazni az irodalmi mű szövegvilágának témáját, jellemzőit és fő motívumait, megnevezi a mű főszereplőit. Intermediális (pl. képzőművészeti, zenei, színházi,

filmművészeti), illetve interdiszciplináris jellemzőket ismer fel és nevez meg a tantervben előírányzott irodalmi szövegben.

2.MNY.1.2.5. A tantervben előírányzott irodalmi szöveg nyomán egyszerű következtetést fogalmaz meg szépirodalmi és nem szépirodalmi példákra hivatkozva, szóhasználatába beépíti az olvasott szöveg fogalomrendszerét. Megismerkedik a magyar nemzeti kultúra kialakulásának folyamatával és intézményeivel. Tiszteletet mutat a nemzeti irodalom és kultúra értékei és más népek kultúrája iránt. Felismeri és megnevezi a magyar nemzeti és kulturális elemeket a művekben.

2.MNY.1.2.6. Különbséget tesz az ugyanazt vagy hasonló témát, karaktereket és eseményeket feldolgozó szépirodalmi és nem szépirodalmi szöveg között. Megérti a rövidebb, egyszerűbb irodalmi és nem irodalmi szövegeket és parafrázisukat. Felismeri a keresett információkat a nem szépirodalmi szövegben.

2.MNY.1.2.7. Elemzi és értelmezi a tantervben előírányzott rövidebb, egyszerűbb irodalmi szövegben felvetett kérdéseket, gondolatot vagy üzenetet, és érveit az alapszövegre alapozza. Az irodalmi művek alapján megfogalmazza az irodalmi mű keltette esztétikai élményt.

KÖZÉPSZINT

2.MNY.2.2.1. Ismeri a folklór, folklorizmus, folklorizálódás fogalmát, felismeri és megnevezi a népdal, népmese, népmonda, népballada jellemzőit. Felismeri az alapvető irodalmi, irodalomelméleti fogalmakat, kifejezéseket, és a célnak megfelelően alkalmazza őket az irodalmi művek értelmezésekor. Ismeri és használja az esztétikai érték, abszurd, groteszk, katarzis, iniciálé, garabonciás, jokulátor, minnesänger, trubadúr, nyitott mű, palimpszeszt, plágium stb. fogalmak jelentését. A tantervi anyagból szerzett ismereteit és más kutatási forrásokat felhasználva értelmezi és megkülönbözteti az irodalmi mű kompozíciójának, jelentésrétegeinek legfontosabb elemeit, stilisztikai, nyelvi és formai jellemzőit. Felismeri és magabiztosan elemzi az ütemhangsúlyos és időmértékes alkotásokat. Felismeri a lírai formanyelv további stíluseszközeit a korábbiak mellett (szimultán verselés; megkülönbözteti a petrarcai és a shakespeare-i szonettet, a pentametert és a hexametert, felismeri a disztichont, a rondót, az eklogát, oktávát, Balassi-strófát, haikut).

2.MNY.2.2.2. A tantervben előírányzott irodalmi műben vagy annak részletében felismeri és felsorolja a lírai, epikai és drámai műnem sajátosságait, és megkülönbözteti az alapvető irodalmi műfajokat, amelyekhez ezek a művek tartoznak. Felismeri az alábbi műfajokat: életrajz, önéletrajz, napló, útleírás, emlékirat és a tudományos-ismeretterjesztő szövegek. Megnevezi a következő műfajok jellemzőit: ekloga, episztola, planctus, zsoltár; parainesis, pikareszk-, eszme-, fejlődés-, tudat-, lélekábrázoló, utópikus, fantasztikus, társadalmi, dokumentumregény; antik, reneszánsz, klasszicista, epikus, abszurd dráma. Felismeri az átmeneti műfajokat (mesedráma, drámai költemény, filozófiai dráma, prózavers, tragikomédia).

2.MNY.2.2.3. Az irodalmi művek értelmezésekor példák alapján felismeri és megnevezi az irodalmi szöveg kompozíciójának elemeit: retrospektív (visszatekintő) és kronológiai (időrendi) elbeszélés; fabula és szüzsé; belső monológ; egyszerűbb példákon megnevezi és elemzi a nyelvi-stilisztikai kifejezőeszközök szerepét (asszonánc, allegória, szimbólum, paradoxon, gondolatritmus, metonímia, irónia, gúny). Árnyalt jellemzést készít az irodalmi hős külső és belső tulajdonságairól, cselekedeteinek társadalmi, erkölcsi, pszichikai mozgatórugóiról, a nyelvi megalkotottság stíluseszközeiről.

2.MNY.2.2.4. Részlet vagy parafrazeált tartalom, cselekmény, a cselekmény ideje, a motívumai, a szereplők, illetve a mű keletkezésének ideje alapján az irodalmi műveket elhelyezi az alapvető

irodalmi kontextusokban/viszonyrendszerekben (magyar és világirodalom, klasszikus és kortárs irodalom, korstílus és stílusirányzat, líra, epika és dráma).

2.MNY.2.2.5. Önállóan elemzi az irodalmi alkotásokhoz fűződő társadalmi kérdéseket, és érvekkel támasztja alá véleményét. Felismeri a különböző irodalmi művek, korszakok, stílusirányzatok közötti összefüggéseket. Felfedezi és megnevezi az irodalmi művek közötti intertextuális¹ és interdiszciplináris kapcsolatokat. Érti és értékeli az irodalom és más művészetek közötti összefüggéseket.

1 Az intertextualitás (szövegköztiség) szövegek közötti párbeszéd, játékos kapcsolattartás a hagyománnyal. Az irodalomban mindenkor jelen lévő eljárás, amely régebbi szövegek földelésére, fölbontására, átírására, újraírására, fölülírására vállalkozik, a posztmodern korban különösen népszerűvé vált mind jelölt, mind jelöletlen változatában.

A jelölt intertextualitás fajtái: *szó szerinti idézés* (mottóul is szolgálhat), *parafrázis* (átírás), *allúzió* (célzás, utalás, rájátszás), *paródia* (tartalmi megidézés a túlzás eszközeivel, csípős gúnyra támaszkodó változata: *a persziflázs*).

Az intertextualitás fogalmát legszemléletesebben jelzi a *palimpszeszt* (felülírás), ami a hagyományra (akár a lekapart pergamenre) rétegződő új jelentésre utal. A felsorolásból nem hagyható ki a *hipertextualitás*, amely az információk hálózatosodása jelentésben korunk egyik legjellemzőbb fogalmává/hívószavává vált.

Tágabb értelemben az intertextualitáshoz tartozik a *lábjegyzet* (hivatkozás, szómagyarázat a visszakereshetőség és a bizonyítás érdekében), a *toposz* (közismert, korokon átívelő költői kép, írói fordulat, cselekményelem; irodalmi vándortéma, vagy gyakran visszatérő motívum).

Gerard Genette (1996) az intertextualitás változataként említi az *idézet* mellett a *plágiumot* (be nem bevallott, nem jelölt, de szó szerinti kölcsönzés).

2.MNY.2.2.6. Önállóan választ olvasmányt a korosztályának megfelelő irodalom köréből. Olvasói kíváncsiságot mutat, érti, milyen jelentősége van az olvasásnak a maga műveltsége és tudása fejlesztésében. Hosszabb terjedelmű egyszerűbb nyelvű és szerkezetű irodalmi és nem irodalmi szövegrészletet sokrétűen értelmez. Megnevezi és ismereteire hivatkozva elemzi a különböző irodalmi műveket: műfaji, nyelvi és kulturális szempontok, valamint a nemzeti jellemzők (népi kultúra, művelődéstörténet, néphagyomány stb.) szerint.¹

1 Az interpretációba vonjuk be a regionális kultúraszempontjait, a helyi írói kultuszok ismeretét is.

2.MNY.2.2.7. Különbséget tesz a mű parafrázisálása és elemzése között. Meg tudja különböztetni az irodalmi alkotásokról szóló népszerűsítő szöveget az értékteremtést előnyben részesítő szakszövegtől. Kiemeli és felsorolja a művek alapadatait, megfogalmazza annak fabuláját, olvasmányairól olvasónaplót, vlogot, beszámolót készít.

HALADÓ SZINT

2.MNY.3.2.1. Fejlett olvasási kultúrája van, az irodalmi mű olvasása élményt jelent számára. Az olvasás révén gyarapítja tudását, szókincsét, fejleszti érvelési készségét, ki tudja fejteni véleményét, meg tudja védeni álláspontját. Tudatosan alkalmazza az irodalomelméleti fogalmakat. Képes irodalmi és nem irodalmi fogalmak meghatározására. Ismeri a már korábbiakon túl a drámai, epikai, lírai, az alteritás, ambivalens, anticipáció, epigon, filológia, kánon, profán fogalmak jelentését stb.

2.MNY.3.2.2. Képes a különböző közepes összetettségű irodalmi művek műfaji, tematikai, motivikus, nyelvi-stilisztikai összevetésére. Megkülönbözteti és részletek alapján értelmezi az átmeneti irodalmi műfajokat. Fejlett érvelő technikával fogalmazza meg megállapításait a szövegről.

2.MNY.3.2.3. Felismeri az összefüggést az irodalmi mű tartalma, formája és nyelve között, és az észrevételeit példákkal támasztja alá. Felismeri és megnevezi részlet vagy jellemzőik alapján a vers- és a novellaciklust, szonettkoszorút, regényfolyamot, trilógiát, tetralógiát stb. Önállóan értelmezi a hosszabb és összetettebb irodalmi szövegek kulcsfontosságú nyelvi, esztétikai és szerkezeti jellemzőit; megnevezi és értelmezi az irodalmi mű alapvető szerkezeti elemeit (pl. a ritmus- és rímfajták szerepét).

2.MNY.3.2.4. Az irodalmi műveket intermediális és interdiszciplináris kontextusba helyezve értelmezi: megnevezi és véleményt alkot az irodalmi mű más művészeti ágakkal és tudományterületekkel fennálló kapcsolatáról.

2.MNY.3.2.5. Olvasmányai, illetve fordítások révén és más népekkel való kapcsolata során gyarapítja interkulturális ismereteit. Párhuzamot von a klasszikus és a kortárs irodalmi alkotások tematikai, stilisztikai, motivikus, formai sajátosságai között, önállóan fedez fel közöttük intertextuális összefüggéseket.

2.MNY.3.2.6. Az irodalmi művek értelmezésekor figyelembe veszi a szépirodalmi és irodalomtudományi műfajok sajátosságait; összefüggéseiben látja az irodalmi mű interdiszciplináris és intermediális (pl. festészeti, zenei, színházi, filmművészeti) vonatkozásait, és elemzi az irodalmi mű jelentésrétegeinek és esztétikai értékeinek kialakításában betöltött szerepüket.

2.MNY.3.2.7. Önállóan ismeri fel, fogalmazza meg és elemzi az irodalmi alkotásokban felvetődő kérdéseket. Ismeri az irodalmi alkotások nemzeti, történelmi és szellemi környezetét. A különböző irodalmi műveket önállóan választott szempontok szerint elemzi. Parafrazeál egyszerűbb irodalmi szövegeket.

2.MNY.3.2.8. Ajánlást fogalmaz meg irodalmi művekhez, és megindokolja a választását.

2.2.3. feladatsor

1. feladat

2.MNY.1.2.1. 2.MNY.1.2.2. 2.MNY.2.2.2.	Alapszint Középszint
<p>a) Állapítsd meg, honnan idéznek, mely műre utalnak az alábbi szövegek, mi a pretextusuk (eredetük/szövegelőzményük)!</p> <p>A pohár, mintegy varázsszóra, megtelt habzó nedűvel. Tantalosz keze megállt a levegőben, mint aki attól tart, a korsó forró lehet.</p> <p>– Gyerünk, öregfiú! Talán most szerencsével jársz! – biztatta furcsa fénnel a szemében Mr. D. Tantalosz az ital felé kapott, de az elsiklott ujjai elől. Néhány csepp sör az asztalra lötytyent, a férfi megpróbálta tenyerébe gyűjteni a nedűt, de a cseppek, akár a higany, elgurultak előle. Most a nyársonsülttel próbálkozott. Villát ragadott, hogy feltűzzön rá egy darab húst, de a tányér végigkorcsolyázott az asztalon, és egyenesen a parázstartóba repült.</p> <p>– Francba! – kiáltott fel Tantalosz.</p> <p>Dionüszosz tettetett együttérzéssel vigasztalta.</p> <p>– Ne aggódj, öreg barátom, biztos vagyok benne, hogy feloldanak az átok alól, hiszen már az magában elég nagy büntetés, hogy ide száműztek!</p> <p>– De mikor?! – makogta Tantalosz, és Dionüszosz diétás kólájával kezdett el szemezni. – El tudod képzelni, milyen szomjas lehet valaki, aki háromezer éve nem ivott?!</p> <p>– Szóval maga az a fickó, akit arra ítélték, hogy egy tó partján álljon, egy gyümölcsökkel terhes ág alatt, és se inni, se enni ne tudjon?</p> <p>– A kis stréber, hogy tudja az anyagot! – vicsorgott Tantalosz.</p> <p>(Rick Riordan: <i>A szörnyek tengere</i>)</p> <p>Ádám: Igaz, Igaz, ne többet, Hippiá. Miért is vonz az a kék Tantalusként, Ha Herculesnek ereje hiányzik, Ha Proteusként nem változhatunk, S egy megvetett rab, kínos hét után Oly órát élvez, milyet hasztalan Óhajt ura. – Vagy a gyönyör csak egy Ital víz-é hát a meglankadottnak, S annak halál, ki habjaiba dül? (Madách Imre: <i>Az ember tragédiája</i>)</p> <p>Drinápoly, 29. október 1717. (...) De ami legjobb volt, fél mélyföldnire a várostól sátorok alatt megvendégele bennünket az ura nevével. De ki gondolhatná, hogy a töröknek olyan jó étele volna. A' való, hogy mindenikünk éhezett. De az is való, édes néném, hogy étlen költem fel asztaltól, noha ettem legalább nyolcvan tál étkekből. Ezt kéd el nem hinné, ha a szokást nem tudná. Eb szokás, kutya szokás! Jaj! édes néném, elig mártottunk egyszer a tálban, hogy azt elvitték előllünk, a másodikát, a harmadikát, egyszóval hetven vagy nyolcvan tál így repült el előllünk; némelyikben még nem is mártottunk, már vitték. Úgy tetszik, hogy csak az orrunkot akarták megvendégetni, és így koplalva költünk fel a gazdag ebédétől. Úgy voltunk, valamint Tantalus a vízzel való kádban, de mégis nem ihatik belőlle. Felfogadtam akkor haragos koplalásomban, hogy soha éhen török vendégségben nem megyek. (Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i>)</p>	

b) Tantalosz története melyik frazémában (közismert mitológiai kifejezésben) van jelen? Írd a vonalra! _____

c) A fenti szövegekben több mitológiai lény is megjelenik. Kire illik a leírás? Írd a nevét a vonalra!

A görög mitológia hőszának, Héraklésznek római alakja, ahol istenként tisztelték. Hatalmas erejéről volt híres. Héra istennő bosszúja miatt tizenkét feladatot kellett elvégeznie, hogy feloldást kapjon a rá bocsátott téboly ideje alatt elkövetett gyilkosságokért: megölte a nemei oroszlánt, legyőzte a lernéi mocsárban élő vízi szörnyet, a kilencfejű Hüdrát, egy év üldözés után befogta Artemisz istennő aranyzarvú és rézlábú szarvasünőjét, elfogta az erümanthoszi vadkant, egy nap alatt kitakarította Augeiasz szennyel és mocsokkal borított istállóját, megölte a sztümphaloszi húsevő madarakat, megszelídítette a krétai bikát, ami Minósz királytól szökött meg stb. 1997-ben a Disney készített róla rajzfilmet, amelyben Zeusz és Héra gyermekeként jelenik meg, a mítosz szerint azonban anyja földi halandó volt, Alkméné. A mitológiai hős kalandjai alapján készült a nevét viselő, 1995 és 1999 között futó amerikai tévésorozat és a 2014-ben bemutatott amerikai fantasy-akciófilm is, a _____ *legendája* című.

d) Mikes Kelemen levelében is előfordul egy szólás. Írd ki! _____

e) Állapítsd meg a fenti szövegek műnemét és műfaját!

A mű szerzője és címe	Műneme	Műfaja
Rick Riordan: <i>A szörnyek tengere</i>		
Madách Imre: <i>Az ember tragédiája</i>		
Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i>		

Megoldás:

a) A Tantalosz-mítoszra utalnak, azt írják újra.

b) Tantaluszi kínok.

c) Hercules.

d) Eb szokás.

e)

A mű szerzője és címe	Műneme	Műfaja
Rick Riordan: <i>A szörnyek tengere</i>	epika	regény
Madách Imre: <i>Az ember tragédiája</i>	dráma	drámai költemény
Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i>	epika	(fiktív) levél levélregény

2. feladat

2.MNY.1.2.1. 2.MNY.1.2.3. 2.MNY.2.2.5.	Alapszint Középszint
Olvasd el az alábbi szöveg(részlet)eket, és válaszolj a kérdésekre!	
Nagy László: Csodafiú-szarvas	Arany János: Rege a csodaszarvasról
Tavaszkerekedik, bimbó tüzesedik, jázminfával fényes agancs verekedik, csodafiú-szarvas nekitülekedik, nekitülekedik.	Száll a madár, ágrul ágra, Száll az ének, szájrul szájra; Fű kizöldül ó sirhanton, Bajnok ébred hősi lanton.
Jázminfa virágát lerágom hajnalra, inaimmal ugrok nyárdelelő napba, pörköldök, vékonyodok, maradok magamra, maradok magamra.	Vadat üzni feljövének Hős fiai szép Enéhnek: Hunor s magyar, két dalia, Két egytestvér, Ménrót fia.
Vadászok meglőnek, golyó a szügyemben, Balatonban a sok víz, mind az én könnyem, sírva sírok, sírva sírok, ha sietek, lemaradok, csodafiú-szarvas hiába vagyok, hiába vagyok.	Ötven-ötven jó leventét Kiszemeltek, hogy követnék; Mint valamely véres hadra, Fegyverkeztek könnyü vadra.
Deresen, havasan eljön a karácsony, csodafiú-szarvas föláll az oltáron, szép agancsa gyúlva gyullad: gyertya tizenhárom, gyertya tizenhárom.	Vad előttük vérbe fekszik, Őz vagy szarvas nem menekszik; Elejtették már a hímet –, Üldözik a szarvas-gímet.
Móra Ferenc: Rege a csodaszarvasról	Gím után ők egyre törnek Puszta martján sós tengernek, Hol a farkas, hol a medve Sohasem járt, eltévedne.(...)
<p style="text-align: right;"><i>Száll a madár ágrul ágra, Száll az ének szájrul szájra... (Arany János: Buda halála)</i></p>	

Ahogy a madár száll ágról ágra, úgy száll szájról szájra a magyarok származásának mondája. Az apa elmeséli fiának, az később az ő fiának. Egyszer majd ti is elmeséletek utódaitoknak, honnan jöttünk, hogyan kerültünk ide ebbe a szép országba. Hallgassátok meg!

Hol volt, hol nem volt, messze napkelet felé volt egyszer egy híres-nevezetes fejedelem, akit Nimródnek hívtak. Száz gulyása, ezer csikósa, tömérdek nyája, ménese volt ennek a fejedelemnek. De ő nem azokra volt büszke, hanem két fiára. Hunornak hívták az öregebbiket, Magyarnek a fiatalabbikat. Egyformán derék, jó növésű legény volt mind a kettő. Sas a szemük, villám a kezük.

Nagy vadászember volt Nimród, s akármerre űzte-kergette a vadat, mindenfelé elkísérte a két fia.

Mondta is neki a felesége, Enéh királynő: – Nem jó vége lesz annak, uram királyom, ha te úgy rákapatod a gyerekeket a vadászatra.

– Ahogy az isten akarja – felelt mosolyogva az öreg fejedelem. – Én már csak annak örülök, hogy nem kell már azokat féltetni a vadállattól se, mert azzal is elbánának.

Később a fiúk apjuk nélkül is elmentek vadászni.

Egyszer éppen apjuk országának a határán vadászgattak kíséretükkel. Ötven deli levante kísérte Hunort, ötven nyalka legény Magyarat. Sok madarat halomra nyilaztak, dárdájuk számtalan vadat leterített. (...)

a) Állapítsd meg, melyik népköltészeti alkotást írják újra a fenti szövegek! Írd a vonalra a címét!

b) A műfaja: _____

c) Írd be a táblázat megfelelő oszlopába a fenti alkotások szerzőjét és címét!

Műnem		
<i>líra</i>	<i>epika</i>	<i>dráma</i>

d) Milyen jelölt intertextuális utalást fedezel fel Móra Ferenc művében?

e) Hogyan terjednek a népköltészeti alkotások? Melyik szövegben olvashatunk erről?

A szöveg címe: _____

f) Görömbei András írja Nagy László verséről: „A vers négy strófája a négy évszak küzdelemben megjelenített körforgása, s ugyanakkor az emberi élet teljes, születéstől halálig jutó szimbóluma. A *Csodafüű-szarvas* egyes strófái a szövegben jelzik az évszakokat.” (*Nagy László költészete*)

Írd ki a szövegből azokat a kifejezéseket, amelyek az évszakokra utalnak!

g) Írj ki a Nagy László- és az Arany János-versből egy-egy példát az alábbi költői eszközökre!

tőismétlés (figura etymologica): _____

refrén: _____

párhuzam: _____

h) Állapítsd meg az Arany János-vers rímképletét és ritmusképletét!

rímképlete: _____

ritmusképlete: _____

Megoldás:

- a) Csodaszarvas
- b) (eredet)monda
- c)

Műnem		
líra	epika	dráma
Nagy László: <i>Csodafiú-szarvas</i> Arany János: <i>Rege a csodaszarvasról</i>	Móra Ferenc: <i>Rege a csodaszarvasról</i>	

- d) Móra Ferenc mottója az Arany János-rege két első sorát idézi.
- e) Szájrol szájra, apáról fiúra. Móra Ferenc *Rege a csodaszarvasról* című művében olvashatunk erről.
- f) tavasz, nyárdelelő nap, deresen, havasan, karácsony
- g) Tőismétlés (figura etymologica): pl. sírva sírok, sírva sírok; gyúlva gyullad; ágrul ágra; szájrul szájra
refrén: pl. nekitülekedik, nekitülekedik; maradok magamra, maradok magamra; hiába vagyok, hiába vagyok; gyertya tizenhárom, gyertya tizenhárom;
párhuzam: Száll a madár, ágrul ágra, Száll az ének, szájrul szájra
- h) rímképlete: aabb – páros rím
ritmusa: felező, kétütemű nyolcas

Megjegyzés

Ezzel a feladattal három szabvány tanulói teljesítményét is értékelhetjük:

2.MNY.1.2.1.

Ismeri a népköltészet és műköltészet jellemzőit és kapcsolatrendszerét. Felismeri a prózai és verses formát, és különbséget tesz a dráma, epika és a líra műneme között.

2.MNY.1.2.3.

Ismeri a szépirodalmi műben a nyelvi-stilisztikai eszközöket (költői jelző, állandó jelző, hasonlat, csonka és teljes metafora, szinesztézia, megszemélyesítés, hangutánzó szavak, fokozás, ellentét, költői kérdés, mondatpárhuzam). Megkülönbözteti a rímfajtákat (a páros, a kereszt-, az öllelkező, a bokor- és a félrímet) és az ismétlés fajtáit: hangismétlés (alliteráció), szóismétlés (anafora), tőismétlés (figura etymologica), refrén.

2.MNY.2.2.5.

Felfedezi és megnevezi az irodalmi művek közötti intertextuális és interdiszciplináris kapcsolatokat.

3. feladat

2.MNY.1.2.3.	Alapszint
Milyen szóképet ismersz fel az alábbi idézetekben? Írd a vonalra!	
Erdő, megfejthetetlen, zöld álom. (Csoóri Sándor: <i>Mátrai erdő</i>)	
Iluska az, Jancsi szívének gyöngyháza. (Petőfi Sándor: <i>János vitéz</i>)	
A lelkem ódon, babonás vár. (Ady Endre: <i>A vár fehér asszonya</i>)	
A félelem s az álom Volt apám és anyám. A folyosó meg a kitáruló vidék. (Pilinszky János: <i>A többi kegyelem</i>)	
Táncoló nő az élet, aki istenien eldobná magától női mivoltát, ha egész a felhőkig követhetné testének szökelléseit. (Paul Valéry)	
A szókép neve: _____	
Megoldás:	
metafora	

4. feladat

2.MNY.1.2.3.	Alapszint
Milyen szóképet ismersz fel az alábbi idézetben? Írd a vonalra!	
Bár holtra metszé kertész görbe kése, Még édesíti a fanyarszobát, S a hűs homályon úgy remeg tovább Illatja, mint halk húrok reszketése. (Tóth Árpád: <i>Orgona</i>)	
Virágzene, érthetetlen. Ki tudja, nem álom-e? Tűnt évek titka, merengő fény- és illat-zene. (Szabó Lőrinc: <i>Enyém volt s mégse enyém ma</i>)	
A szókép neve: _____	
Megoldás	
szinesztézia	

5. feladat

2.MNY.1.2.4. 2.MNY.2.2.5.	Alapszint Középszint
<p>Milyen intertextuális elemeket fedezel fel az alábbi szövegrészekben, műcímekben? Írd a vonalra annak a műnek a szerzőjét és címét, amelyre a szöveg utal!</p>	
<p>a) Francba. Hol a köpenyem. Ahogy fölállok, beverem a fejem, csillagokat látok, egri csillagok, a csillagok között apám áll az ajtóban. (Garaczi László: <i>Pompásan buszozunk!</i>)</p> <p>A mű szerzője és címe: _____</p>	
<p>b) A lényeg, hogy a költőhöz jussál el, testvérkém, hogy coki a vízzel meg a gályával, mert az árja az úr. (Parti Nagy Lajos: <i>Hősöm tere</i>)</p> <p>A mű szerzője és címe: _____</p>	
<p>c)</p> <p>sehonnai bitang ember</p> <p>ki most ha kell szólni nem mer</p> <p>benne van a bibliába</p> <p>ott a helyük indiába (Erdős Virág: <i>Márciusi kesergő</i>)</p> <p>A mű szerzője és címe: _____</p>	
<p>d) Tóth Krisztina: <i>Őszi kék</i></p> <p>A mű szerzője és címe: _____</p> <p>e)</p> <p>Látjátok feleim szem'ekkel, mik vagyunk. Por és hamu vagyunk. Emlékeink szétesnek, mint a régi szövetek. Össze tudod még rakni a Margitszigetet?...</p> <p style="text-align: right;">(Márai Sándor)</p> <p>A mű szerzője és címe: _____</p>	
<p>Megoldás:</p>	
<p>a) Gárdonyi Géza: <i>Egri csillagok</i> b) Petőfi Sándor: <i>Föltámadott a tenger</i> c) Petőfi Sándor: <i>Nemzeti dal</i> d) Arany János: <i>Őszikék</i> e) <i>Halotti beszéd és könyörgés</i></p>	

6. feladat

2.MNY.1.2.4.

2.MNY.2.2.5.

Alapszint

Középszint

Olvasd el a szöveget, és válaszolj a kérdésekre!

Aiszóposz

A holló és a róka

A holló húst lopott, és egy fára telepedett vele. A róka meglátta ezt, és meg akarta kaparintani a húst. Odaállt hát, és dicsérni kezdte a hollót, hogy milyen nagy és szép; kijelentette, hogy leginkább őt illeti meg a királyság a madarak között, és ez biztosan sikerülne is, ha még hangja is lenne. Az meg akarta mutatni, hogy hangja is van, hatalmasat káromgott, s közben kiejtette a húst a csőréből. A róka odafutott, elragadta a húst, és így szólt: „Nos, holló, ha eszed is volna, nem akarnál mindenki fölött uralkodni.”

A mese illik az esztelen emberre.

a) Mit emel ki a fabulából táska- és kiegészítő-kollekciójában az egyik neves divatház?

b) Miért görög nyelvű a szöveg a divattárgyakon?

c) Fogalmazd meg a mese tanulságát!

Megoldás:

a) Kiemelik a szereplőket (rókát, hollót), idézik a szöveget is (és hasonló válaszok).

b) Aiszóposz görög meseköltő volt; a görög meseirodalom kezdetét az ő prózában írt meséitől számítjuk (és hasonló válaszok).

c) Például: Ne higgy a hízelgőnek!

7. feladat

2.MNY.1.2.4.

2.MNY.2.2.4.

Alapszint

Középszint

Állapítsd meg, melyik író, költőt ábrázolja a karikatúra, és a képen található elemek alapján írd egy művet a képen ábrázolt szerzőtől! Írd a vonalra a szerző nevét és a mű címét!

a)

(T-boy – Gaál Tibor)

A szerző neve, műve:

b)

(Kaján Tibor)

A szerző neve, műve:

c)

(Kaján Tibor)

A szerző neve, műve:

d)

A szerző neve, műve:

e) Írd le a fentiek közül annak a szerzőnek a nevét, aki a 20. században született!

Megoldás:

- a) Ady Endre: pl. *Párisban járt az Ősz*
- b) Madách Imre: *Az ember tragédiája*
- c) Ottlik Géza: *Iskola a határon*
- d) Mikszáth Kálmán: *A néhai bárány*
- e) Ottlik Géza

8. feladat

2.MNY.1.2.5.

Alapszint

Olvasd el a szövegrészleteket, és felelj a kérdésekre!

Hogy s mint habarodott egymásba a fehéreképű gyerekasszony, meg a cserzettbőrű vén betyár, arról írhatna regényt, akinek ez a mestersége, de hiteles históriát írni nem lehet, mert se a hős, se a hősnő nem vezetett naplót. Valószínűleg úgy történt a dolog, ahogy az más társadalmi osztályban is megesett már, csak nem olyan sok teketóriával. (...) Virágnyelv van a tanyák közt is, olyanformán, hogy az asszony a kútgémmel jelzi, ha tiszta a levegő. Sándor jött-ment, ahogy akart... (Móra Ferenc: *A Sándor körül*)

A jelzések része azonban kétségtelenül abból a régi világból maradt fent, amelyben a pusztá népének egy része harcban állott a társadalommal. (...) A kútágással való telegrafálást régtől ismeri. A sík mezőkön messze ellátszó ágasok hangtalanul mondták el üzeneteiket egymásnak s különféle állásaik különféle híradással voltak. A bandák tagjai értették minden jelét, s ez némileg megfejté azt az éveken át tartó harcot, amit a betyárvilág régi népe ki bírt fejteni az üldözőkkel szemben. A kútágas telegrafálta a híreket, elküldte gyorsabban, mint a lovas és minden föltűnés nélkül. A cseh zsoldár azt ugyan soha meg nem értette, hogy mit jelentenek a kalimpáló ágasok (talán hogy vizet mernek velük). A csárdaudvar kútgémét épp úgy tilosra lehetett állítani, mint akár a vasúti jelzőtáblát, s messziről jelezte az ismerősnek, hogy most odamenni nem tanácsos.

(Tömörkény István: *Jelek a pusztán*)

A bűvő betyár messziről megláthatta, hogy a gémes kútnak a vedre le van-e bocsátva a kútba, vagy fel van-e húzva a kúttosor, és ha fel van, milyen magasra van húzva. Ebből a telegráfból mindent értett a betyár, közel vagy messzire járnak-e a pandúrok, szabad-é az út vagy tilalmas.

(Szép Ernő: *A Hortobágy*)

Rózsa Sándor ötödmagával állott lesben egy akácos erdőcskében, amikor Ferenc József 1850 nyarán az Alföldön utazott. El akarta fogni az osztrák császárt és a koronázatlan királyt. (...) Négy fekete csődör volt Ferenc József kocsija elé fogva. De a kíséret hat kocsijába is csupa kiváló paripák voltak ragasztva. Ezenkívül gondoskodás történt előfogatokról is, amelyek katonasággal megrakva negyedóránnyira Ferenc József kocsija előtt haladtak, hogy megtisztítsák az utat. A pásztoroknak, gulyásoknak jó messzire kellett elvonulni barmaikkal a kiszemelt útvonal mellől. A mindenkor gyanús csikósokat pedig olyan távolra kergették méneseikkel, hogy még a síkságon sem láthatták feltűnni Ferenc József kocsiját. (Mégis akadt egy ménes, amely Szeged alá versenyt futott Ferenc József kocsijával. Nappal a pusztai kútágások jeladásai, éjszaka a messzire fellobogó pásztortüzek mutatták az utat ennek a vágató ménesnek. A ménest Rózsa Sándor emberei hajtották.)

(Krúdy Gyula: *Rózsa Sándor*)

a) Az alföldi tanyavilág mely szokását fedezed fel az fenti szövegekben?

b) Kik használták és mire? _____

Megoldás:

a) A kútgémmel való jeladást, a gémeskút hírtovábbító funkcióját vagy hasonló válaszok.

b) A kútgém állásáról messziről tudta a betyár, hogy csendőrök tartózkodnak a csárda környékén vagy a pusztában, a menyecskék szintén a kútgémmel adták tudtul a szeretőjüknek, hogy otthon vagy távol van a férjük vagy hasonló válaszok.

9. feladat

2.MNY.1.2.7.
2.MNY.2.2.6.
2.MNY.3.2.2.

Alapszint
Középszint
Haladó szint

Olvasd el az alábbi szöveget, majd válaszolj a feltett kérdésekre!

Rainer Maria Rilke: *Levél egy fiatal költőhöz*

(Részletek)

Párizs, 1903. február 7.

Igen tisztelt Uram!

Ön azt kérdi, jók-e versei. Tőlem kérdezi. Előzőleg megkérdezte másoktól is. Folyóiratoknak küldözgeti verseit. Egyéb költeményekkel hasonlítja őket össze, és nyugtalan, ha a szerkesztőségek kísérleteit visszautasítják. Nos, (mivel megengedte, hogy tanácsot adjak) én arra kérem: hagyja abba mindezt. Ön kifelé néz, és most mindenekelőtt éppen ezt nem szabad tennie. Senkitől sem kaphat tanácsot és segítséget, senkitől.

Csak egyetlen eszköz segít: mélyedjen el önmagában. Kutassa ki azt az okot, ami írásra készteti, vizsgálja meg, vajon gyökerei szíve legmélyébe nyúlnak-e, vallja meg, hogy belehalna-e, ha nem írhatna. Ez a legfontosabb: éjszakája legcsöndesebb órájában kérdezze meg: kell, hogy írjak? Ásson le szívébe mélyről jövő feleletért. S ha ez igenlőleg hangoznék, ha úgy találkozhatna szembe ezzel a komoly kérdéssel, hogy erős és egyszerű „írnom kell” lenne a válasz, akkor alakítsa életét e szükségszerűség szerint...

Ekkor azután közeledjék a Természethez. Ekkor kísérelje meg úgy mondani el, amit lát, átél, szeret és elveszít, mintha Ön lenne a legelső ember. Ne írjon szerelmes verseket; kerülje eleinte a túlságosan könnyed és megszokott formákat: ezek a legnehezebbek, mert csak nagy és kiforrott erővel nyújthatunk egyénit ott, ahol jó, sőt nagyrészt kitűnő hagyományok tömege maradt reánk. Ezért az általános motívumoktól forduljon azokhoz, amelyeket saját mindennapi élete kínál; írja le szomorúságát, vágyait, elfutó gondolatait, hitét valami szépben – ábrázolja mindezt bensőséges, halk, alázatos őszinteséggel, s önmaga kifejezésére használja fel környezetének tárgyait, álmképeket vagy emlékeit... És ha még börtönben ülne is, ha a falakon át érzékszerveihez a világ semmiféle zaja sem hatolhatna el, nem lenne-e akkor is Önnel gyermeksége, ez a drága, királyi gazdagság, emlékeinek e kincseskamrája?

Fordítsa figyelmét ebbe az irányba. Próbálja meg e távoli múlt elsüllyedt csodáinak kiemelését; egyénisége meg fog szilárdulni, magánya kitágul, és derengő otthonná válik, amelytől mások lármája messze morajlik. S ha ebből a befelé fordulásból, ebből a saját világba merülésből versek születnek, nem fog arra gondolni, hogy bárkitől megkérdeje, vajon ezek jó versek-e... A műalkotás akkor jó, ha szükségszerűségből támadt.

a) Mit tanácsol Rilke a kezdő írónak, kitől kérjen tanácsot alkotásai értékét illetően? Mire figyeljen?

b) Fejtsd ki, a szerző szerint mi az egyetlen ok, amely az író alkotásra ösztönözheti!

c) Mit javasol Rilke a fiatal írónak, honnan merítse témáját?

d) A szerző szerint miért nem érdemes a megszokott témákhoz és könnyed formákhoz folyamodni az ifjú alkotónak?

e) Mit ajánl Rilke? Az önkifejezés érdekében milyen eszközökhöz folyamodjon, mit használjon föl a szerző?

f) Miért lehet üdvös a gyerekkor témájához fordulni az alkotás során? Fejtsd ki a véleményed!

Megoldás

- a) Rilke azt ajánlja, ne kérjen senkitől tanácsot, ne kifelé nézzen, hanem befelé, önmagába.
b) Az egyetlen ok az alkotásra, ha az író a szíve mélyére ásva arra a megállapításra jut, hogy muszáj írnia, nem tehet mást. „A műalkotás akkor jó, ha szükségszerűségből támadt.”
c) Rilke javaslata szerint írjon a természetről, arról, amire vágyik, amit szeret, amiben hisz, a gyerekkoráról.
d) A megszokott témákról nem érdemes írni, mert csak kiforrott egyéniség foghat hozzá, különösképp a „könnyed” formákat kell kerülni, amelyeknek már óriási hagyományuk van az irodalomban.
e) Önmaga kifejezésére használja föl környezeté tárgyait, emlékképeit, álmait.
f) A gyerekkori élmények királyi gazdagságként merülhetnek föl, az otthonosság érzését adják, kitágul az alkotó világa, és önmagába mélyedhet általuk...

Megjegyzés:

A fenti szöveg, illetve annak részlete mindhárom szinten fölhasználható, az első két kérdésre alapszinten is könnyen választ kaphatunk, majd fokozatosan nehezednek a feladatok, míg eljutunk a haladó szintig (az utolsó feladatban reflektálni kell a szövegre). Ez természetesen beszélgetéssel is folytatható, valamint érvelő fogalmazással is alakítható.

10. feladat

2.MNY.2.2.3.	Középszint
<p>Figyeld meg az alábbi versrészletek rímeit! Állapítsd meg, hogy milyen csoportba tartoznak hangzásuk (a rím hanganyaga) szerint! Az utolsó versrészlet hiányzó helyére felelő rímként a rímfajta nevét írd be!</p> <p>Nem is, nem is azt a forgószelet <i>nézi</i>, Mely a hamvas utat véges-végig <i>méri</i>. (Arany János: <i>Toldi</i>)</p> <p>Vigyen el a <i>sárga halál</i> Takarítson <i>szárnya alá</i>. (Népdal)</p> <p>Mert fájna most felhőtlen ég, Mosolygó, sima <i>tengerarc</i>, Élénk, verőfényes vidék - Óh, fájna most <i>nekem e rajz</i>. (Arany János: <i>Ősszel</i>)</p> <p>Segítségül idézzük Arany János meghatározását e rímfajtáról:</p> <p>Elmondom pár szóval a főszabályait, nem a mint azokat talán más nemzetek poétikája meghatározza, hanem a mint én, nyelvünk természetéből s a nép költészetéből magamnak elvontam: I. Hogy a hangzók ugyanazok legyenek. II. Hogy a mássalhangzók rokonok legyenek (b-p, c-sz, d-t, f-v, g-k, l-ly, m-n, n-ny, r-l, s-zs, z-sz, gy-ty, dzs-cs). És csakis az a hibátlan (...), melyekben e szabály meg van tartva. Kivételkép azonban e szabálytól legjobb költőink is eltérnek néha. (Arany János összes prózai művei)</p> <p>Arany János klasszikus tanácsa:</p> <p>Igaz, hogy a rím bőven nem telik. Lelnek biz azt, akik nem restelik – holmi rossz rímnél becsesb zománc, A versen a szépen csengő _____. (Írd be a rímfajta nevét!) (Arany János: <i>Vojtina levelei öccséhez – I. levél</i>)</p>	
Megoldás: asszonánc	

11. feladat

2.MNY.2.2.4	Középszint
-------------	------------

a) Töltsd ki a táblázatot! A szereplő neve alapján írd be a mű címét, szerzőjét és műfaját!

<i>A szereplő neve</i>	<i>Szerző</i>	<i>A mű címe</i>	<i>Műfaj</i>
Agamemnón			
Kund Abigél			
Szemérmertes Erzsók			
Szulimán			
Anyegin			

b) A felsorolt művek közül melyik keletkezett a barokk korban?
A mű címe: _____

Megoldás

a)

<i>A szereplő neve</i>	<i>Szerző</i>	<i>A mű címe</i>	<i>Műfaj</i>
Agamemnón	Homérosz	<i>Iliász</i>	eposz
Kund Abigél	Arany János	<i>Tetemre hívás</i>	ballada
Szemérmertes Erzsók	Petőfi Sándor	<i>A helység kalapácsa</i>	komikus eposz
Szulimán	Zrínyi Miklós	<i>Szigeti veszedelem</i>	eposz
Anyegin	Puskin	<i>Jevgenyij Anyegin</i>	verses regény

b)
Szigeti veszedelem

2.MNY.2.3.5. 2.MNY.3.3.5.	Középszint Haladó szint
------------------------------	----------------------------

Olvasd el József Attila *Karóval jöttél* című versét, majd felelj a kérdésekre!

Karóval jöttél, nem virággal,
feleseltél a másvilággal,
aranyat ígértél nagy zsákkal
anyádnak és most itt csücsülsz,

mint fák tövén a bolondgomba
(így van rád, akinek van, gondja),
be vagy zárva a Hét Toronyba
és már sohasem menekülsz.

Tejfoggal kőbe mért haraptál?
Mért siettél, ha elmaradtál?
Miért nem éjszaka álmodtál?
Végre mi kellett volna, mondd?

Magadat mindig kitakartad,
sebedet mindig elvakartad,
híres vagy, hogyha ezt akartad.
S hány hét a világ? Te bolond.

Szerettél? Magához ki fűzött?
Bujdokoltál? Vajjon ki üzött?
Győzd, ami volt, ha ugyan győződ,
se késed nincs, se kenyered.

Be vagy a Hét Toronyba zárva,
örülj, ha jut tüzelőfára,
örülj, itt van egy puha párna,
hajtsd le szépen a fejedet.

a) Nevezd meg a szónoki beszéd melyik fajtájához tartozik ez a szöveg! Mi a jelentősége a versben alkalmazott beszédhelyzetnek, a megszólítás típusának? Ki kit szólít meg?

b) Mi a témát megnevező tételmondata?

c) Fejtsd ki, milyen típusú érvek szerepelnek a versben! Mely motívumok megfogalmazását szolgálják az érvek? Az alkalmazott retorikai/stilisztikai eszközök miképp válnak a motívumokat verssé szervező elemmé? (Bizonyítsd, hogy létösszegző költeményről van szó!)

d) A személyes vonatkozások fölemlítése, az irodalmi utalások hogyan segítik elő a vers alapmotívumainak kibomlását?

e) Milyen hatást gyakorol rád a költemény?

f) A vers zárlatában az ironikus vagy a fájdalmas hangnem dominál?

Megoldás

Egy lehetséges megoldás:

- a) A vers vádbeszéd önmaga ellen, amit az önmegszólító jelleg még kiemel. A felnőtt szembesíti önmagát korábbi (ifjúkori, gyermekkori énjével, elvárásával, reményeivel).
- b) Tételmondatát a menekülés lehetetlenségében lehetjük fel: *be vagy zárva a Hét Toronyba /és már sohasem menekülsz.*
- c) Ellentétekre épülő érvek fejtik ki a vádpontokat: a világgal való keveredés, megbékélés, a kiút megtalálásának lehetetlenségét, a be nem teljesített ígéreteket. A legfőbb motívumként, tehát a beváltatlan remények, az alapvető életfeltételek *hiánya* nevezhető meg: az önfenntartás, a szeretet-szerelem, a lehetőségek reális fölérése, a kiegyensúlyozott élet lehetősége jelenik meg megoldatlan gondként.

Az ellentétek a következőképp csúcsosodnak ki: Nincs: miből, miért, kiért élnie. Van: önvád, önmarcangolás, elégedetlenség, kilátástalanság. (Virág helyett karó/kóró kerül az iszákjába.) Tehát fájdalmas (lét)összegzésében kudarcok sorozataként leltározza föl életét.

A költői kérdések sora (hatásos stíluseszközként) a vádak ironikus fölsorolására szolgál. A lefokozó jellegű kifejezések: *itt csücsülsz, mint fák tövén a bolondgomba, te bolond* a letargikus léthelyzetet festik alá.

- d) A hangsúlyos gyermekmotívum a mamára való utalásban, a múltbeli olvasmányélményekből felrémlő Hét Torony motívumában is észlelhető. A *Hány hét a világ?* ironikus kérdésfölvetése pedig a népköltészet általánosabb tanulásságai felé mutat.
- e) A költemény együttérzést (mély empátiát) vált ki az olvasóban.
- f) A vers rezignált zárlatában az ironikus-fájdalmas alaphangulat átcsúszik az életről való teljes lemondás reménytelenségébe. Nincs több kérdés, csak a végső utasítások, amelyekből a fájdalmas belenyugvás csorog.

12. feladat

2.MNY.2.2.4.
2.MNY.3.2.4.

Középszint
Haladó szint

a) Melyik mítosz két szereplőjét ábrázolja a kép? Segítségül olvasd el a történetüket, amelyből kihagytuk a neveiket! Írd a nevüket a vonalra!

_____ legismertebb mítosza arról szól, hogy miként szállt alá a hős az alvilágba hón szeretett feleségéért, _____ ért. Egyszer Arisztaiosz üldözőbe vette a tündérszép erdei nimfát, aki menekülés közben a folyóparton kígyóra lépett. Az úgy megmarta, hogy belehalt. A férje lantja zengő hangjában keresett vigasztalást, és egyedül bolyongva a parton, csak róla énekelt, amikor a nap felkelt, róla énekelt, amikor a nap lenyugodott. Elkeseredésében lement az alvilágba, hogy visszahozza. Muzsikája mindenkit elbűvölt az alvilágban, a gyönyörűségtől mindenki megfeledkezett a szenvedéseiről és büntetéséről, Sziszüphosz, Tantalosz, a Danaidák örökös bűnhődése egy időre abbamaradt, hogy az isteni melódiákat élvezhessék. Végül Hádész és Perszephoné beleegyeztek, hogy feleségét, ha már ennyire szereti, visszaadják neki, de csak egy feltétellel: amíg mindketten ki nem érnek az árnyak birodalmából, tilos megfordulnia, és a nyomában haladó feleségét megpillantania.

Mivel azonban a kétely, hogy felesége árnya követi-e, nem hagyja nyugodni, egy kevéssel, mielőtt a napvilágra értek volna, a férj megfordult megnézni, hogy az alvilág istenei betartották-e ígéretüket.

S ekkor minden hiába, a nő végleg meghalt, mert Hádész állhatatosan ellenszegült a férj tragikus siralmának.

E pillanattól kezdve a végsőkig elkeseredett férjről sok mindent beszéltek. Hogy megtagadta az evilági életet, hogy nem óhajtott újra megnősülni, vagy három évre nemet mondott az asszonyi nemnek és a szerelemének...

(Sofia Souli: *Görög mitológia*)

b) Milyen attribútuma (tárgy vagy jelvény) alapján ismerhető fel a mitológiai alak a fenti képen?

c) Mi a történet tanulsága? Fogalmazd meg!

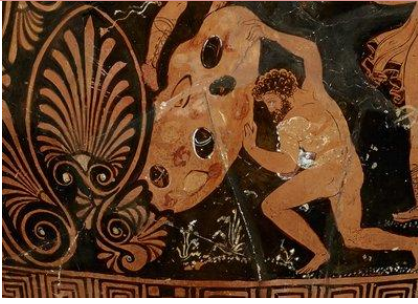
d) Tarnavölgyi Zoltán fotója a Szegedi Kortárs Balett előadásán készült. A görög mítoszt Enrico Morelli koreográfus állította táncszínpadra 2018-ban a társulattal. Szerinted a mítosz cselekményének melyik elemét, mozzanatát ábrázolja a kép? Indokold meg válaszodat!

e) Ki kicsoda? Azonosítsd a nagy bűnhődőket (nevük a fenti szövegben is szerepel) az attribútumaik segítségével!

A mitológiai alak neve: _____

A mitológiai alak neve: _____

A mitológiai alak neve: _____

(John W. Waterhouse olajfestménye, 1903)

Megoldás:

- a) Orpheusz és Eurüdiké
- b) A hangszerről, a lantról, amelyet Orpheusz a kezében tart.
- c) A mítosz tanulsága: pl. a művészet csodálatos hatalom, Orpheusz, a mítoszi dalnok bármelyik teremtményt elvarázsolt művészetének erejével, még az isteneket is meg tudta győzni, de az embert esendősége miatt a túlvilági hatalmak mégis legyőzik.
- d) A fénykép azt a momentumot ábrázolja, amikor Orpheusz hitvese, Eurüdiké belehalt a kígyómarásba, a férfi búcsút vesz feleségétől, gyászolja stb. Minden válasz elfogadható, amit a fénykép alapján jól megindokolnak.
- e) Tantalosz, Sziszüphosz, Danaidák

13. feladat

2.MNY.2.2.5.

Középszint

Olvasd el a szöveget, és fogalmazd meg, milyen kapcsolatban áll az alatta levő képpel!

Azon a napon, amikor a kiképzőtáborból a frontra indultunk, egy képes levelezőlapot kaptam Rézitől. Színes képeslap volt, Ilija Janković készítette, a szenttamási főutca egy részét ábrázolta a piros cserepes házakkal, a szikár akácfákkal és a kéttornyú görögkeleti templommal. Mindez azonban igen messziről látszott; az akácfák koronái elmaszatolt zöld foltok csupán, a templom két keresztje két hajszálvékony vonal, a fényképező eredetileg talán nem is képeslapot, hanem közös céportképet akart készíteni. Az előtérben ugyanis ünneplő ruhás férfiak álltak, megszámloltam, összesen tizenöten. Valamennyien merően néztek a fényképezőgép irányába, kezüket zsebre dugták, vagy a hátuk mögé rejtették, mindegyik úgy állt meg, hogy minél tisztábban látsszon majd a képen, az egyik közülük, bizonyára a fényképezőgép utasítására, egy tragacsot tartott, illetve kilépett és előrehajolt, mintha tolná, ezen a tragacson Ilija Janković cégtáblája volt elhelyezve. Egy vasárnap délelőtt gyűlhettek össze ezek az emberek a főutcán, lehet, hogy éppen a templomból mentek hazafelé, és Ilija Janković a fényképezőgép elé állította őket, aztán pedig, mivel az ő cégtáblája látszott tulajdonképpen a legjobban, a fényképet felhasználta képes levelezőlapnak.

Először nem néztem meg tüzetesebben a levelezőlapot, csak az írást olvastam el. „Üdvözöl Rézi”, mindössze ennyit írt ceruzával a szenttamási főutcat ábrázoló kép alá.

(Gion Nándor: *Virágos Katona*)

Megoldás:

A narrátor egy képeslapot ír le részletesen, amit a fronton kapott kézhez; a (valóságban is létező) képeslap beleíródik a szövegbe; (fény)képleírást emel be a szövegbe, ami az olvasóban előidéz a vizuális látványt (és hasonló megoldások).

14. feladat

2.MNY.2.2.6.	Középszint
<p>Olvasd el, Tolnai Ottó <i>Kodály</i> című versének részletét, majd oldd meg a feladatokat! Bizonyítsd, hogy a Kodály című vers képanyaga a zene képzetkörében fogan!</p>	
<p>Tolnai Ottó: <i>Kodály</i></p>	
<p>Az idén egy kicsit korábban találtál reagálni a tavaszra, egy tizenhatoddal előbb koppintott szép metronóm-fejed és elrepedt... És a szakállad, legszebb hangszered, nyesett hangszered, mint hegedű csiga-fején csavarodnak álladon a selyemmé-ezüstté finomult birkabelek, mézet fúj ily szálasan szél. Most püspöklila bársonybelsejű tokba tesznek téged és leengednek ajándékba adnak, mint egy citromszín erezetű hegedűt...</p>	
<p>a) Keresd meg, hogyan utal a vers metaforikus (zenei) kifejezéssel a halálra! Írd ki a példát!</p> <hr/> <hr/>	
<p>b) Hogyan társít a testrészekhez (metaforikusan) zenei vonatkozásokat? Keresd ki és írd a vonalra a megfelelő kifejezéseket, vagy utalj a metafora elemeire!</p> <hr/> <hr/>	
<p>c) A testrészekhez társított zenei vonatkozáson kívül hogyan szemlélteti a vers a közismert gondolati metaforát: AZ EMBER = HANGSZER?</p> <hr/> <hr/>	
<p>d) Mi bizonyítja a lírai én bensőséges kötődését a nagy magyar zeneszerzőhöz? (Figyelj a beszédhelyzetre!)</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	

e) Véleményed szerint mi kölcsönöz különösen lírai hangulatot a költeménynek? (Figyelj a képanyag leíró jelzői vonatkozásaira, a temetési szertartásra!)

f) Szerinted melyik az embernek az a tulajdonsága, képessége, ami hasonlóvá teszi a hangszerekhez?

Megoldás

a) A vers Kodály halálát zenei metaforákkal fejti ki:

egy tizenhatoddal előbb koppintott

szép metronóm-fejed

és elrepedt.

b) A testrészekhez (metaforikusan) társított zenei vonatkozások

szép metronóm fejed;

szakállad / legszebb hangszered

nyesett hangszered

c) A testrészekhez társított zenei vonatkozáson kívül a temetési szertartás leírása utal az

EMBER = HANGSZER metaforára, *bársonybelsejű tokba* (koporsóba) kerül az ember, mint a hegedű.

d) A nagy magyar zeneszerzőhöz való bensőséges kötődést az egyes szám második személy (a tegeződés), a mintegy fiúi hangnem bizonyítja.

e) A különös finomságú zenei metaforákban Kodály alakja fölmagasztosul, hangszerré nemesül. A bemutatásban alkalmazott jelzők a *szép metronóm-fej*, a *legszebb* hangszer, a *selyemmé-ezüstté* finomult birkabelek révén a testi és szellemi való a szépségben, nemességben, finomságban egyesül. A temetés metaforikus megjelenítése a gazdagítás motívumaként formálódik meg, kiemeli a Kodályban rejlő értéktartalmat, a temetést mint (a földnek, az Úrnak történő) ajándékozási gesztust értelmezi.

f) Az ember is képes a hangadásra, (hangadó berendezéssel, hangszekrénnel rendelkezik).

15. feladat

2.MNY. 2.2.6.

Középszint

Olvasd el az alábbi Nemes Nagy Ágnes-esszét, majd felelj a kérdésekre!

Nemes Nagy Ágnes: *Stílus*
(Részlet)

El szeretném mondani a nyulakat.

Elemista voltam, talán másodikos. Egyszer valamilyen lyukasórán, más osztálybeliekkel együtt, a szertárban üldögéltünk. Nyolcan-tízen a szertárban.

Húsvét jön... „Rajzoljatok valami húsvétit, kislányok” – mondja az idegen tanító néni, és boldogan merül a dolgozat javításába.

Rajzolunk, mi is boldogan, füzetlapra. A gyerekkori rajzolás. Ilyen jó talán nincs is több a világon. Színes ceruza, festék, radír. Nyomkodni, vacakolni. Ezt most kiszínezem. Olyan furcsa a füle. Ide virágokat. Kicsit nagyok, nagyobbak, mint a ház. Nem baj. Repcevirág, repcevirág. Nem lehet abbahagyni. Istenem, mi a csodát lehetne még rárajzolni?

Aztán mégis kész. Na, mutasd. Kicséréljük műveinket a szomszédokkal. Ő barna, nyúlképű, emlékszem a fehér sapkájára, abban járt télen. Hát persze hogy nyulakat rajzolt. De milyeneket! Sose fogom elfelejteni. A háttérben dombok. Ezeket egyenletes, erős fűződre kente. Elöl pedig a nyulak. Miféle nyulak, istenem! Fehéren hagyta a helyüket, a nyulak a hiányukkal világítottak, a meg nem rajzolt körvonalukkal, és mégis rájuk lehetett ismerni. Ez volt a fülük helye, az meg az orruké. Nyulak voltak, kétségtelen.

Megrendültem. Ilyesmit el sem tudtam képzelni. Hogy valaminek ne rajzolja meg az ember a körvonalát. Lelkes rajzolóok voltunk mindketten, talán nem is volt a rajzom rosszabb az övénél, csak az övé – más volt. Olyan gyökeresen más, hogy leesett az állam. Mert persze a gyerekrajok fontosak a maguk módján, de hát típusosak. Talán nem is különbözött annyira az a rajz az enyémtől. De hogy kihagyta a nyulak helyét, az mégis...

Szóval ez a kislány – hogy is hívták? Erzszi? Nyúl? Repcevirág? – megtanított valamire. Jobb híján azt mondhatnám, hogy a stílus fogalmára. A különbözősége. Később, fiatal költő koromban ezen csodálkoztam legtöbbit. Jön egy fiatalember, egyívású velem, körülbelül ugyanazt írja, magyarul ír – és mégis. Kihagyja a nyulak helyét, vagy fűződre keni a dombokat. Hát nem minden úgy van, ahogy én látom? Megrendült a szubjektív evidenciám...

a) A leíró, az elbeszélő vagy az érvelő esszéhez tartozik az alábbi szöveg? (Ezek között az esszéfajták között persze átmenetek is lehetségesek.) Indokold, te hogy látod, melyik típus jegyei érvényesülnek ebben az esszében!

b) Mi adja a gyermeki rajzolás/alkotás boldogságát?

c) Mi volt a különlegessége az iskolatárs rajzának, miért lepődött meg az elbeszélő?

d) Hogy fogalmazza meg a stílus lényegét a szerző?

e) Milyen sajátos neveket ad az elbeszélő a rajzoló lánynak rá emlékezve? Miért?

Megoldás

a) Ez elbeszélő esszé, mert egy történeten keresztül fejti ki a mondanivalóját.

b) A rajzolás boldogságát az alkotás szabadsága adja.

c) Az iskolatárs a nyulak hiányával ábrázolta az állatokat, az elbeszélő megrendült, mert annyira szokatlan volt neki a kifejezésmód.

d) A stílus valami egyedit jelent, valami más, mint amit megszoktunk.

e) Nyúl. Repcevirág. Az emlékezés a névhez metaforikusan hozzátársítja a kislányok rajzának témáját.

16. feladat

2.MNY.3.2.3

Haladó szint

Írd be a hiányzó fogalmakat a szövegbe! A vonal alatti zárójeles magyarázat segíti a munkádat.

Gion Nándor 1976 és 2002 között írta meg négykötetes családtörténetét: az első kötet, a *Virágos Katona* 1973-ban, a *Rózsaméz* 1976-ban jelent meg az újvidéki Forum Könyvkiadónál, az *Ez a nap a miénk* csaknem húsz évvel később, 1997-ben az Osiris Kiadónál, az utolsó könyv, az *Aranyat talált* pedig 2002-ben látott napvilágot szintén az Osiris gondozásában.

A *Virágos Katona* és a *Rózsaméz* egy kötetben *Latroknak is játszott* összefoglaló címmel 1976-ban a Forumnál jelent meg. Az Osiris _____ vá bővítve

(három regényből álló regénnyé)

ugyanezen a címen adta ki 1999-ben az első három kötetet. A regényfolyamot az utolsó, posztumusz kötet _____ vá bővíti.

(négy regényből álló regénnyé)

Megoldás:

trilógia, tetralógia

17. feladat

2.MNY.3.2.4.

Haladó szint

Olvasd el a Franz Kafka *Az átváltozás* című elbeszélésének kezdetét és állapítsd meg, mi a közös eleme és miben különbözik a szövegrészlet és *A légy* (*The Fly*) című amerikai sci-fi-horrorfilm néhány filmkockából álló részlete!

Amikor egy reggel Gregor Samsa nyugtalan álmából felébredt, szörnyű féreggé változva találta magát ágyában. Páncélszerűen kemény hátán feküdt, és ha kissé fölemelte a fejét, meglátta domború, barna, ív alakú, kemény szelvényekkel ízelt hasát, amelyen alig maradt már meg végleg lecsúszni készülő paplana. Számtalan, testének egyéb méreteihez képest siralmasan vékony lába tehetetlenül kapálódzott szeme előtt.

„Mi történt velem?” – gondolta. Nem álmodott. Szobája, e szabályos, csak kissé szűk emberi szoba, békésen terült el a jól ismert négy fal között. Az asztalon kicsomagolt posztómintagyűjtemény hevert szanaszét – Samsa utazó ügynök volt –, fölötte pedig ott lógott a kép, amelyet nemrég vágott ki egy képes folyóiratból, és foglalt csinos, aranyozott keretbe. Egy hölgyet ábrázolt szörmekalapban és szörmeboával, feszes tartásban ült, alsókarja egészen eltűnt nehéz szörmemuffjában, amelyet a szemlélő felé nyújtott.

(Franz Kafka: *Az átváltozás*)

Jeff Goldblum *A légy* (*The Fly*) című filmben

a) Közös elem: _____

b) Eltérés: _____

c) Milyen vizuális kód/elem íródik bele a Kafka-szövegbe? _____

Megoldás:

a) A közös elem a metamorfózis (átváltás).

b) Gregor Samsa esetében a metamorfózis nem fokozatos, *A légy* című film részletében az átváltás fokozatosan megy végbe.

c) Egy képnek a leírása, amit Samsa egy újságból vágott ki, és bekeretezett.

18. feladat

2.MNY.3.2.5	Haladó szint
<p>Milyen intertextuális elemeket fedezel fel az alábbi szöveg(részlet)ekben? Írd a vonalra annak a műnek a szerzőjét és címét, amelyre a szöveg utal!</p> <p>a) Ős patkány terjeszt kórt körünkben, félelem, meghunyászkodás. Savas szájával mindenünnen ez tátoz ránk, azt várva, más szóljon helyette. Néz, de nem lát, hall, de nem ért. Nem fogja fel, hogy szabadsága, mint szedett fát unott kertész, most hagyja el. (Csengery Kristóf: <i>Egy József Attila-vers elveszett változata</i>)</p> <p>A mű szerzője és címe: _____</p> <p>b) Ez a hajó – <i>a mi hajónk</i> <i>hahó hajó</i> – de rossz hajó</p> <p>Rajta ülünk – <i>lóg a belünk</i> <i>a mi bulink</i> – de rossz buli</p> <p>Kikötőbe – <i>elmenőbe</i> <i>megjövőbe</i> – sose jutunk</p> <p>Hogyha menne – <i>vagy ha állna</i> <i>bármit tenne</i> – vagy csinálna (Zalán Tibor: <i>Magyar táj – magyar hajóval</i> <i>Helyzetjelentés Juhász Gyulának</i>)</p> <p>A mű szerzője és címe: _____</p> <p>c) Ősz újra. Kong a park. Na mondd, beláttad? Van-e tovább? Van tétovább tenálad?</p> <p>Teszek-veszek, szőlőt veszek, miegy mást, szél kavarog, cibál, ahogy mi egymást:</p>	

becsap, kitér, kitár...

Oly elhagyott, sivár
a lelke,
csak zümmög kétkedő
hangon, mint az eső,
mi *ver lenn*...

(Tóth Krisztina: *Őszi sanszok*)

A mű szerzője és címe: _____

Megoldás:

a) József Attila: *Ős patkány terjeszt kórt...*

b) Juhász Gyula: *Magyar táj, magyar ecsettel*

c) Paul Verlaine: *Őszi chanson*

2.3. KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA

A kommunikációs kultúra a gondolatok, érzések és tények kifejezésének és értelmezésének képessége szóban és írásban négy alapvető formában: hallás utáni szövegértés, beszéd, olvasás és írás. Ez a kompetencia magában foglalja a megfelelő nyelvi interakció képességét egy sor szociális és kulturális kontextusban, amilyen például a tanulás, a munka, az otthon világa és a szabadidős tevékenység (Pála, 2006: 137). A tanuló az életkorának megfelelő szóbeli és írásbeli kommunikáció eszköztárának birtokában felkészültté válik arra, hogy teljes jogú tagjaként részt vegyen a társadalom életében: különféle típusú szóbeli és írásbeli szövegeket alkot és ért, nyelvészeti, irodalmi és kulturális témájú előadást tart publikum előtt, toleráns, fejlett vitakultúrával rendelkezik; kialakult az olvasás iránti igénye, különféle olvasási stratégiákat alkalmaz, fejleszti kifejezőkultúráját.

A kommunikációs kultúra fejlesztéséhez kapcsolódó feladatok kreatív feladatmegoldásokra, önálló kutatásra, sokféle könyvtári és internetes feladat, gyűjtőmunka elvégzésére ösztönöznek. Az alapkészségek fejlesztése folyamatos feladata nem csak az anyanyelvi órának, hanem minden iskolafokozat minden órájának szerves részét kell képeznie. E képességcsoport az alapja valamennyi nyelvi tevékenységnek, fejlettsége határozza meg a tanuló iskolai eredményét, szocializációját, a kortársaival és a felnőttekkel kialakítandó kapcsolatainak minőségét. A nyelvi kompetencia fejlesztésének fontos terepe az anyanyelvi, a környezetnyelvi és idegen nyelvi óra.

A feladatok nehézségi foka a hallott vagy írott, illetve a tanuló által (szóban vagy írásban) alkotott szövegek összetettségétől függ. Alapszinten a tanuló egyszerűbb (nyelvi, irodalmi, művészeti) témában fejt ki véleményét; figyelmesen és értőn hallgatja a közepes nehézségű fejtegetést; egyszerű szerkezetű szóbeli és írásbeli szöveget alkot; *közepes összetettségű*² és nehézségű szövegeket olvas. Középszinten és haladó szinten összetettebb szerkezetű és nehezebb szövegeket olvas.

A tanulói teljesítmény szintjeit a mentális folyamatok összetettsége is befolyásolja: alapszinten a tanuló egy meghatározott összetettségű és nehézségű szöveget ért meg, közép- és haladó szinten kritikailag viszonyul a szöveghez (felfedezi a szerző – expliciten, azaz a szövegben kimondott és impliciten kifejezett – hozzáállását, elveit, felméri a szöveg felépítésének logikáját, hitelességét és stílusértékét). Haladó szinten mindenre odafigyelő kritikai hozzáállást, az információk értékelését, csoportosítását stb. várjuk el a tanulótól.

² A szöveg összetettség (egyszerű/összetett) néhány alapvető kritérium alapján határozható meg: tartalom/téma (a megértéshez szükséges előzetes tudás, háttérismeret alapján: közepes nehézségű és nehéz szövegek), az új információk száma, szóhasználat, a mondatok struktúrája, a szöveg felépítése, a mondatok és a szöveg hosszúsága stb.

ALAPSZINT

2.MNY.1.3.1. Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteletben tartja a köznyelvi normát; kulturált nyelvi magatartás jellemzi (meghallgatja és tiszteletben tartja mások véleményét, saját gondolatait a beszédhelyzetnek megfelelően fejt ki), betartja az internetes kommunikáció illemszabályait; folyékonyan és érthetően olvas fel szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket; kifejezően, szövegűen mond el rövidebb szövegrészeket, memoriterek. A tananyaggal, a mindennapi élettel kapcsolatos megnyilatkozásaiban a megfelelő szó- és nyelvhasználatra törekszik az alkalomhoz, helyzethez, beszédpartnerekhez és témához igazodva, valamint ügyel a nem nyelvi kifejezőeszközök (testtartás, arcjáték, gesztikuláció) használatára. Figyelmesen és értőn hallgatja a közepes nehézségű fejtegetést (pl. előadást) nyelvi, irodalmi és művelődési témákról; előadás közben tud jegyzetelni.

2.MNY.1.3.2. Rövid, összefüggő, logikus felépítésű beszélt vagy írott nyelvi szöveget alkot különböző szövegtípusokban és műfajokban. Tartja magát az alaptémához. Alkalmazza az elbeszélő, leíró és érvelő közlésmódokat. Összefoglal egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szöveget kiemelve a lényeges vagy érdekes részeket. Röviden megfogalmazza olvasmányélményét vagy más művészi alkotás keltette érzelmeit, gondolatait.

2.MNY.1.3.3. Irodalmi, nyelvi, művelődési témákkal, illetve a mindennapi élet kérdéseivel kapcsolatos véleménycserében, vitában mások véleményét meghallgatja, és figyelembe veszi azt saját egyszerűbb érvelő szövegének megalkotásakor. A szóban vagy írásban felvázolt álláspontját érvekkel támasztja alá.

2.MNY.1.3.4. Szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaiban alkalmazza a nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat, és tiszteletben tartja a nyelvváltozatok közötti kódváltás szükségességét. Szövegalkotáskor különválasztja a szöveg részeit, címet és alcímeket ad, tud idézni. Az érettségi dolgozatot a szakterületek alkotásának szabályai szerint írja (lábjegyzeteket használ, tartalomjegyzéket és bibliográfiát készít). Magánjellegű és hivatalos levelet ír, gyakrabban használt mindennapi hivatalos szövegfajtákat (önéletrajzot, kérvényt, fellebbezést, igénylést, hirdetést) fogalmaz. Ki tudja tölteni a különböző űrlapokat és formanyomtatványokat. Rendezett, olvasható írásképe van.

2.MNY.1.3.5. Megérti a rövid szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket: megkülönbözteti a szó szerinti és átvitt értelmű, metaforikus jelentéseket. Felismeri a szavak többletjelentését az adott kontextusban, az ismeretlen szavak jelentését kikövetkezteti a szöveggörnyezetből. Meghatározza a szöveg legfontosabb gondolatait, tételmondatait. Figyelemmel kíséri egy-egy gondolat szövegen belüli és szövegek közötti alakulását, viszonyrendszerét.

2.MNY.1.3.6. Rövidebb, egyszerű, a tananyaghoz kapcsolódó szövegek (szakszövegek, tudományos-ismeretterjesztő szövegek, médiaszövegek¹) olvasásakor különböző olvasástípusokat² érvényesít (ismeretszerző, tanulási célú, élményszerző, információkereső, áttekintő, javító, ellenőrző olvasás). Alkalmazza a javasolt olvasási stratégiákat (előzetes tudás aktiválása, az információk rangsorolása, a szöveg és a szerző kérdezése, különböző érzékszervi képek előhívása, következtetés levonása, újraelmondás vagy szintetizálás, javító stratégiák használata) lineáris és nem lineáris³ szövegekre egyaránt.

1 Médiaszövegek alatt azokat a műsorokat, filmeket, képeket, honlapokat értjük, amelyeket a különböző kommunikációs eszközök (pl. a televízió, mozi, rádió, videó, fényképészet, a nyomtatott sajtó, a zenei felvételek, a számítógépes játékok, az internet stb.) hordoznak, illetve továbbítanak.

2 Az olvasástípusoknak különféle kategóriái alakultak ki. Az egyik csoportosítás alapja az olvasó célja az adott szöveggel, e szerint kilenc olvasástípust lehet megkülönböztetni. Az egyes típusok közül a szöveg olvasásakor egyszerre több is érvényesülhet, de a célok változnak szövegolvasás közben. Ez azonban nemcsak a befogadótól, hanem a szöveg műfaji, szerkezeti, tartalmi összetevőitől is függ. Az így elkülönített olvasástípusok a következők:

- *ismeretszerző olvasás* (az olvasó egy adott témában kíván tájékozódni; a tájékozódás egyre kevésbé könyvhöz vagy nyomtatott szöveghez kötött),
- *tanulási célú olvasás* (az olvasott szövegből szerzett ismereteket a hosszú távú memóriában tároljuk, a hagyományos oktatásban jelentősebb szerepű memoritereként akár szó szerint),
- *élményszerző olvasás* (szórakozás, kikapcsolódás, szabadidős tevékenység),
- *kereső olvasás* (egy vagy több hosszabb szövegben kell bizonyos adatokat keresni; a kulcsszavak alapján találjuk meg a keresett szövegrészt (pl. szótárban vagy lexikonban, telefonkönyvben, menetrendben stb.),
- *áttekintő olvasás* (az olvasó a szöveg globális tartalmáról tájékozódik, nem szó szerint olvassa el az adott szöveget, csak szókapcsolatokat, egy-egy mondatot ragad ki),
- *feladatazonosító olvasás* (az iskolai sikerek gyakori akadályja, ha a feladatot a diák azért nem képes teljesíteni, mert az írásban közölt feladatot nem képes megérteni),
- *javító/ellenőrző olvasás*, korrektúraolvasás (tipikus példája az iskolai dolgozatok, tollbamondás, írásbeli feladatok javítása tartalmi, helyesírási, stilisztikai vagy egyéb szempontból; korrektúraolvasás: a nyomdába adandó kézirat ellenőrző olvasása),
- *fordítás céljából történő olvasás* (Gósy, 2005).

„A modern irodalmi hermeneutika és recepcióesztétika háromféle olvasásmódot jelöl meg: az észlelő, a megértő és a történeti olvasatot.

Az esztétikai *észlelő olvasás* még a tényleges megértés előtti előzetes megértés szakasza, amelyben elsősorban a formavilágot érzékeljük.

A *megértő olvasásban* tárulhat fel a mű struktúrája és teljes szemiotikai rendszere, amelyben az egyes elemek egymásra vonatkoztatott szerepét is értjük. Az olvasó képes megragadni a szöveg kiterjedő formavilágát is. A műegészről a részektől, majd a részektől visszajutunk egy megértett egészre, s közben feltárul a mű jelentésvilága is.

A *történeti olvasat* feltárja a mű geneziséjét, ennek kontextusát. Megérteti azt, hogy a mű keletkezésekor milyen „kérdésre” milyen „választ” adott. A három olvasási mód vezethet el a komplex megértésig. A szöveg és a befogadó előbbi módon megvalósuló interakciójában válik a szöveg ténylegesen művé (Virágné Horváth, 2006: 97–98).

3 A szövegek formátuma szempontjából a PISA2009 megkülönböztet *folyamatos, nem folyamatos, kevert és többszörös* szövegeket.

A *folyamatos szövegek* bekezdésekbe szerveződő mondatokból állnak. (A nyomtatott médiában a folyamatos szövegek csoportját újságcikkek, esszék, novellák, beszámolók és levelek képviselik. Az elektronikus médiában a blogok, beszámolók és hírportálok cikkei képviselik a folyamatos szövegeket.)

A *nem folyamatos szövegek*, más szóval dokumentum típusú szövegek listák kombinációinak tekinthetők (listák, táblázatok, grafikonok, diagramok, hirdetések, időrendek, katalógusok, mutatók és űrlapok).

A jól formált *kevert szövegekben* az egyes összetevők (például egy táblázat és a hozzá tartozó szöveges magyarázat) kölcsönösen összefüggnek lineáris és globális kohézió és koherencia tekintetében is. A *kevert szövegek* nyomtatott formában leggyakrabban magazinokban és kézikönyvekben fordulnak elő, ahol a szerzők több csatornán kívánnak információt közölni. Az elektronikus médiában tipikusan kevert szöveget tartalmaznak a szerzői alapú weboldalak, amelyeket gyakran listák, szövegbekezdések és képek alkotnak.

A *többszörös* szövegek egynél több egymástól függetlenül keletkezett és külön-külön is értelmes szövegből állnak, amelyek kifejezetten a mérés kedvéért szerepelnek egy egységként. A szövegek közötti viszony első látásra nem nyilvánvaló: ki is egészíthetik egymást és ellent is mondhatnak egymásnak. Az elektronikus médiában fordul elő leginkább (PISA2009).

2.MNY.1.3.7. Kritikai szemlélettel viszonyul rövid szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (megfogalmazza, hogy okozott-e olvasási vagy megértési nehézséget a szöveg, mely részek voltak érdekesek/különlegesek; elegendő ismeretet közvetített-e a szöveg a tananyag elsajátításához stb.), és állításait röviden megindokolja.

2.MNY.1.3.8. Információszerzéshez nyomtatott forrásokat használ (szótárakat, lexikonokat, helyesírási szabályzatot), megismerkedik az elektronikus adatgyűjtéssel (elektronikus folyóirat, honlapok stb.) is. Megkülönbözteti egymástól az egyszerűbb médiaszövegeket, és felismeri bennük a sajátos módszereket, technikákat és a kifejezési módokat. Felméri a médiaszövegek pozitív és negatív hatásait, tisztában van az elektronikus kommunikáció és az információ-megosztás nyújtotta lehetőségekkel, felismeri a bennük rejlő esetleges veszélyeket. Különbséget tesz a valóságos és a virtuális világ között.

KÖZÉPSZINT

2.MNY.2.3.1. Hosszabb, egyszerű beszélt vagy írott nyelvi szöveg megalkotásakor saját véleményének, álláspontjának pontos, árnyalt tolmácsolására törekszik. Helytáll a kommunikáció különböző közéleti színterein, közönség előtt beszél nyelvi, irodalmi és művelődési témákról. Álláspontját hitelesen képviseli, ugyanakkor tiszteli a sajátjától eltérő véleményeket; szóbeli közlései során alkalmazkodik a kommunikációs folyamat tényezőihez, céljához, és figyelembe veszi a különböző szövegműfajok, stílusrétegek sajátosságait. Kifejezően olvas szépirodalmi szövegeket, illetve a mindennapi kommunikációban a mondat- és szövegfonetikai eszközök (hangerő, hangmagasság, hangszín, tempó, szünet, hangsúly, hanglejtés) ismeretének birtokában hozza létre produkcióját. Képes hosszabb szövegrészletek, memoriterek szöveghű, értelmesen tagolt és kifejező előadására. Törekszik a megfelelő artikulációra, a kiejtés egyéni sajátosságainak fejlesztésére és tudatos használatára. Hosszabb nyelvi, irodalmi és művelődési témákról szóló előadásokon aktív, értő közönség, kérdéseket tesz fel.

2.MNY.2.3.2. Hosszabb, egyszerű beszélt és írott szöveget alkot az elbeszélő, leíró és érvelő¹ közlésmódot alkalmazva. Véleménycserében, vitában pontosságra, érzékletességre és a lényeg kiemelésére törekszik, megfelelő kitérőket tesz, érdekes részleteket és megfelelő példákat választ. Felismeri a humort az irodalmi művekben, és megfelelő módon alkalmazza azt saját szövegeiben. Pontosan megfogalmazza az irodalmi mű vagy más művészi alkotás keltette hangulatot, élményt, véleményt, álláspontot. Röviden összefoglal hosszabb, egyszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket.

¹ Érvelésre a tanítás minden szegmentumában szükség van. A tanuló eme képességét folyamatosan fejlesztjük: spontán beszélgetés során, az érvek típusainak megismertetése alkalmával, a szónoki beszéd tanulásakor, az érvelési technika gyakorlásakor, a megfelelő mondattípusok tudatos felhasználásakor, beszédművek és szónoki beszédek, érvelő esszék megalkotásakor, a vita során. Az irodalmi alkotások elemzésekor megtapasztalt ráismerés, a retorikai eszközök megismerése, a kisebb-nagyobb érvelő beszédek megalkotása, az irányított és szabad érvelés alkalmazása különböző szövegtípusokban egymásra épül, és a tanulási folyamatban érvényesíti mind az ismeretszerzést, mind az élményszerűséget.

2.MNY.2.3.3. Megérti a hosszabb, egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket: bemutatja a szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek, jellemelek, érzelmek és gondolatok

összefüggéseit, felismeri a lírai formanyelv (ritmus, rím, hangzás, képiség) stíluseszközeit. Képes a szövegek közötti kapcsolatok felismerésére és értelmezésére (pl. téma, szereplők, motívumok, utalások).

2.MNY.2.3.4. Hosszabb, egyszerű, a tananyaghoz kapcsolódó szövegeket (szakszövegeket, tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, médiaszövegeket) olvas, miközben különböző olvasástípusokat érvényesít. Az olvasási stratégiákat az olvasás céljához igazítja.

2.MNY.2.3.5. Kritikai szemlélettel viszonyul a hosszabb, egyszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (felméri, hogy a szöveg különböző formai-stilisztikai jellegzetességei mennyire befolyásolják a megértését; felismeri az intertextualitást; a nyelv és irodalom tananyagának feldolgozására szolgáló szövegben megvizsgálja a szerkesztettséget, koherenciát, információtartalmat stb.); érvekkel támasztja alá véleményét; megnevezi információinak forrását.

2.MNY.2.3.6. Képes a hagyományos és az új médiumokban fellelhető információk keresésére, értékelésére, rendszerezésére és bemutatására; a rendelkezésre álló információk értékelése során kritikai és reflektív szemlélet jellemzi; az internet alapú szolgáltatásokat (vitafórumokat, elektronikus levelezést stb.) megfelelően használja; önállóan felfedezi a médiaszövegek hatáskeltésre, figyelemfelhívásra, befolyásolásra szolgáló eszközeit.

HALADÓ SZINT

2.MNY.3.3.1. A nyilvános beszéd, a közszereplés főbb nyelvi és viselkedésbeli kritériumait alkalmazza élőbeszédben, felolvasásban, memoriterek szöveghű előadásában, adott témáról szóló szóbeli előadásban; a nyelv zenei eszközeit (artikuláció, beszédtempó, hangerő, hangsúly, hangletetés, szünet) kifejezően és helyesen alkalmazza; fejlett retorikai készségekkel rendelkezik, a hallgatóság elvárásainak figyelembevételével tart előadást, amit a közönség reakcióinak függvényében képes átalakítani; törekszik a beszédpartnerrel való együttműködésre, valamint a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióna.

2.MNY.3.3.2. Megvitat összetett nyelvi, irodalmi és művelődési témákat; véleményt formál a szépirodalmi szövegek értékeiről, valamint a nem szépirodalmi szövegek rendeltetéséről és értékeiről; magabiztosan alkalmazza az erkölcsi, esztétikai, poétikai, retorikai, stilisztikai fogalmakat.

2.MNY.3.3.3. Szakszövegeket, prezentációkat, publicisztikai műfajú írásokat és irodalmi szövegeket a szövegalkotás állomásainak a figyelembevételével, a beszédhelyzetnek, a műfajnak megfelelő stílusban, a szövegösszefüggést biztosító elemek alkalmazásával alkotja meg és adja elő.

2.MNY.3.3.4. Megérti az összetettebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket. Összetettebb, a tananyaghoz kapcsolódó szövegeket (szakszövegeket, tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, médiaszövegeket) olvas, miközben különböző olvasástípusokat érvényesít. Olvasási stratégiáit az adott irodalmi mű jellemvonásaihoz és az olvasási célhoz alakítja.

2.MNY.3.3.5. Kritikai szemlélettel viszonyul az összetettebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (felméri, mennyire sikeresen közvetíti a szöveg az információkat, észreveszi, mely adatok hiányoznak; megvizsgálja, a felsorakoztatott érvek megalapozzák-e a szöveg legfőbb állításait; ellenőrzi az információk hitelességét stb.). Véleményének kifejtésében érett érvelő technika érvényesül.

2.MNY.3.3.6. Felméri a stilisztikai eljárásokat a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegben; összehasonlítja két (vagy több) összetett szöveg stilisztikai eljárásait. Értelmezi szerepüket az említett típusú szövegek esztétikai és jelentésbeli jellegzetességeinek megvalósításában.

2.MNY.3.3.7. Tisztában van a nyomtatott és elektronikus források szerepével és lehetőségeivel a megbízható és érvényes információk keresésében. Széleskörűen kihasználja az on-line kommunikáció (vitafórumok, elektronikus levelezés, videokonferencia stb.) lehetőségeit. Rövid, egyszerű médiaszöveget hoz létre.

2.3.1. feladatsor

1. feladat

2.MNY.1.3.1.	<i>Alapszint</i>
A testvéred tanulja a leckét, s megkér téged, hogy ne zavarj. Különbözőképpen próbál meggyőzni téged. Minősítsd a megnyilatkozásait! Egyenes vonallal húzd alá a legudvariasabb változatot, hullámos vonallal a legdurvábbat!	
a) Fejezd már be! b) Megkérlek, hogy fejezd már be! c) Leszel szíves befejezni a szócséplést! d) Légy szíves, maradj csöndben! e) Hagyd már abba a szövegelést! f) Fogd már be a szád! g) Megkérhetlek, hogy hagyd már abba?	
Megoldás	
d) <u>Légy szíves, maradj csöndben!</u> f) <u>Fogd be a szád!</u>	

2. feladat

2.MNY.1.3.1.	<i>Alapszint</i>
A beszédhelyzeteknek megfelelően, az adott nyelvrétegből származó kifejezésekkel fogalmazd meg az alábbi tartalmat!	
Két fiú összeverekedett egy lány miatt.	
a) Hivatalos stílusban az igazgatói irodában _____	
b) Bizalmas stílusban, baráti körben _____	
Megoldás	
Például: a) Két fiú <i>bántalmazta egymást egy diáklány miatt.</i> b) Két <i>skac/krapek</i> <i>összebunyózott egy bige/csaj miatt.</i>	

3. feladat

2.MNY.1.3.2.

Alapszint

A művészet szerepéről különböző nézetek uralkodtak az évszázadok során. Volt, aki a társadalmi szerepét hangsúlyozta, volt, aki az öntörvényűségére, az esztétikára, a szépségre, a varázslatra esküdött (hisz a vers értéke nem a témájától függ).

Helyezkedj bele ezekben a szerepekbe, és ennek megfelelően írd két miniesszét egyik, majd a másik nézet támogatására! Íme, a feladatok!

a) Fogalmazz (6-7 mondatos) miniesszét a költészetről a következő címmel: *Mire jó a vers?*

Érvelj a művészet társadalmi szerepe mellett irodalmi tanulmányaid során kialakult ismereteid alapján.

- Kezdj a címül szolgáló költői kérdéssel!
- Érvelésedben alkalmazd a haladó ismétlést!
- Zárd le az írást költői kérdéssel!

Mire jó a vers?

b) Írd (6-7 mondatos) miniesszét a költészetről a következő címmel: *Mire jó a vers?* Érvelésedben személyes érzéseidet, a költészet szabadságát, varázslatos voltát domborítsd ki! Idézetet is beleszőhetsz az alkotásba.

- Kezdj a címül szolgáló költői kérdéssel!
- Érvelésedben alkalmazd az előismétlést!
- Zárd le az írást egy kérdéssel!

Mire jó a vers?

Megoldás
<p>Egy-egy megoldás a számtalan lehetséges közül:</p> <p>a) <i>Mire jó a vers?</i> A vers töltse be a szerepét! A szerepe pedig, hogy fölemelje az embert, Az embert, aki mindig megaláztatásokat szenved, Szenved, mert senki sem gondol rá, Gondol rá és harcol érte a költő, a magára valamit adó író. Úgy véled, hogy igazam van?</p> <p>b) <i>Mire jó a vers?</i> A vers fölemel és ellazít, A vers a lepkével szárnyal, A vers velem van, ha baj van, A vers érzékeny jószág, <i>A vers tünékeny alma.</i> Mi lenne velünk nélküle?</p>

4. feladat

2.MNY.1.3.2. 2.MNY.1.3.4.	<i>Alapszint</i>
<p>Olvasd el az alábbi szöveget! Érvelj amellett, miért fontos ma a rousseau-i felfogás, Rousseau „vissza a természethez” elve. Adj címet is a szövegednek, amelyben idézd is a rousseau-i jelszót!</p> <p>Rousseau életében 1749 egyik októberi napján következett be a sorsdöntő fordulat: <i>Diderot</i> egyik írása miatt rövid időre börtönbe került, őt készült meglátogatni Rousseau, amikor útközben kezébe akadt a dijoni Akadémia egyik pályázati felhívása. A kérdés, melyre választ vártak, így hangzott: „<i>A tudományok és művészetek fejlődése rombolta, avagy fejlesztette az erkölcsöket?</i>” A felvilágosult ész korszakában az egyetlen elvárt válasz az lett volna, hogy a tudományok és művészetek fejlődése természetesen finomították az erkölcsöket is. Rousseau azonban lángelme volt, nem szokványos filozófus. Fonákjáról szemlélte a dolgokat, és az igazságot egy csomó féligazsággal elegyítve az egykori szofisták virtuóz bizonyítási technikájához méltó szinten fejtette ki véleményét: „<i>A becsület a tudatlanság gyermeke, a tudomány és az erény tehát összeférhetetlenek.</i>”</p> <p>„Megjöttek a bölcsek, elmennek a jók” – idézi Senecát, amikor végletekig élezi ki az ellentmondást: a tudomány és a művészet egyenesen az emberiség bűneiből fakad. A csillagászat a babonából, az ékesszólás a hiúságból, a geometria a kapzsiságból, a fizika a kíváncsiságból, az etika a gögből.</p> <p>Nem várta a sikert, meglepődött, amikor értekezésével óriási sikert aratva <i>elnyerte a dijoni akadémia pályadíját.</i> (A „vissza a természethez” – jelszót ettől kezdve társítják Rousseau nevéhez, noha ez a felszólítás nem is szerepel a pályaműben.)</p> <p style="text-align: right;">(Pukánszky Béla–Németh András: <i>Neveléstörténet</i>)</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	

Megoldás

Értékelési szempontok: az írásmű a feladatban kijelölt problémához, témához kapcsolódik; megfelelő mennyiségű érvet, állítást tartalmaz; az állítások életszerűek, problémaérzékenyek, érvekkel alátámasztottak és meggyőzőek; a szöveg megfelel a kijelölt szövegtípus, szövegműfaj követelményeinek; gondolatmenete logikus; megfelelően alkalmazza a jelentésbeli és a grammatikai kohézió eszközeit; helyesírási és nyelvhelyességi szempontból kifogástalan (az idézés szabályainak megfelel).

5. feladat

2.MNY.1.3.4.

Alapszint

Melyik a helyes alak az új helyesírási szabályzat szerint? Karikázd be a helyes válasz előtti betűt!

a)

b)

c)

d)

Megoldás:

b)

6. feladat

2.MNY.1.3.4.

Alapszint

Melyik a helyes alak? Karikázd be a helyes felirat előtti betűt!

a)

b)

Kisfaludy Sándor u. 1.

c)

d)

e)

f)

Megoldás:

b), d), e)

7. feladat

2.MNY.1.3.4.
2.MNY.2.1.2.

Alapszint
Középszint

Hogyan köszönsz az alábbi helyeken, hogyan szólítod meg a meghatározott személyeket, miképp kérsz elnézést az általad okozott kellemetlenségért?

<i>Beszédhelyzet</i>	<i>Köszönés</i>	<i>Megszólítás</i>	<i>Bocsánatkérés</i>
Iskolákban, az igazgatói irodában			
Diákönkormányzati ülésen			
Nagymamához érkezte			
Egy bulin, ahol egy fiúval/lánnyal szeretnél megismerkedni			

Megoldás (Egy a sok lehetséges közül)

<i>Beszédhelyzet</i>	<i>Köszönés</i>	<i>Megszólítás</i>	<i>Bocsánatkérés</i>
Iskolákban, az igazgatói irodában	Jó napot kívánok!	Kedves Igazgató Asszony/Úr! Tisztelt Igazgatónő/ Igazgató Úr!	Szeretnék elnézést kérni a tegnapi kellemetlenségért, amit én okoztam.
Diákönkormányzati ülésen felszólalóként	Szevasztok! Sziaztok! Helló!	Kedves Fiúk, Lányok! (Csajok/Srácok!)	Bocsi a tegnapi balhéért, nem volt szándékomban kalamajkát okozni.
Nagymamához érkezte	Csókolom/Szia!	Nagyi/Mama/Mamuci!	Ne haragudj már rám a tegnapi szamárságért! Tudod, hogy szeretlek, nem akartam bajt.
Egy bulin, ahol kortársadhoz: Máriaához/Károlyhoz szeretnél közelebb kerülni.	Csáó! Csá! Helló! Szia!	Marika/Marcsi, Karesz/Karcsi!	Ezer bocsi, nem akartam semmi zúrt okozni, különösen nem, neked.

8. feladat

2.MNY.1.3.4.
2.MNY.1.3.5
2.MNY.3.3.4.

*Alapszint
Haladó szint*

Olvasd el a szöveget, tanulmányozd a plakátot, és válaszolj a kérdésekre!

Megérkezett Magyarországra a múmiákat bemutató kiállítás

A kontinens legnagyobb ilyen jellegű gyűjteménye igazi világszenzáció, a tárlat eddig soha nem látott összetételben mutatja be 4500 év múmiáit.

Egyiptomtól a korai dél-amerikai kultúrákon át az európai középkoron keresztül egészen a 18. századi Magyarorszáig követhető, hogyan konzerválódtak a testek természetes, illetve mesterséges módon. A bemutatott múmiák és kiállítási tárgyak magyar és külföldi kutatók segítségével, hazai és nemzetközi múzeumok, magánygyűjtemények, egyetemek és tudományos intézetek összefogásával érkeztek meg Budapestre.

„Az új tudományos módszerek segítségével belelátunk a testekbe, és szinte meg tudjuk szólaltatni őket. Elmondják, miként éltek az emberek az ő korukban. A vizsgálatok segítségével megismerjük táplálkozásukat, személyes tragédiáikat, betegségeiket, haláluk körülményeit. Sok az izgalmas tárgyi emlék, ám ezek a múmiák még többet elárulnak a letűnt korok embereiről” – mondta Szikossy Ildikó antropológus, a kiállítás egyik kurátora.

A Világ Múmiái Kiállításon a közönség láthat természetes módon konzerválódott jégmúmiát, a forróság által kiszárított tetemet, és megtekintheti az egyik híres lápi múmiát is, egy vaskori nő oxigénhiányos körülmények hatására konzerválódott testét Hollandiából.

Ugyancsak a természet őrizte meg 300 éven keresztül egy rejtélyes, erőteljes felépítésű férfi, az „Erdélyi múmia” testét, ám róla szinte semmi biztosat nem tud a tudomány.

„A kiállítás alatt folyamatosan vizsgáljuk majd a leletet, és reméljük, hogy mire a végéhez közeledik a tárlat, megoszthatjuk a nagyközönséggel kutatásunk eredményeit” – mondta Pap Ildikó, a kiállítás antropológus kurátora.

A mesterségesen mumifikált testek között láthatók dél-amerikai „kosár múmiák”, valamint számos ókori egyiptomi maradvány, a hozzájuk tartozó tárgyi emlékekkel, koporsókkal, eszközökkel, amelyek elmesélik, miként gondolkodtak a halálról ennek a civilizációnak a tagjai. Az úgynevezett „Marylandi múmia” is része a tárlatnak. Egy amerikai férfi felajánlotta a testét, hogy a tudósok a halála után ókori egyiptomi eszközöket és módszereket alkalmazva mumifikálják őt.

A Világ Múmiái Kiállítás idejére hazahozták Magyarországra a váci Fehérek templomából feltárt család három tagját, anyát, apát és kis gyermeküket, Jánoskát. Az ő kriptában megőrzött testük tragikus, de az 1700-as években egyáltalán nem ritka sorsról árul el részleteket. Ezeken kívül számtalan érdekesség, tudományos különlegesség várja az érdeklődőket a tárlaton, amelyet Prága

után a kontinensen másodjára Budapesten mutat be a JVS Group, még hozzá exkluzív összeállításban. A Világ Múmiái Kiállítás 2019. január 20-ig várja a látogatókat.

(Forrás: *National Geographic*)

a) Adj másik címet az írásnak!

b) Mi a kiállítás címe? _____

c) Mióta látogatható a kiállítás Budapesten? _____

d) Magyarországi múmia látható-e a tárlaton?

e) Hol mutatták be ezt a kiállítást eddig Európában? _____

f) Szerinted mit jelent az *antropológus* kifejezés? Húzd alá a helyes választ!

– a hagyományos életmódot folytató népcsoportok tárgyait, művészetét, hagyományait kutató szakember

– az embert, az ember fejlődését, származását, az emberi test felépítésének változásait vizsgáló szakember

– kórházban a vezető főorvos első helyettese

g) A tárlat anyagából mi az, ami a leginkább felkeltette a magyarországi antropológusok kíváncsiságát, tudományos érdeklődését? Miért?

h) Írd le, mit ábrázol a plakáton látható illusztráció és a kiállítás címét kiegészítő *Élő történelemkönyv* alcím! Hogyan kapcsolódnak a kiállításához, milyen a kommunikációs szerepük?

Megoldás

a) Pl. 4500 év múmiái Budapesten; Jánoska múmiája is látható a budapesti kiállításon; 300 év után feltárul-e az Erdélyi múmia rejtélye?

b) A Világ Múmiái Kiállítás

c) 2018. augusztus 16-a óta

d) Igen, a váci múmiák közül egy háromtagú család mumifikálódott tetemeit.

e) Prágában

f) az embert, az ember fejlődését, származását, az emberi test felépítésének változásait vizsgáló szakember (az első az etnográfus, a harmadik az adjunktus szó meghatározása)

g) Az Erdélyi múmia, mert a 300 évvel ezelőtt élt férfi leletéről szinte semmi biztosat nem tud a tudomány.

h) Pl. Az illusztráció figyelemfelkeltő, a három különböző fej arra utal, hogy a kiállítás anyagához a múmiákat az egész világról (Dél-Amerikától Egyiptomig) gyűjtötték össze, a kiállításon különféle emberfajták/rasszok mumifikálódott leletei láthatók. Középen található fej bal felének a röntgenfelvétele látható, ami arra utal, hogy ezeket a leleteket tudományos kutatásoknak is

alávetették, amiknek köszönhetően információt kapunk a táplálkozási szokásaikról, életkörülményeikről, betegségeikről, haláluk okáról... Az *Élő történelemkönyv* metaforikus alcím arra utal, hogy a kiállításon élőben lehet látni az ember fejlődésének 4500 éves történelmét; bár a humor forrása is lehet, mert a múmiák nem élők stb.

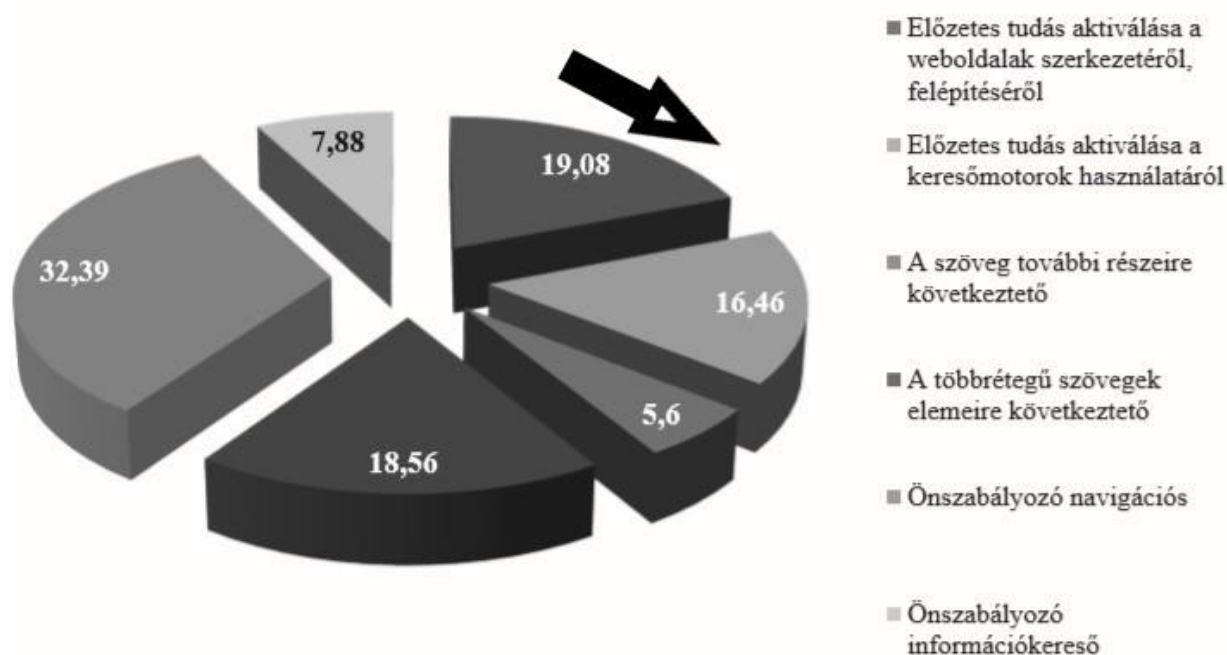
9. feladat

2.MNY.1.3.6.

Alapszint

Tanulmányozd a grafikont, amely egy digitális szövegek olvasásakor nyújtott szövegértési teljesítményt kutató empirikus vizsgálat részeredményét mutatja, és válaszolj a kérdésre!

A kulcsszókereső olvasástípusban a hatékony olvasók mind a hat digitális szövegolvasási stratégiát alkalmazták, ahogyan azt a 15. ábra is szemlélteti. Az *előzetes tudás aktiválása a weboldalak szerkezetéről, felépítéséről* stratégiát a diákok 19,08%-a használta.

15. ábra

A digitális szövegolvasási stratégiák eloszlása a kulcsszókereső olvasástípus hatékony megoldásaiban (N = 571) (Gonda, 2015: 67)

- a) A diákok legtöbbször az *önszabályozó navigációs* szövegolvasási stratégiát alkalmazta.
 IGAZ HAMIS
- b) A *szöveg további részeire következtető* stratégiát a legkevesebb diák alkalmazta.
 IGAZ HAMIS

Megoldás

- a) IGAZ, b) HAMIS

10. feladat

2.MNY.1.3.6.

Alapszint

Tanulmányozd a táblázatot, amely a népesség számának és sűrűségének alakulását mutatja 1495 és 2011 között Magyarország jelenlegi területén, és válaszolj a kérdésekre!

8. táblázat A népesség száma és sűrűsége (1495–2011)

Év	A népesség		Időszak	A népességszám növekedése/ csökkenése		
	száma	sűrűsége (fő/km ²)		adott időszakban		évente
				összesen	%-ban	
1495*	1 032 000	11,1
1715*	1 480 000	15,9	1495–1715	448 000	43,4	0,19
1787*	2 681 595	28,8	1715–1787	1 201 595	81,2	1,13
1828*	3 578 666	38,5	1787–1828	897 071	33,5	0,82
1869	5 011 310	53,9	1828–1869	1 432 644	40,0	0,98
1880	5 329 191	57,3	1869–1880	317 881	6,3	0,56
1890	6 009 351	64,6	1880–1890	680 160	12,8	1,21
1900	6 854 415	73,7	1890–1900	794 392	13,2	1,25
1910	7 612 114	81,8	1900–1910	757 699	11,1	1,05
1920	7 986 875	85,9	1910–1920	374 761	4,9	0,48
1930	8 685 109	93,4	1920–1930	698 234	8,7	0,84
1941	9 316 074	100,1	1930–1941	630 965	7,3	0,70
1949	9 204 799	98,9	1941–1949	-111 275	-1,2	-0,15
1960	9 961 044	107,1	1949–1960	756 245	8,2	0,72
1970	10 322 099	111,0	1960–1970	361 055	3,6	0,36
1980	10 709 463	115,1	1970–1980	387 364	3,8	0,37
1990	10 374 823	111,5	1980–1990	-334 640	-3,1	-0,32
2001	10 198 315	109,6	1990–2001	-176 508	-1,7	-0,15
2011	9 986 000	107,3	2001–2011	-212 315	-2,1	-0,21

Megjegyzés: Az adatok Magyarország jelenlegi területére vonatkoznak.

Forrás: * Kocsis K. számítása (2010), Központi Statisztikai Hivatal (www.ksh.hu)

(Kocsis–Schweitzer, 2011: 88)

- a) Melyik évig nőtt folyamatosan a népesség száma a háborús éveket kivéve (1941–1949 közötti kimutatás) a 20. században? _____
- b) Melyik évtől csökkent a népesség száma 10 millió fő alá? _____
- c) Melyik periódusban növekedett a népesség száma a legnagyobb mértékben? Hány százalékos volt a növekedés az adott időszakban? _____

Megoldás

a) 1980-ig

b) 2011-től

c) 1828–1869 között, 40,0%

11. feladat

2.MNY.1.3.8.	Alapszint
<p>Honnan származhat a szócikk? Segítségül megadtunk öt lehetséges forrást. Írd be a helyes válasz előtti betűt a szócikk utáni vonalra!</p> <p>halak (Pisces) a gerinchúrosok (<i>Chordata</i>) törzsének egy nem rendszertani csoportja. Régebben egységes osztályként tartották számon, mára azonban az elsődlegesen vízi gerinces állatok (tehát nem a másodlagosan vízi életmódúvá vált szárazföldiek, pl. a cetek) gyűjtőnevévé vált. A négy lábúakon (<i>Tetrapoda</i>) kívül a koponyások (<i>Craniata</i>) kládjába tartozó összes élőlény hal. Forrás: _____</p> <p>hal² fn 1. Vízben élő, kopoltyús (és pikkelyes) gerinces állat. 2. Halhús. [fgr] Forrás: _____</p> <p>hal A →VÍZ, így a szimbolikus vizek jelképe. Ókori eredetű csillagképeink közül azok, amelyek az Égi Egyenlítő, a kozmikus „vízvonal” alá kerültek annak idején, vízi lények neveit viselik. Az ósvíznek, a legfőbb istenanya magzatvizének, az élet és halál vizének lakójaként az örök megújulás, az újjászületésre váró élet (→LÉLEK, magzat) szimbóluma; életjelkép voltára vall, hogy sokszor mint életmentő jelenik meg (l. → DELFIN) Forrás: _____</p> <ul style="list-style-type: none">a) A magyar nyelv értelmező szótárab) A magyar helyesírás szabályaic) Idegen szavak szótárad) Természettudományi lexikone) Jelképtár	
Megoldás	
d), a), e)	

12. feladat

2.MNY.2.3.1.

Középszint

Írj 10–12 mondatból álló dialógust a kép alapján!

Megoldás

Értékelési szempontok: a szöveg eredetisége, megszerkesztettsége, stílusa, szóhasználata (megfeleljen a fényképen látható kontextusnak, a beszélők életkorának), helyesírása, nyelvhelyessége, terjedelme.

16. feladat

2.MNY.2.3.2.	Középszint
<p>Az esszék bevezetőjének négy jellegzetes típusa van: <i>kérdező</i>, <i>elbeszélő</i>, <i>helyreigazító</i> (tények, háttér-információk, definíciók, idézetek révén), <i>előkészítő</i>.</p>	
<p>Olvasd el az alábbi szövegeket, s állapítsd meg, milyen típusú bevezetőkről van szó! Válaszodat írd a szövegek alatt lévő vonalra!</p>	
<p>Szív Ernő a következőképpen mesélte. Vasárnap reggel van, halottak napja, a halványkék ég alá leng az őszirozsa illata és az ára. Faggyús a temetőrács, a kőputtónak bekormozódik a szárnya. Mondják a rádióban, hogy az egyik szarajevói könyvtárban másfél millió könyv égett el a háború alatt. Egy Horvátországban élő szerb író mesél erről, mondja, hogy magyar könyvek is elpusztultak a lángokban.</p>	
<p style="text-align: right;">(Szív Ernő: <i>Én viszem le a szemetet!</i>)</p> <p>a) _____</p>	
<p>„A szent Poézis néma hattyú, – Hallgat örökre hideg vizekben.” Ilyen csodálatos Berzsenyi-szavakkal hallgat az örök romantika hattyúja a magyar irodalomban. Irigylésre méltó hattyú. Bár a mi anti-hattyúink is így tudnának hallgatni, itt, a 20. században. Mert mi – nagy apparátussal – kitaláltuk az anti-hattyút, a költőietlen költészetet.</p>	
<p style="text-align: right;">(Nemes Nagy Ágnes: <i>Anti-hattyú</i>)</p> <p>b) _____</p>	
<p>Joseph Grenny, a <i>Crucial Conversations</i> című amerikai könyvsiker társszerzője szerint sokan tévesen úgy vélik, hogy az érzékeny témák megbeszélésének kikerülésével megússzák a veszekedést, és ezzel kifejezetten jól tesznek a párkapcsolatuknak – olvasható a The Guardian című brit lap honlapján.</p>	
<p style="text-align: right;">(http://www.innoportal.hu/esszel-nagyobb-az-esely-a-boldog-kapcsolatra)</p> <p>c) _____</p>	
<p>Van-e az időnek ujja, s ha van, felemeli-e, ha felemeli, ez mit jelent: jót, rosszat? Figyelmeztet valamire? Mire figyelmeztet az idő, ha felemeli az ujját? Arra, hogy rajtad tartja a szemét, vagy arra, hogy leveszi rólad a tekintetét, már annyit sem számítász neki? Azt jelzi, hogy kifutottál az időből? Mit jelent, ha kifutunk az időből? Ha kifuthatunk az időből, akkor az idő és az én valahol egyek vagyunk? Azt jelenti, hogy elhagyjuk magunkat? (Vesztett fejsze nyele.) Vagy az idő egy lakás, egy korszerű irodaház, ahonnét kiugrunk egy hamburgerre dél körül?</p>	
<p style="text-align: right;">(Háy János: <i>Dal az idő fölemelt ujjáról</i>)</p> <p>d) _____</p>	
<p>Megoldás</p>	
<p>a) elbeszélő bevezető b) (idézzel) előkészítő c) helyreigazító d) kérdező</p>	

17. feladat

2.MNY.2.3.5.	Középszint
<p>A nyelvi agresszió mindennapos dolog. Néha úgy érezzük, megütöttek bennünket (szíven ütöttek), ezért is beszél úgy a modern nyelvészet a beszédről, mint tettről, cselekedetről. Ha valaki megbánt bennünket a szavaival, igyekeznünk kell leszerelni. Fogalmazd meg, hogyan oldanád meg az alábbi helyzeteket szép szóval (néhány mondatban)! Vigasztald a társadat, mentsd ki az udvariatlankodót!</p>	
<p>a) A testvéred tanul, és mikor az élményeidet meséled, rád rivall: <i>Fogd már be a szád!</i> Békéltető válaszod:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
<p>b) A vendéglőben ebédelsz a barátnőddel. A pincér kihozza a vacsorát, és rálép a barátnőd csinos topánkájára. Ő fölszisszen: <i>Maga faragatlan fráter, nem tud vigyázni!</i> A következőképp nyugtatod meg:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
<p>c) A kiskutyáját sétáltatja a nagymamád az utcán, mikor odaszól két szomszéd lány: <i>Hogy ez micsoda ronda dög!</i> Így lépsz közbe vigasztalóként:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
<p>d) A barátod ingerülten meséli, hogy egy közös barátnőtök a közösségi hálón kibeszélte, hogy szerelmes vagy az egyik osztálytársadba. Így fakad ki: <i>Az a nyomorult pletykafészek, hogy pukkadna meg!</i> A következőképp próbálsz oldani a helyzetet:</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
<p>Megoldási lehetőségek (egy-egy a számtalan variáció közül)</p>	
<p>a) Bocsi, már itt sem vagyok, tudom, milyen fáradt vagy. Készíték neked egy finom teát, s ha kell, elmegyek helyetted bevásárolni. (Utána lejátsszuk a kedvenc társasjátékunkat, amit a múltkor annyira akartál.)</p> <p>b) Ne haragudj rá, ő is ember, és biztosan sok munkája volt ma. Hazafelé betérünk a sarki szalonba egy kis talpmasszázsra.</p> <p>c) Nagyi, bocsáss meg nekik, nem tudhatják, milyen aranyos a Csülök. Holnap bemutatok majd nekik egy-két trükköt a kedvenceddel. Biztos megnevetteti őket, most úgyis szomorúak, mert nem mehetek el bulizni.</p> <p>d) Ne szitkozódj, az átok visszaszáll rád! (Amúgy a dolog még a javadat is szolgálhatja.)</p>	

18. feladat

2.MNY.2.3.6.

Középszint

IGAZ vagy HAMIS?

Olvasd el a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház december végi műsorát, az online jegyvásárlással kapcsolatos információkat, az általános jegyinformációt, és válaszolj a kérdésekre!

DECEMBERI MŰSOR

(részlet)

19. szerda	19.30	KÖVEK – Kónya Merlin Renáta önálló estje	Krúdy Kamara – Bérletszünet
20. csütörtök	19.30	KÖVEK – Kónya Merlin Renáta önálló estje	Krúdy Kamara – Bérletszünet
21. péntek	19.00	ILLATSZERTÁR	Bérletszünet
22. szombat	19.30	MACBETH	Krúdy Kamara – Kiss Manyi kamara bérlet
27. csütörtök	19.00	ILLATSZERTÁR	Bérletszünet
28. péntek	19.00	ILLATSZERTÁR	Bérletszünet
29. szombat	19.00	MESEAUTÓ	Bérletszünet
30. vasárnap	19.00	BALFÁCÁNT VACSORÁRA!	Bérletszünet
	19.30	OSCAR	Krúdy Kamara – Bérletszünet

Dec. 29.
Sz, 19:00

Meseautó
Nagyszínpad.

más időpontra még van jegy

Dec. 30.
V, 19:00

Balfácánt vacsorára!
Nagyszínpad.

más időpontra még van jegy

Dec. 30.
V, 19:30

Oscar
Krúdy Kamaraszínpad.

elfogyott

Jan. 7.
H, 19:30

Macbeth
Krúdy Kamaraszínpad.

más időpontra még van jegy

Jan. 8.
K, 10:00

A kis hableány
Művész Stúdió

[jegyvásárlás](#)

ÁLTALÁNOS JEGYINFORMÁCIÓ

Jegy- és bérletvásárlásra vonatkozó információk

A Móricz Zsigmond Színház Szervező- és jegyirodája 2018. június 11-én kezdi a bérletértékesítést, melynek keretében az előző évadban vásárolt bérletes helyeket érintő bérletmegújításra 2018. június 11. és június 29. között van lehetőség. Ezt követően az új bérlők is igényt tarthatnak a régi bérlők helyére. VIP bérletünk 2018/2019-es évadunk újdonsága! VIP bérlettel rendelkező nézőink kényelmét soron kívüli ruhatár, valamint az előadások szünetében VIP szalonunkban a büfétől független, soron kívüli catering szolgáltatás (pezsgő/bor/pálinka, kávé, üdítők, aprósütemény) biztosítja.

Felhívjuk szíves figyelmüket, hogy a következő évadtól a színház által előre összeállított, nagyszínpadi és a hozzátartozó Krúdy kamaraszínpadi kombinált bérlet vásárlása esetén 10% kedvezményt biztosítunk. Felnőtt bérletet vásárló nézőinket egy kedvezményre jogosító wellness-utalvánnyal ajándékozzuk meg. Bérletek vásárlásakor 5 % nyugdíjas- és pedagóguskedvezmény kapható, melyet érvényes nyugdíjas- és pedagóguskártyával vásárolhatnak meg személyesen Szervező- és jegyirodánkban.

Jegykedvezmények

Csoportos jegyvásárlás csak megrendelővel lehetséges: 25 fő fölött 5%, vidéki csoport esetében 25 fő fölött 10% kedvezményt tudunk biztosítani. Kerekesszékes mozgássérült nézőink egységesen minden játszóhelyen 10% kedvezményt kapnak. Érvényes diákigazolvánnyal kizárólag a színházi jegypénztárban vásárolható kedvezményes jegy leghamarabb az előadás megkezdése előtt negyedórával. Bérletszünetes előadásainknál kedvezményes jegyet nem tudunk biztosítani. Valamennyi bérletes előadásunkon a szabad helyekre jegyek válthatóak!

A színházi jegypénztár előadás előtt 1 órával nyit.

Jegyeket csak előadás elmaradása esetén váltunk vissza!

(Forrás: <http://www.moriczszinhaz.hu/>)

a) Shakespeare *Macbeth* című darabját 2018. december 22-én és 2019. január 7-én játsszák.

b) Az Andersen meséje nyomán készült *A kis hableány* című előadásra már nem kapható jegy.

c) 2018. december 19-étől december 30-áig minden előadásra bérletszünet érvényes.

d) Az új bérlők 2018. június 29-e után tarthatnak igényt a régi bérlők helyére.

e) Ha a színházlátogató betegség miatt nem tud elmenni színházba, a jegyét visszaváltják.

f) Harminc főből álló csoport jegyvásárláskor 5%-os kedvezményt kap.

Megoldás

- a) IGAZ
- b) HAMIS
- c) HAMIS
- d) IGAZ
- e) HAMIS
- f) IGAZ

19. feladat

2.MNY.3.3.3.	Haladó szint
--------------	--------------

A görög mítoszoktól, az Antigonétól, a bibliai történetektől kezdve számos mű tárgyalja a testvérek közötti konfliktusok témáját. Mindennapjaink része ez. Írj egy szónoki beszédet, melyet édesanyádhoz/édesapádhoz intézel. A beszédben a testvéreddel történt konfliktusban próbáld érveidet fölsorakoztatni, igyekszel meggyőzni a szüleidet, vagy magad is elbizonytalanodhatsz, s tanácsra van szükséged. Utalhatsz irodalmi példákra, filmhősök tapasztalataira.

- Attól függően melyik variáció mellett döntesz, adhatod a következő címek egyikét: *Nekem van igazam / Nekem van igazam?*
- Ha a témában már a szülők is nyilatkoztak, s te még mindig tépelődsz, akkor a következő címek közül választhatsz: *Neked van igazad / Neked van igazad?*

Ügyelj a szónoki beszéd elemeire, az érvtípusokra, a retorikai eszközökre! Képzeld el, hogy a beszédet valóban elmondod, tehát figyelj a hallgatóval való kapcsolattartás eszközeire!

Megoldás

Az értékelés szempontjai:

Az írásmű a feladatban kijelölt témát tárgyalja. A szöveg követi a szónoki beszéd felépítését, szerkezete átgondolt, logikus. Az alkotó a szövegtípusnak megfelelő, ám egyedi érveket alkalmaz, a retorikai eszközök tárházából találóan választ.

Az alkotó ügyel a kapcsolattartás eszközeire: a megszólításra, a retorikai kérdésekre, a visszajelzések rendszerére, a közös álláspont hangsúlyozására.

A szöveg koherens, gondolatai összefüggnek, egymást folytatják és kiegészítik.

A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan.

20. feladat

2.MNY.3.3.3.

Haladó szint

Írj reklámot önmagadról! Válassz az alábbi három lehetőség közül!

a) A reklám feltételezett megjelenési helye lehet egy ismerkedési rovat vagy iskolaújságotok *Találd ki, ki vagyok én?* című rovata. Fejtsd ki: Miben vagy jó? Miért érdemes barátkozni veled? Miért lehet szeretni téged! (Előtérbe kerülhetnek a személyből fakadó érvek: a jellemvonások, a megjelenés, kor, tettek, szokások, hobbi, érdeklődés, sport, képességek.) Építhetsz a humorra, retorikai kérdésre, költői képekre.

b) A *motivációs levél* is egy sajátos önreklám. Leveled feltételezett címzettje egy egyetem fölvételi bizottsága. (Ügyelj a megszólításra, jelentkezésed indoklására, az önéletrajz meghatározó jegyeire, személyiségjegyeidre, tudásodra, tapasztalatodra, érdeklődésedre, tanulmányaidra, eredményeidre, sajátos képességeidre, céljaidra!) Fontos a tárgyilagosság, a tömörség, az igazmondás, a figyelem fönntartása.

c) Írhatsz valódi reklámot is a Teleshop részére *Rendelje meg most!* címmel. (Itt a termék leírása, haszna, felhasználhatósága, ára, nélkülözhetetlensége, a szerzett tapasztalatok leírása dominál.) Retorikai/stilisztikai szempontból a rámenősség, a szellemesség, a nyelvi játékok, a kérdő és felszólító mondatok variálása lehet eredményes.

Megoldás

Az értékelés szempontjai:

Az írásmű a feladatban kijelölt témát tárgyalja.

Az alkotó a szövegtípusnak megfelelő, ám egyedi érveket alkalmaz, a retorikai eszközök tárházából találóan választ.

Az alkotó egyedi álláspontot fejt ki, és ügyesen érvényesíti a nyelvi humor/játék lehetőségeit.

A szöveg koherens, gondolatai összefüggnek, egymást folytatják és kiegészítik.

A szöveg a beszédhelyzetnek megfelelő modalitású mondatokat használ.

A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan.

22. feladat

2.MNY.3.3.5.

Haladó szint

Az esszéről tudjuk, hogy első szerkezeti egysége a *bevezető*, mely távolabbról indítja a témát, ezt követi a *téma definiálása, a probléma fölvetése* (tételmondatra támaszkodva), ezután jön a legterjedelmesebb rész: a *kifejtés* (a választott) szempontok alapján, a *zárlat* összegzi a következtetéseket. (Tételmondat minden szerkezeti egységhez, sőt bekezdéshez is tartozhat.)

Vizsgáld meg az alábbi (szerkezeti egységeire bontott) esszét, majd felelj a kérdésekre!

Nemes Nagy Ágnes: *Anti-hattyú*

1. Bevezető–ráhangolódás a témára

„A szent Poézis néma hattyú, – Hallgat örökre hideg vizekben.” Ilyen csodálatos Berzsenyi-szavakkal hallgat az örök romantika hattyúja a magyar irodalomban. Irigylésre méltó hattyú. Bár a mi anti-hattyúink is így tudnának hallgatni, itt, a 20. században.

2. A téma definiálása (a probléma fölvetése) – tételmondat

Mert mi – nagy apparátussal – kitaláltuk az anti-hattyút, a költőietlen költészetet.

Ezt célozza sok-sok költői iskolánk, szenvedélyesen irtva a költőiséget (vagyis az érzelmeket), ezt célozza, az egyszerű prózaiságtól kezdve a szószeletelésig, a lóugrás szerint olvasandó versig terjesztve eszközeit – ami természetesen nem más, mint az emóciók új megfogalmazásának keresése. És sokszor megtalálása.

3. Kifejtés (bizonyítás) – tételmondat

Érzelmi szótárunk szembetűnően kiüresedett. Utoljára a szimbolizmus használta saját árfolyamán ezt a századvégi szósort, hogy: szív, lélek, szépség, bú, mámor. Egyelőre rajtuk is ragadt a századvég jellegzetes íze. Amíg ezt le nem smirglizzük róla és társaikról, addig csak nagy stilisztikai lélekjelenléttel használhatók. Más szavak kellene tehát, más szövegösszefüggés, más konstrukció, más üres helyek a versben. De azért ne higgyük, hogy a hattyú és az anti-hattyú úgy függ össze, mint az anyag és az antianyag, hogy tudniillik megsemmisítik egymást; inkább úgy, mint egy fénykép pozitívja és negatívja ugyanarról a tárgyról.

4. Zárlat – következtetés – tételmondat

Mert a tárgy – a fent említett érzelem, amely ugyancsak tabuszó – marad, lévén a költészet alaptárgya. Akár innen nézzük, akár túlról, akár haránt vagy sehogy. Vagyis az érzelemlétküliség írói fogás. Arra való, hogy az emóciókat újra hitelesítse. Különben miért is találtuk volna ki?

Kérdések:

a) Mit tekint a kortárs költészet alapvető problematikájának a szerző?

b) Milyen tematikájú szavak tűntek el korunk költészetből?

c) Miért kapta az esszé az *Anti-hattyú* címet? Miért tartja ellentmondásosnak az új kánont a szerző? (Mi a trágya minden költészetnek?)

Megoldás

- a) Az alapvető probléma, hogy a költőietlen költészet eszményét alakították ki, amelyből kiirtották az érzelmeket.
- b) Az érzelmi tematikájú szavak veszték ki a költészetből: szív, lélek, szépség, bú, mámor.
- c) A Berzsenyi által megfogalmazott kifürkészhetetlen szépség helyett az új líra irtja a szépséget, a költőiséget, az érzelmeket (noha a líra alapvető jellemzője az érzelmek kifejezése), amit tulajdonképpen a depoetizált költészet is érzékeltet épp a tagadás által.

2.4. A képzési standardok alkalmazása a tanítási folyamatban – a tervezésben, a tanítás folyamán és a tanulói teljesítmény értékelésében

A tanulói teljesítmény standardjainak tervezését és megvalósítását össze kell hangolni az iskolai programokkal (nyelvi gimnáziumok, az általános gimnáziumok, társadalmi és természettudományi szakirányú gimnáziumok, a négyéves szakközépiskolák és a hároméves szakiskolák) és a magyar nyelv és irodalom tantárgy tankönyveivel.

Az első lépést ebben az igyekezetben a középiskolai tanítási-tanulási programok összetett reformja jelenti. Ezt követően lesz lehetséges a tantárgyi anyag megvalósításának éves és havi szinten történő tervezése.

Szem előtt kell tartani a következőt: tervezéskor – ha csak lehetséges – össze kell kapcsolni a *Nyelvi ismeretek*, *Irodalmi ismeretek* és *Kommunikációs kultúra* részterület tartalmát, a tananyag átadása pedig az analitikus-szintetikus, komparatív és problémamegoldó módszeren alapuljon, amellyel elősegítjük a tanulók aktivitását, fejlesztjük kreativitásukat, eredetiségüket és kritikai gondolkodásukat. Az ilyen tanulásszervezéssel összekapcsolható az elmélet és a gyakorlat. A kutatáson és alkotáson alapuló tanulás egyik feltétele az individualizáció és a differenciálás, az egyes feldolgozási eljárásoknál a diák személyiségjegyei és képességei (az előlátott tudásszintek egyikén) kerülnek a középpontba. Ez azt jelenti, hogy egy tanulónak nem kell felmutatnia ugyanazokat a képességeket, ismereteket és készségeket a tantárgy mindhárom részterületén (*Nyelvi ismeretek*, *Irodalmi ismeretek* és *Kommunikációs kultúra*), de a tantárgy tartalmának funkcionális összekapcsolásával a tanulót ösztönözzük arra, hogy minél jobban megértse és a gyakorlatban is alkalmazza a tananyagot.

A tanulói teljesítmény standardjait gyakorlati alkalmazásuk során össze kell kapcsolni a történelem, a nyelv, a nyelvtan, a lexikológia, a stilisztika, az irodalomtörténet, az irodalomelmélet és az irodalomkritika témakörével, valamint a (kötelező, ajánlott, választható, fakultatív) házi olvasmányok feldolgozásával. A tanulók szóbeli és írásbeli kifejezőképességének fejlesztésekor a tanár figyelembe veszi a tantárgyközi kompetenciákat is, és összehangolja a magyar nyelv és irodalom tananyagát más tantárgyak anyagával, azokat a kompetenciaterületeket, amelyek keresztantervi jellegűek, tantárgyakon átívelő módon fejleszti.

Gondos tervezésnél ugyanaz a tudásszabvány (vagy annak egy része) többször is aktivizálódik az iskolaév alatt, mindig másik módszeres egység feldolgozásánál. Közben a tanuló egyéni teljesítménye egyre magasabb szintet ér el, ismeretei, képességei és készségei folyamatosan más aspektusból érzékelhetők, erősíthetők, bővíthetők, rendszerezhetők (akceleráció).

Úgy tűnhet, hogy a magyar nyelv és irodalom szakos tanárookra ráerőszakolták a tudásszabványok mechanikus kiválasztásnak kötelezettségét egy-egy módszeres egység feldolgozásánál, hogy a standardokat gépiesen veszik át az alapidokumentumból az óratervebe. Megtörténhet, hogy a tanfelügyelők ilyen jellegű dokumentációt várnak el a tanároktól, azonban sokkal észszerűbb lenne meghatározni, egy-egy tanítási periódus (hónap, negyedév, félév) alatt mely szabványok (melyik szinten) válnak „aktívva”. Nehéz megállapítani egyértelműen, hogy egy-egy tanítási anyaggal a tanulói teljesítmény melyik összetevője fejleszthető, mert ezek együttesen

hatnak, s legsikeresebben akkor fejleszthetők, ha egy témát, problémát, tananyagelemet többféle szemszögből közelítünk meg, tartós tudást és képességet az eredményez, ha a tanítási folyamatban betartjuk a fokozatosság és rendszeresség élvét.

A tanmenet és a tematikus terv összeállításánál a tanár dönt arról, hogy az előírt tantervi anyag feldolgozása közben milyen készségeket, képességeket és jártasságokat fejleszt. Tevékenységének alapja saját koherens irodalomfogalma, saját irodalmi kánonja, s azok a célképzetek, amelyek saját motivációs bázisát alkotják. Az így kidolgozott tanmenet munka- és időigényes, és akkor válik igazán hatékonyá, ha ismerjük a tanulókat, akiknek az oktatását, nevelését tervezzük. Kezdő tanár vagy ismeretlen tanulócsoporthoz esetében a differenciált tanmenet alapja a gyerekek státuszának bármilyen módszerrel való felmérése (Cserhalmi, 2001: 29–30).

Amennyiben a tudásszabványokat beépítenénk a tanítási-tanulási folyamatba, az egy hónapra kidolgozott tanmenet például a következőképpen alakulhat:

SZEPTEMBER (16 óra)

1. Ismerkedés a tanulókkal és a tananyaggal

- Ismerkedés a tanulókkal: a nyelv és irodalom, a művészetek iránti érdeklődés föltérképezése, korábbi tapasztalatok, olvasmányélmények fölidézése
- Ismerkedés a tananyaggal. A tankönyvek bemutatása, használati utasítás az alkalmazásukhoz
- A tananyag feldolgozásnál alkalmazott munkaformák és oktatási módszerek megbeszélése

2. Nyelvi ismeretek. Kommunikációs kultúra

Óratípus: gyakorlóóra

Az adatbázisok és használatuk

- Az információszerzés gyakorlása nyomtatott források és az elektronikus adatgyűjtés segítségével
- A hagyományos és elektronikus könyvtárak, korpuszok, wikik, on-line szótárak használatának gyakorlása

2.MNY.1.3.8. *Információszerzéshez nyomtatott forrásokat használ (szótárakat, lexikonokat, helyesírási szabályzatot), megismerkedik az elektronikus adatgyűjtéssel (elektronikus folyóirat, honlapok stb.) is. Megkülönbözteti egymástól az egyszerűbb médiaszövegeket, és felismeri bennük a sajátos módszereket, technikákat és a kifejezési módokat. Felméri a médiaszövegek pozitív és negatív hatásait, tisztában van az elektronikus kommunikáció és az információ-megosztás nyújtotta lehetőségekkel, felismeri a bennük rejlő esetleges veszélyeket. Különbséget tesz a valóságos és a virtuális világ között.*

2.MNY.2.3.6. *Képes a hagyományos és az új médiumokban fellelhető információk keresésére, értékelésére, rendszerezésére és bemutatására; a rendelkezésre álló információk értékelése során kritikai és reflektív szemlélet jellemzi; az internet alapú szolgáltatásokat (vitafórumokat, elektronikus levelezést stb.) megfelelően használja; önállóan felfedezi a médiaszövegek hatáskeltésre, figyelemfelhívásra, befolyásolásra szolgáló eszközeit.*

3. Nyelvi ismeretek.

Óratípus: új anyagot feldolgozó óra

Jelek és jelrendszerek

- A jelek kialakulása
- A nyelv mint jelrendszer
- Új jelrendszerek: emotikonok, matricák, GIF-ek, mémek stb.

2.MNY.1.1.1. *Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodás kapcsolatával, a verbális és a nem verbális kommunikáció fogalmával.* Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), funkcióit.

2.MNY.2.3.6. *Képes a hagyományos és az új médiumokban fellelhető információk keresésére, értékelésére, rendszerezésére és bemutatására;* a rendelkezésre álló információk értékelése során kritikai és reflektív szemlélet jellemzi; az internet alapú szolgáltatásokat (vitafórumokat, elektronikus levelezést stb.) megfelelően használja; önállóan felfedezi a médiaszövegek hatáskeltésre, figyelemfelhívásra, befolyásolásra szolgáló eszközeit.

4. Nyelvi ismeretek. Hangtan. Stilisztika.

Óratípus: új anyagot feldolgozó óra

Hangtani bevezető

- Hang és beszédhang
- A fonéma fogalma, jelentésmegkülönböztető szerepe
- A nyelv zeneisége, hangulatfestő szerepe
- Hangstilisztikai vizsgálatok
- Az idegenes ejtés
- Intonációs eszközök: hangsúly, hanglejtés, szünet

2.MNY.1.1.4. *Ismeri helyesírásunk alapelveit. Ismeri a beszédhangok keletkezésének módját. Ismeri a mássalhangzók és magánhangzók rendszerét.* Megkülönbözteti a magánhangzókat időtartam (rövid és hosszú) és a nyelv vízszintes mozgása szerint (mély és magas magánhangzók). Ismeri, megnevezi és alkalmazza a hangrend és a magánhangzó-illeszkedés törvényét. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti fölosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak egyszerűbb eseteit. Pontosán jelöli a magánhangzók és mássalhangzók időtartamát a közismert szavakban. A hangkapcsolatokat helyesen jelöli a mássalhangzó-változások esetében.

2.MNY.3.2.6. *Az irodalmi művek értelmezésekor figyelembe veszi a szépirodalmi és irodalomtudományi műfajok sajátosságait; összefüggéseiben látja az irodalmi mű interdiszciplináris és intermediális (pl. festészeti, zenei, színházi, filmművészeti) vonatkozásait, és elemzi az irodalmi mű jelentésrétegeinek és esztétikai értékeinek kialakításában betöltött szerepüket.*

2.MNY.1.3.1. *Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteletben tartja a köznyelvi normát; kulturált nyelvi magatartás jellemzi (meghallgatja és tiszteletben tartja mások véleményét, saját gondolatait a beszédhelyzetnek megfelelően fejt ki), betartja az internetes kommunikáció illemszabályait; folyékonyan és érthetően olvas fel szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket; kifejezően, szövegűen mond el rövidebb szövegrészeket, memoritereket. A tananyaggal, a mindennapi élettel kapcsolatos megnyilatkozásaiban a megfelelő szó- és nyelvhasználatra törekszik az alkalomhoz, helyzethez, beszédpartnerekhez és témához igazodva, valamint ügyel a nem nyelvi kifejezőeszközök (testtartás, arcjáték, gesztikuláció) használatára.* Figyelmesen és értőn hallgatja a közepes nehézségű fejtegetést (pl. előadást) nyelvi, irodalmi és művelődési témákról; előadás közben tud jegyzetelni.

2.MNY.2.3.1. Hosszabb, egyszerű beszélt vagy írott nyelvi szöveg megalkotásakor saját véleményének, álláspontjának pontos, árnyalt tolmácsolására törekszik. Helytáll a kommunikáció különböző közéleti színterein, közönség előtt beszél nyelvi, irodalmi és művelődési témákról. Álláspontját hitelesen képviseli, ugyanakkor tiszteli a sajátjától eltérő véleményeket; szóbeli közlései során alkalmazkodik a kommunikációs folyamat tényezőihez, céljához, és figyelembe

veszi a különböző szövegműfajok, stílusrétegek sajátosságait. *Kifejezően olvas szépirodalmi szövegeket, illetve a mindennapi kommunikációban a mondat- és szövegfonetikai eszközök (hangerő, hangmagasság, hangszín, tempó, szünet, hangsúly, hanglejtés) ismeretének birtokában hozza létre produkcióját.* Képes hosszabb szövegrészeket, memoriterek szövegű, értelmesen tagolt és kifejező előadására. Törekszik a megfelelő artikulációra, a kiejtés egyéni sajátosságainak fejlesztésére és tudatos használatára. Hosszabb nyelvi, irodalmi és művelődési témákról szóló előadásokon aktív, értő közönség, kérdéseket tesz fel.

5. Nyelvi ismeretek. Hangtan.

Óratípus: gyakorlóóra

A magánhangzók rendszere

- A magánhangzók fölosztása
- A hangrend törvénye és a magánhangzó-harmónia
- A magánhangzók helyesírása

2.MNY.1.1.4. *Ismeri helyesírásunk alapelveit. Ismeri a beszédhangok keletkezésének módját. Ismeri a mássalhangzók és magánhangzók rendszerét. Megkülönbözteti a magánhangzókat időtartam (rövid és hosszú) és a nyelv vízszintes mozgása szerint (mély és magas magánhangzók). Ismeri, megnevezi és alkalmazza a hangrend és a magánhangzó-illeszkedés törvényét. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti fölosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak egyszerűbb eseteit. Pontosan jelöli a magánhangzók és mássalhangzók időtartamát a közismert szavakban. A hangkapcsolatokat helyesen jelöli a mássalhangzó-változások esetében.*

2.MNY.3.1.1. *Ismereteket szerez a modern nyelvészet eredményeiről. Megismerkedik a nyelvészet határtudományaival. Ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. Ismereteket szerez a határon túli régiók nyelvhasználatáról. Ismeri a kétnyelvűség problematikáját, a közismert interferenciajelenségeket.*

6. Nyelvi ismeretek. Hangtan.

Óratípus: gyakorlóóra

A mássalhangzók fölosztása, helyesírása

2.MNY.1.1.4. *Ismeri helyesírásunk alapelveit. Ismeri a beszédhangok keletkezésének módját. Ismeri a mássalhangzók és magánhangzók rendszerét. Megkülönbözteti a magánhangzókat időtartam (rövid és hosszú) és a nyelv vízszintes mozgása szerint (mély és magas magánhangzók). Ismeri, megnevezi és alkalmazza a hangrend és a magánhangzó-illeszkedés törvényét. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti fölosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak egyszerűbb eseteit. Pontosan jelöli a magánhangzók és mássalhangzók időtartamát a közismert szavakban. A hangkapcsolatokat helyesen jelöli a mássalhangzó-változások esetében.*

2.MNY.2.1.4. *El tudja végezni a magánhangzók felosztását az időtartam, az ajakműködés és a nyelv vízszintes, valamint függőleges mozgása szerint. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti felosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak magyar nyelvben ismert eseteit.*

Mássalhangzók egymásra hatása (a mássalhangzók mennyiségi és minőségi változásai)

2.MNY.1.1.4. Ismeri helyesírásunk alapelveit. Ismeri a beszédhangok keletkezésének módját. Ismeri a mássalhangzók és magánhangzók rendszerét. Megkülönbözteti a magánhangzókat időtartam (rövid és hosszú) és a nyelv vízszintes mozgása szerint (mély és magas magánhangzók). Ismeri, megnevezi és alkalmazza a hangrend és a magánhangzó-illeszkedés törvényét. *Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti fölosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak egyszerűbb eseteit.* Pontosan jelöli a magánhangzók és mássalhangzók időtartamát a közismert szavakban. *A hangkapcsolatokat helyesen jelöli a mássalhangzó-változások esetében.*

2.MNY.2.1.4. El tudja végezni a magánhangzók felosztását az időtartam, az ajakműködés és a nyelv vízszintes, valamint függőleges mozgása szerint. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti felosztását. *Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak magyar nyelvben ismert eseteit.*

2.MNY.3.1.4. *Ismeri a magyar beszédhangok rendszerét. Magabiztosan elemzi a mássalhangzó-változásokat, megérti a többszörös hangtani változásokat.*

Helyesírási gyakorlatok

(A hangok időtartama, a mássalhangzó törvényekből eredő hangtani változások, szótagolás)

Az előzőórákon is alkalmazott standardok:

2.MNY.1.1.4.

2.MNY.2.1.4

2.MNY.3.1.4.

Általános ismeretek a nyelvről

- A nyelv keletkezése
- A nyelv mint társadalmi jelenség
- A nyelv és a gondolkodás kapcsolata
- A nyelvek sokfélesége, nyelvtipológiák
- Nyelv – anyanyelv – idegen nyelv
- A magyar nyelv helye a világ nyelvei között

2.MNY.1.1.3. *Tisztában van vele, hogy a nyelv változó rendszer.* Ismeri a nyelv rétegződését, társadalmi és táji tagolódását. *Ismeri a norma fogalmát, a nyelvhasználat alapvető szabályait. El tudja helyezni a magyar nyelvet a világ nyelvei között.* Megnevezi első nyelvemlékeinket, és ismeri keletkezésük időpontját.

2.MNY.2.1.1. *Különbséget tesz a beszéd és írás jellemzői között.* Ismeri az írás kialakulásának történetét. Ismeri a közlésfolyamat funkcióit (tájékoztató, ábrázoló, ismertető, felhívó, poétikai, értelmező, kapcsolattartó, metanyelvi). Tud a kommunikációs zavarok forrásairól, a közlés nehézségeiről. Ismeri a kommunikáció megvalósulási formáit (én-kommunikáció, személyközi,

csoporthoz és tömegkommunikáció). Megismeri a tömegkommunikáció jellemzőit, szocializáló és véleményformáló hatását.

2.MNY.3.1.1. *Ismereteket szerez a modern nyelvészet eredményeiről.* Megismerkedik a nyelvészet határtudományaival. Ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. *Ismereteket szerez a határon túli régiók nyelvhasználatáról. Ismeri a kétnyelvűség problematikáját, a közismert interferenciajelenségeket.*

10. Nyelvi ismeretek. Nyelvtörténet.

Óratípus: új anyagot feldolgozó óra

A beszéd és a nyelv

- A beszéd és a nyelv különbsége
- Az írásbeliség fogalma, az írás kialakulása
- Másodlagos írásbeliség/új szóbeliség
- Beszámolók: A rovásírás. Az új szóbeliség: skype, chat stb.
- Netes szövegtípusok

2.MNY.1.1.1. *Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodás kapcsolatával, a verbális és a nem verbális kommunikáció fogalmával.* Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), funkcióit.

2.MNY.2.1.1. *Ismeri az írás kialakulásának történetét.* Ismeri a közlésfolyamat funkcióit (tájékoztató, ábrázoló, ismertető, felhívó, poétikai, értelmező, kapcsolattartó, metanyelvi). Tud a kommunikációs zavarok forrásairól, a közlés nehézségeiről. Ismeri a kommunikáció megvalósulási formáit (én-kommunikáció, személyközi, csoportos és tömegkommunikáció). Megismeri a tömegkommunikáció jellemzőit, szocializáló és véleményformáló hatását.

2.MNY.2.1.3. *Ismeri, megfogalmazza, alkalmazza a norma, a köznyelv alapvető szabályait. Tisztában van a regionális köznyelv jellemzőivel, használati tereivel.* Tud a szókészlet változásáról: felismeri az új szavakat a mai nyelvhasználatban. Felismeri a különböző nyelvváltozatok nyelvi jellemzőit. *Tisztában van a csoportnyelvek, az új (internetes) nyelvi létmódok jellemzőivel. Ismeri a magyar nyelv eredetét.* Fel tudja vázolni a finnugor nyelvcsaládot. Fel tudja vázolni a magyar írásbeliség kialakulásának rövid történetét.

11. Nyelvi ismeretek. Kommunikáció.

Óratípus: új anyagot feldolgozó óra

A kommunikáció alapvető jellemzői

- A nyelvi közlésfolyamat (kommunikáció) fogalma
- A kommunikáció megvalósulási formái
- A közlésfolyamat tényezői

2.MNY.1.1.1. Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodás kapcsolatával, a verbális és a nem verbális kommunikáció fogalmával. *Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), funkcióit.*

2.MNY.2.1.1. Tud a kommunikációs zavarok forrásairól, a közlés nehézségeiről. Ismeri a kommunikáció megvalósulási formáit (én-kommunikáció, személyközi, csoportos és tömegkommunikáció). Megismeri a tömegkommunikáció jellemzőit, szocializáló és véleményformáló hatását.

2.MNY.1.3.1. *Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteletben tartja a köznyelvi normát; kulturált nyelvi magatartás jellemzi (meghallgatja és tiszteletben tartja mások véleményét, saját gondolatait a beszédhelyzetnek megfelelően fejt ki), betartja az internetes kommunikáció illemszabályait; folyékonyan és érthetően olvas fel szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket; kifejezően, szöveghűen mond el rövidebb szövegrészeket, memoriterek. A tananyaggal, a mindennapi élettel kapcsolatos megnyilatkozásaiban a megfelelő szó- és nyelvhasználatra törekszik az alkalomhoz, helyzethez, beszédpartnerekhez és témához igazodva, valamint ügyel a nem nyelvi kifejezőeszközök (testtartás, arcjáték, gesztikuláció) használatára. Figyelmesen és értőn hallgatja a közepes nehézségű fejtegetést (pl. előadást) nyelvi, irodalmi és művelődési témákról; előadás közben tud jegyzetelni.*

12. Nyelvi ismeretek. Kommunikáció.

Óratípus: gyakorlóóra

A közlésfolyamat funkciói. – Kommunikációs helyzetgyakorlatok

- Verbális és nem verbális kommunikáció gyakorlása

2.MNY.1.1.1. Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodás kapcsolatával, a *verbális és a nem verbális kommunikáció fogalmával*. Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), *funkcióit*.

2.MNY.2.1.1. *Tud a kommunikációs zavarok forrásairól, a közlés nehézségeiről. Ismeri a kommunikáció megvalósulási formáit (én-kommunikáció, személyközi, csoportos és tömegkommunikáció).* Megismeri a tömegkommunikáció jellemzőit, szocializáló és véleményformáló hatását.

2.MNY.2.3.1. *Törekszik a megfelelő artikulációra, a kiejtés egyéni sajátosságainak fejlesztésére és tudatos használatára.* Hosszabb nyelvi, irodalmi és művelődési témákról szóló előadásokon aktív, értő közönség, kérdéseket tesz fel.

2.MNY.2.1.2. Megismerkedik a tömegkommunikáció új eszközeivel, az írott és elektronikus sajtó műfajaival: hír, tudósítás, interjú, riport, karcolat, recenzió stb. *Ismeri a szóbeli kommunikációs folyamat szakaszait, és alkalmazza a megfelelő hozzájuk kötődő nyelvi formákat: kapcsolatfelvétel (köszönés, bemutatkozás, bemutatás, megszólítás), a kapcsolat tartása, lezárása.* Felismeri, megnevezi és megalkotja az alapvető szövegtípusokat (elbeszélő, leíró, érvelő). Megismerkedik a szónoki beszéd fölépítésével.

13. Nyelvi ismeretek. Kommunikáció.

Óratípus: új anyagot feldolgozó óra

Kommunikáció és tömegkommunikáció

- A tömegkommunikáció jellemzői, hatása
- A reklámok
- Médiaműfajok, sajtóműfajok, vizuális kommunikáció

2.MNY.2.1.2. *Megismerkedik a tömegkommunikáció új eszközeivel, az írott és elektronikus sajtó műfajaival: hír, tudósítás, interjú, riport, karcolat, recenzió stb.* Ismeri a szóbeli kommunikációs folyamat szakaszait, és alkalmazza a megfelelő hozzájuk kötődő nyelvi formákat: kapcsolatfelvétel (köszönés, bemutatkozás, bemutatás, megszólítás), a kapcsolat tartása, lezárása. Felismeri, megnevezi és megalkotja az alapvető szövegtípusokat (elbeszélő, leíró, érvelő). Megismerkedik a szónoki beszéd fölépítésével.

2.MNY.3.3.7. Tisztában van a nyomtatott és elektronikus források szerepével és lehetőségeivel a megbízható és érvényes információk keresésében. *Széleskörűen kihasználja az on-line kommunikáció (vitafórumok, elektronikus levelezés, videokonferencia stb.) lehetőségeit. Rövid, egyszerű médiaszöveget hoz létre*

2.MNY.3.3.7. Tisztában van a nyomtatott és elektronikus források szerepével és lehetőségeivel a megbízható és érvényes információk keresésében. *Széleskörűen kihasználja az on-line kommunikáció (vitafórumok, elektronikus levelezés, videokonferencia stb.) lehetőségeit. Rövid, egyszerű médiaszöveget hoz létre.*

14. Nyelvi ismeretek. Kommunikáció.

Óratípus: gyakorlóóra

Médiaműfajok, sajtóműfajok – szövegalkotási gyakorlatok

- Kommunikáció és etikett. Netetikett/Netikett

2.MNY.1.1.2. *Ismeri az írásmű és beszédmű létrehozásának fázisait: anyaggyűjtés, elrendezés, megszerkesztés.* Megismerkedik a retorika néhány alapfogalmával: érvtípusok, retorikai eszközök. Tud vázlatot készíteni.

2.MNY.2.1.2. *Megismerkedik a tömegkommunikáció új eszközeivel, az írott és elektronikus sajtó műfajaival: hír, tudósítás, interjú, riport, karcolat, recenzió stb.* Ismeri a szóbeli kommunikációs folyamat szakaszait, és alkalmazza a megfelelő hozzájuk kötődő nyelvi formákat: kapcsolatfelvétel (köszönés, bemutatkozás, bemutatás, megszólítás), a kapcsolat tartása, lezárása. Felismeri, megnevezi és megalkotja az alapvető szövegtípusokat (elbeszélő, leíró, érvelő). Megismerkedik a szónoki beszéd fölépítésével.

2.MNY.1.3.2. *Rövid, összefüggő, logikus felépítésű beszélt vagy írott nyelvi szöveget alkot különböző szövegtípusokban és műfajokban. Tartja magát az alaptémához. Alkalmazza az elbeszélő, leíró és érvelő közlésmódokat.* Összefoglal egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szöveget kiemelve a lényeges vagy érdekes részleteket.

2.MNY.3.3.7. Tisztában van a nyomtatott és elektronikus források szerepével és lehetőségeivel a megbízható és érvényes információk keresésében. *Széleskörűen kihasználja az on-line kommunikáció (vitafórumok, elektronikus levelezés, videokonferencia stb.) lehetőségeit. Rövid, egyszerű médiaszöveget hoz létre.*

15. Nyelvi ismeretek. Kommunikáció.

Óratípus: ismétlő-rendszerező óra

Összefoglaló gyakorlatok a kommunikáció, a hangtan, a helyesírás köréből

2.MNY.1.1.1. Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodás kapcsolatával, a verbális és a nem verbális kommunikáció fogalmával. Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), funkcióit.

2.MNY.3.3.7. Tisztában van a nyomtatott és elektronikus források szerepével és lehetőségeivel a megbízható és érvényes információk keresésében. *Széleskörűen kihasználja az on-line kommunikáció (vitafórumok, elektronikus levelezés, videokonferencia stb.) lehetőségeit. Rövid, egyszerű médiaszöveget hoz létre.*

2.MNY.1.3.2. Rövid, összefüggő, logikus felépítésű beszélt vagy írott nyelvi szöveget alkot különböző szövegtípusokban és műfajokban. Tartja magát az alaptémához. Alkalmazza az elbeszélő, leíró és érvelő közlésmódokat. Összefoglal egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szöveget kiemelve a lényeges vagy érdekes részleteket. Röviden megfogalmazza olvasmányélményét vagy más művészi alkotás keltette érzelmeit, gondolatait.

16. Nyelvi ismeretek. Kommunikáció. Hangtan. Helyesírás **Óratípus: ellenőrző típusú óra**

Nyelvtani témazáró (kommunikáció, hangtan, helyesírás)

3. Irodalom

- Aczél P. (2001). *A meggyőző szöveg retorikája*. Magyar Nyelvőr, 1., 47–55.
- Aczél P. (2001a). *Retorika. A szóból épült gondolat. Gyakorlókönyv*. Budapest: Krónika Nova Kiadó.
- Aczél P. (2017). *Neked van igazad? Érvelés és meggyőzés a gyakorlatban*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Antalné Szabó Á., Raátz J. (2013). *Magyar nyelv és kommunikáció 10*. Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.
- Balázsi I. et al (2010). *PISA2009. A PISA2009 tartalmi és technikai jellemzői*. Budapest: Oktatási Hivatal
- Bárczi G., Benkő L., Berrár J. (1967). *A magyar nyelv története*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Bencze Lóránt (1996). *Mikor, miért, kinek, hogyan. Stílus és értelmezés a nyelvi kommunikációban I*. Budapest: Corvinus Kiadó.
- Cserhalmi Zs. (2001). *Amit az irodalomtanításról tudni kellene...* Budapest: Korona Kiadó.
- Cserna-Szabó A. *Kiherélték a juhot, a híres író leveisébe került*. <http://www.mindmegette.hu/kihereltek-a-juhot-a-hires-iro-levesebe-kerult-54747/> (Letöltve: 2018.12.20.)
- Csorba P. (1992). *Az én tankönyvem I. A vers*. Budapest: Szeptember Kiadó.
- D. Mátai M. (1995). *A figura etymologica értelmezésének és rendszerezésének kérdéséhez*. Magyar Nyelvőr, 1. 52–61.
- Drahota-Szabó E. (2014). *A fordítás mint interkulturális kommunikáció*. Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények, Miskolc, 2. 81–103.
- Forgács T. (2007). *Bevezetés a frazeológiába*. Budapest: Tinta Könyvkiadó
- Forgó S. (2011). *A kommunikációelmélet alapjai*. Eger: Eszterházy Károly Főiskola.
- Földes Cs. (2007). „*Interkulturális kommunikáció*”: *konceptiók, módszerek, kérdőjelek*. *Fordítástudomány* 9 (1): 14–39.
- Fűzfa, B. (2016). *Élményközpontú irodalomtanítás a harmadik évezredben*. In Bodrogi, F. M., Czimer, Gy., Fűzfa, B., Szakály, Sz. (szerk.). *Élményközpontú irodalomtanítás. Kreativitás, produktivitás, kultúrakezelés a digitális korban*. Szombathely: Savaria University Press, 9–43.
- Gáldi L. (1993). *Ismerjük meg a versformákat!* Budapest: Móra Kiadó.
- Genette, G. (1996). *Transztextualitás*. Helikon, 1–2. 82–90.
- Gonda Zs. (2015). *Digitális szövegek olvasásának típusai és stratégiái*. Budapest: EötvösLoránd Tudományegyetem.
- Gósy M. (2005): *Pszicholingvisztika*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Görömbei A. (2005). *Nagy László költészete*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Horváth Futó H. (2012). *A múzeum mint a szókincsfejlesztés tere és eszköze*. In. Bene A. (szerk.): *A magyar nyelv a többnyelvű Vajdaságban*. Szabadka: Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, 2012.70–78.
- Horvath Futo, H., Hozsa, E. (1997). *Razvijanje interkulturalne osetljivosti kod učenika iz aspekta književnog prevodenja na času maternjeg jezika*. In. Andrea Bartientos Soto et al. (ur.):

Conference Proceedings. 3rd International Scientific Conference 'Pedagogy, Education and Instruction. Mostar: Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, 718–727.

- Hózsa É., Horváth Futó H. (2018). *A tanóraba írt Arany János. Óratervegyűjtemény a magyartanárok számára.* Újvidék: Bölcsészettudományi Kar.
- Katona E. (2013). *Metafora és vidéke. Tanulmányok a kognitív nyelvészet és az írásbeli szövegalkotás vizsgálata köréből.* Újvidék: Bölcsészettudományi Kar.
- Katona E. (2017). *A „testesültség” alakzatai a fogalmi metaforákban.* Tanulmányok 2., Újvidék: Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék. 229–39.
- Koch, P., Krefeld T., Oesterreicher W. (1997) *Neues aus Sankt Eiermark: Das kleine Buch der Sprachwitze.* München: C. H. Beck (Az idézett részt ford. Földes Csaba)
- Kocsis K., Schweitzer F. (2011). *Magyarország térképekben.* Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutatóintézet.
- Kovács Smit E. (2018). *Szeptemberi tanmenet a gimnáziumok 1. osztálya részére.* Kézirat. A *Kortárs szemléletű irodalom- és nyelv(tan)tanítás* c. akkreditált szakmai továbbképzés anyagai (Újvidék, Bölcsészettudományi Kar, 2018.11.3.)
- Lábadi L. (2017). *Átváltozás és idegenség a művészet(ek)ben (Franz Kafka: Az átváltozás).* In Hózsa É., Horváth Futó H. (szerk.): *Órasoroló. Tanári kézikönyv.* Újvidék: Bölcsészettudományi Kar.
- M. B. (2011). *Helyesírási hibák a pécsi köztereken – gyűlnek és javítják őket.* Dunántúli Napló, 12.02.<https://www.bama.hu/kozelet/helyesirasi-hibak-a-pecsi-koztereken-gyulnek-es-javitjak-oket-415259/> (Letöltve: 2018.11.02.)
- Pála K. (2006). *Irodalomtanítás és kompetenciafejlesztés.* In Sipos L., Fűzfa B. (szerk.): *Irodalomtanítás a harmadik évezredben.* Budapest: Krónika Nova Kiadó, 2006. 137–143.
- Pejić Ana et al. (2015). *O obrazovnim standardima za predmet Srpski jezik i književnost.* In. *Opšti standardi postignuća za kraj opšteg srednjeg i srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja u delu opšteobrazovnih predmeta za predmet Srpski jezik i književnost.* Beograd: Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja.
- P. Dora (2018). *Kínos, kínosabb, „legkinosab” helyesírási bakik.* <https://kozepsuli.hu/kinos-kinosabb-legkinosab-helyesirasi-bakik/>(Letöltve: 2018.12.02.)
- Pukánszky B., Németh A. (1996). *Neveléstörténet.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Tátrai Sz., Tolcsvai Nagy G. (2008). *Szöveg, szövegtípus, nyelvtan.* Budapest: Tinta Kiadó.
- Török A. (2018): *Orfeusz gyászolja Euridikét. Szegedi Kortárs Balett: Orfeusz és Euridiké.* <https://tanckritika.hu/kategoriak/kritika/1301-torok-akos-orfeusz-gyaszolja-euridiket>(Letöltve: 2018. november 27.)
- Trencsényi-Waldapfel I. (1976). *Orpheusz és Eurüdiké.* In. *Görög regék.* Budapest: Móra Kiadó, 292–293.
- Tüskés G.(2010). *Mikes-problémák.* Irodalomtörténeti Közlemények,4. 291–314.
- Souli, S. (1995). *Görög mitológia.* Athén: Michalis Toubis.
- Szokolczay L. *Nagy magyarok. T-boy (Gaál Tibor karikatúrái a pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében.* Magyar Fórum, <http://magyarforum.hu/cikk/1056/Nagy-magyarok/>(Letöltve: 2018. december 1.)
- Szikszainé Nagy I. (2007). *Magyar stílisztika.* Budapest: Osiris Kiadó.

- Veszelszki Á. (2013). *A digilektus hatása az írásbeli és a szóbeli kommunikációra egy kérdőíves vizsgálat alapján*. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1373/137302.pdf> (Letöltve: 2018. dec. 21.)
- Virágné Horváth E. (2006). *A megértés esélyei (olvasás és olvasat)*. Bárka, 2. 95–99.
- Wacha I. (2011). *Nem csak szóból ért az ember. A nonverbális kommunikáció eszköztára*. Budapest: Tinta Kiadó.